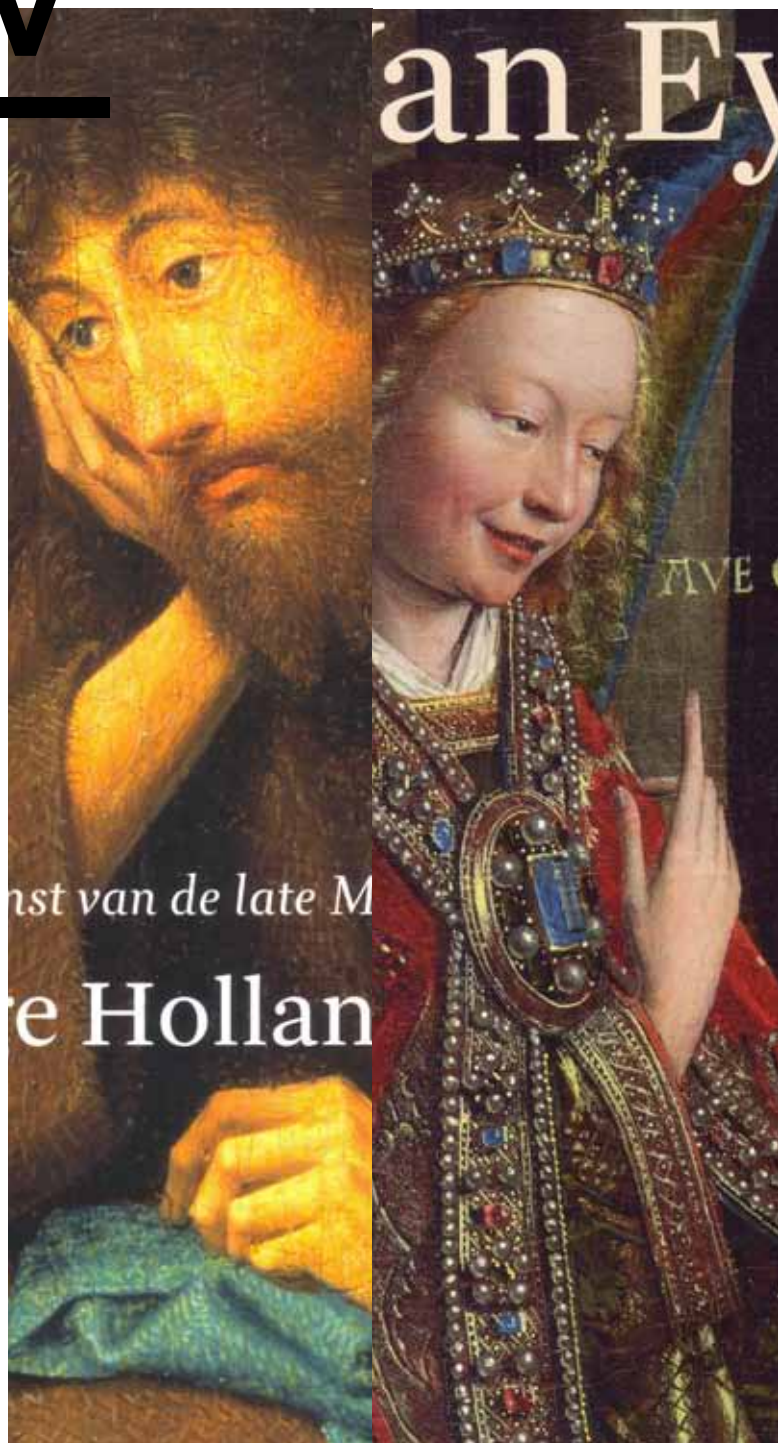

N

Bibliografie

*Middeleeuwse
kunst en
kunstnijverheid
tot 1550*

2008-2012

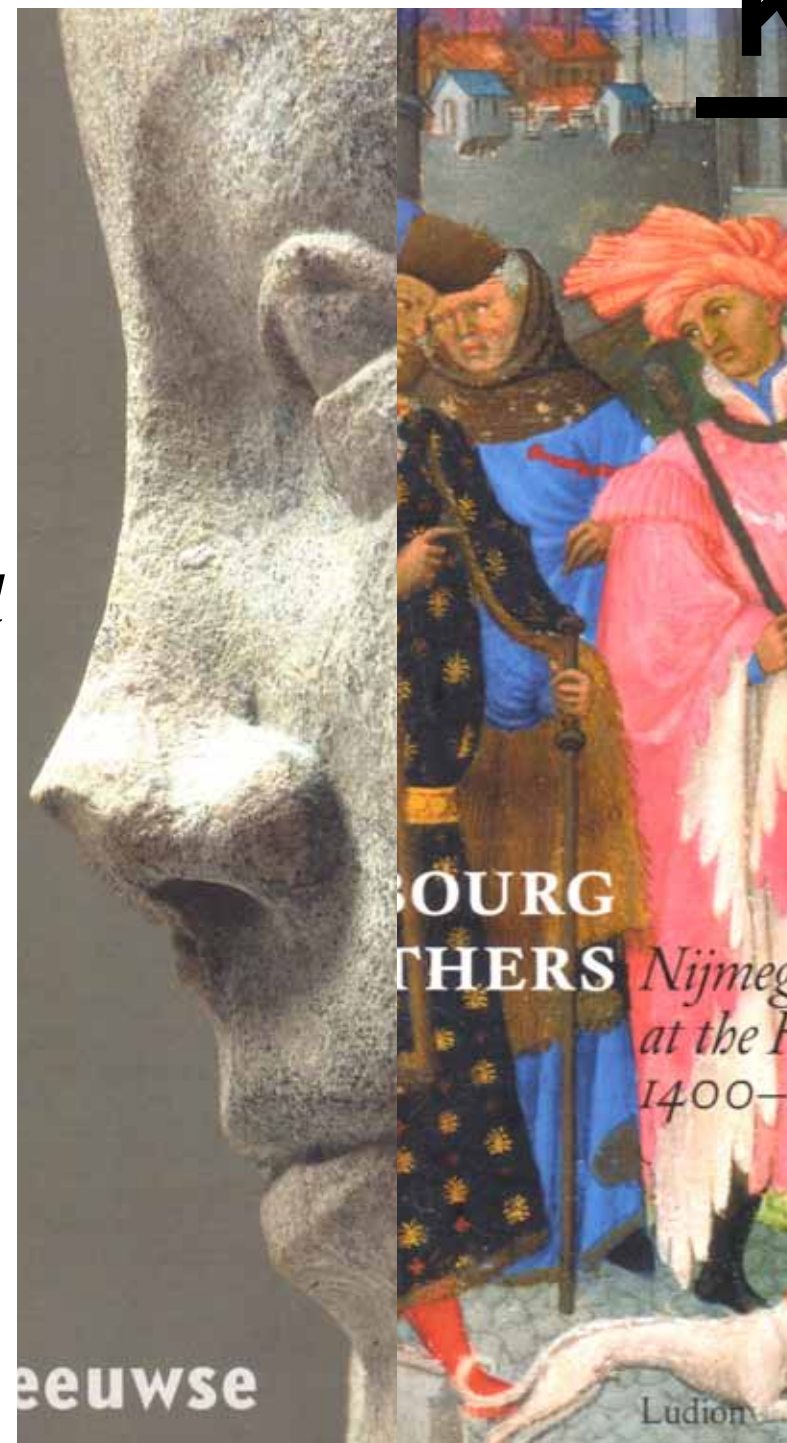
samengesteld door

Sanne Klaver

Inleiding Johann-Christian Klamt

2013

K

Inhoudsopgave

INLEIDING	3	HANDSCHRIFTEN	35
<i>Johann-Christian Klamt</i>		PELGRIMAGE, PELGRIMSTEKENS, RELIEKEN	41
VERANTWOORDING	7	Pelgrimage en pelgrimstekens	
<i>Sanne Klaver</i>		Relieken	
LAGE LANDEN	10	OVERIG	45
Schilderkunst		Overig, divers	
Beeldhouwkunst		Discipline kunstgeschiedenis	
Kerken, kerkinterieurs, liturgische objecten,		Museumpublicaties, divers	
klokken, koorbanken etc		Kunst, overig	
Tekeningen, kaarten, prenten en houtsneden		Techniek, overig	
Kunstnijverheid		Bundels, overig	
Overig		Kerken en religie, overig	
ITALIË	27	Beeldhouwkunst, overig	
Algemeen		Schilderkunst, overig	
Schilderkunst		Tekeningen, kaarten, prenten en	
Tekeningen, kaarten, prenten en houtsneden		houtsneden, overig	
Beeldhouwkunst		AUTEURS	54
Altaar(stukken)		OVER DE SAMENSTELLERS	56
Kerken en architectuur		COLOFON	57
EUROPA OVERIG	32		
Duitsland			
Engeland			
Spanje			
MIDDEN-OOSTEN, MESOPOTANIË, AZIË	33		

VNK Bibliografie

Middeleeuwse kunst en kunstnijverheid tot 1550^[1]

door Johann-Christan Klamt

Een nieuwe bibliografie van de kunstgeschiedenis van de middeleeuwen is gereed. Het gaat hierbij om publicaties van Nederlandse of in Nederland werkzame buitenlandse onderzoekers, die in de periode 2008-2012 gepubliceerd werden. In de inmiddels ontstane traditie van deze bibliografieën is het gebruikelijk dat steeds aan een ander het inleidende commentaar wordt overgelaten. Het verzoek daarbij is om zich aftekenende algemene tendensen te beschrijven en te analyseren; ik althans heb het verzoek op die manier opgevat.

In een tijd waarin onderzoek, universiteiten, musea en andere instellingen onder druk staan, is het van belang met deze bibliografieën niet alleen een eerste aanzet te geven om gebieden te ontsluiten, maar ook om de gezamenlijke onderzoeksinspanning te boekstaven. De aangezochte commentator heeft er bovendien zelf veel aan, wanneer hij het geheel grondig doorneemt. Grosso modo overziet hij/zij al langere tijd wie zich in ons land met welke thema's en onderwerpen bezighoudt en in welke instellingen een zeker zwaartepunt sinds jaren kan worden waargenomen – in elk geval is dat zo wanneer hij het reilen en zeilen van het betreffende deelgebied met enige interesse gevolgd heeft (zonder overigens aan elk klein symposium – en daarvan zijn er heel wat – te hebben deelgenomen). Maar er komen ook geheel nieuwe namen van (vooral) jongere auteurs naar voren. Er wordt ook gepubliceerd in boeken en tijdschriften die slechts in de provincie bekend zijn, maar die hopelijk ook een toekomst heb-

[nr. 420]

ben. In de lijn van bovengenoemde traditie past het ook dat de auteur (de commentator) in kwestie zaken opmerkt die misschien niet geheel nieuw zijn en ook al eens door een voorganger aan de orde zijn gesteld, zij het met andere accenten die wellicht door nieuwe ontwikkelingen zijn ingegeven.

De keuze om het jaar 500 niet langer als scheiding te hanteren lijkt me een wijze.

Ook deze bibliografie werkt met een tamelijk grove periodisering, met de implicatie dat er weer van geval tot geval over de genomen beslissingen te twisten valt (zie onder). De keuze om het jaar 500 voor het eerst niet langer als scheiding te hanteren tussen het vroege Christendom enerzijds en de periode van de vroege Middeleeuwen (incl. de periode van de volksverhuizingen) anderzijds lijkt me een wijze. In de titel van de bibliografie komt dat overi-

gens helaas niet tot uitdrukking. De scheiding is hoe dan ook problematisch (zie bijv. Paul Egon Hübinger (Hrsg.), *Zur Frage der Periodengrenze zwischen Altertum und Mittelalter* [Wege der Forschung Bd. LI], Darmstadt 1969).

Door dit nieuwe concept wordt ook die collega's een podium geboden, die zich bijv. met de vroegchristelijke kerkgebouwen in Rome of Milaan (decoraties, inrichting, liturgie) bezighouden. Zo krijgen we ook een blik op Palmyra en Dura-Europos (vgl. de rubriek Midden-Oosten, Mesopotamië, Azië, met brede aandacht voor Syrië, onder verschillende aspecten). Ook de tekstvondsten van Qumran komen op deze manier tot hun recht. En zo vernemen we ook over een keltische goud- en zilvervondst. Tussen de publicaties over de vroegste perioden en die, welke de late Middeleeuwen in het vizier hebben, doet zich een 'Durststecke' voor. Met andere woorden, de Vroege Middeleeuwen en de Volle Middeleeuwen zijn slechts met relatief weinig publicaties vertegenwoordigd.

In deze publicaties wordt echter een breed palet aan vraagstellingen gehanteerd: de rond 1000 ontstane Ansried-codex in het Utrechtse Museum Catharijneconvent wordt recht gedaan, evenals het graf van keizer Otto I (gestorven 973) in de Dom van Maagdenburg, beschouwd in vergelijking met de keizersgraven in de St. Pieter in Rome. Ook is de vraag tot uitgangspunt genomen, met welke intenties en van welke heilige hertog Hendrik de Leeuw (1129-1195) relieken voor de Braunschweiger Dom en andere door hem gestichte kerken verwierf, of tenminste trachtte te verkrijgen. Uit het verre Spanje wordt over het altaar 'y su mobiliario' in de romaanse periode geschreven. Over de romaanse sculptuur in Rolduc wordt geschreven. Van dezelfde auteur komt de bespreking van een in 1995 in Ename (Oudenaarde, Oost-Vlaanderen in België) opgegraven kromstaf met zijn ivoren sculptuur. Daartegenover mag de dissertatie over de illustraties van het Carmina Burana-handschrift (rond 1230) niet vergeten worden, dat uitvoerige besproken wordt tegen de achtergrond van

de woord-beeld problematiek.

Slechts driemaal wordt het begrip 'byzantijs' gebruikt. Maar tot dit complex kunnen toch ook de verdere publicaties gerekend worden over de vroegchristelijke monumenten in Ravenna, evenals de behandeling van de mozaïeken in San Marco in Venetië. Helaas wordt onder de auteurs tevergeefs gezocht naar Ioannis Spatharakis, tot 2003 werkzaam in Leiden, die – afgezien van zijn andere verdienstelijke publicaties – in de recente jaren zijn aandacht richtte op de grieks-byzantijnse muurschilderingen op Kreta. Maar deze traditie in Leiden heeft een voortzetting gekregen, zij het met een heel andere thematiek en met andere accenten. Een André Grabar of een Kurt Weitzmann heeft de Nederlandse kunstgeschiedenis nooit gekend. De byzantinistiek heeft in ons land nooit wortel geschoten. Dat valt te betreuren, zeker omdat de byzantijnse kunst in diverse opzichten de sleutel vormt tot het begrip van de middeleeuwse kunst van het westen.

Heel duidelijk laten de Neder-

landse kunsthistorici van zich horen in bijdragen over de verschillende artistieke disciplines van de late Middeleeuwen, en dat betreft meer de 15de dan de 14de eeuw. Al langer geleden werd dit verklaard uit de rijkdom aan materiaal in ons land. Zowel de universiteiten als de musea bewijzen zich jaar in jaar uit als inspirerende en dragende instellingen, waarvan de medewerkers onvermoeibaar onderzoeksprojecten en tentoonstellingen opzetten en tot uitvoering brengen, doorgaans ook met serieuze bijval uit het buitenland. Hierbij kan worden gedacht aan de tentoonstellingen van de “Belles Heures” van de gebroeders Limburg (Nijmegen 2005), en aan het “Getijdeboek van Catharina van Kleef” (Nijmegen 2009/2010), maar evengoed aan de tentoonstellingen “Vroege Hollanders: schilderkunst van de late middeleeuwen” (Rotterdam 2008) en “Op weg naar Van Eyck” (Rotterdam 2012/2013). Op het gebied van de beeldhouwkunst kon het Museum Catharijneconvent in Utrecht (gedurende een aantal jaren in zijn reputatie geschaad door het wanbeleid van de toenmalige di-

recteur) zich weer in volle glorie presenteren met de tentoonstelling “Ontsnapt aan de beeldenstorm” (2012).

De wederom rijke oogst op het gebied van handschriften en miniaturen van de 14de en vooral de 15de eeuw wekt geen verbazing, evenmin als die op het terrein van de tekenkunst, en van prenten en houtsneden. Men komt daarbij namen van oudere collega's tegen, die vertrouwd klinken, maar ook de namen van jongere onderzoekers, die een nieuwe benaderingswijze naar thema en methodiek in het vooruitzicht stellen.

Rijke oogst op het gebied van handschriften en miniaturen van de 14de en vooral de 15de eeuw.

Het door Claudine Chavannes in 2012 georganiseerde symposium over de enigmatische “Vispartij” in het Louvre zal pas over enkele jaren een bibliografische neerslag

krijgen. Dit symposium verschafte een representatieve kijk op de uiteenlopende facetten van de vragen, die rond dit werk van niveau gesteld kunnen worden (nog afgezien van het probleem, of dit unieke blad aan Jan van Eyck of misschien toch aan een Zuid-Nederlandse anonymus toegeschreven kan worden): de deskundigheid bleek niet alleen in de bijdragen over ‘stijl’ en ‘iconografie’, maar ook in overwegingen van andere aard, namelijk omtrent de implicaties op het gebied van de kunsttechnieken en – met name – de ‘reflectografie’. Hier toont Nederland zich zeker niet op zijn smalst!

Gelukkig werden ook, evenals in voorgaande jaren, relieken en de relieken cultus bestudeerd, aandachtsgebieden derhalve die voor het begrijpen van de middeleeuwse cultuur onontbeerlijk zijn. Meer dan tevoren is het kerkmeubilair onderzocht tegen de achtergrond van de liturgische functies. Met koorbanken is de gewone mediëvist-kunsthistoricus zeker ruimschoots vertrouwd. Wat met ‘schuimspanen’ (vermeld in een in de vroege 16de

eeuw opgesteld ‘draaiboek’ voor Oudmunster te Utrecht) ooit bedoeld was (een soort liturgische waaiers namelijk) wordt in nr. 204 uit de doeken gedaan. Hoewel niet helemaal nieuw, de aandacht voor het ‘theatrum’ in de middeleeuwse eredienst krijgt steeds meer aandacht, met de ontvullende vaststelling dat wij van oude voorstellingen afscheid moeten nemen, die in wezen aan puristische opvattingen uit de 19de eeuw te danken zijn. Pelgrimstekens en insignes – niet alleen ‘uit de modder’ – verrijken ons beeld.

Het verrast niet dat ook deze keer weer middeleeuws speelgoed wordt besproken, door een auteur die inmiddels als specialiste op dit gebied mag worden beschouwd. Laatmiddeleeuwse schilderijen als bronnen omtrent de hollands huisraad komen aan bod – geheel en al in de smaak en volgens de intenties van het in 1968 in Krems a.d. Donau opgerichte *Institut für Realienkunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit*. En dan is er nog een publicatie waarin de vraag wordt gesteld of de kuisheidsgordels

ooit in het echt hebben bestaan dan wel alleen als metafoor op te vatten zijn.

Zoals boven reeds werd aangegeven: de definitie ‘Middeleeuwen tot 1550’ mag weliswaar om goede redenen bedacht zijn, een werkelijke oplossing is daarmee niet geboden. Robert W. Scheller was zich van dit probleem bewust toen hij in 1997 opmerkte: “Er is nog weinig te merken van een specifieke belangstelling voor de ‘Sattelzeit’ rond het jaar 1500. Bij het doorbladeren van de bibliografie blijkt duidelijk hoe sterk de academische usances nog doorwerken: de auteurs van bijdragen over de 16de eeuw, gevormd op universiteiten waar leerstoelen naar periodes ingesteld zijn, kijken zelden naar de Middeleeuwen terug, terwijl mediëvisten hun wetenschappelijke grenzen doorgaans gesloten houden. Het zal wel even duren alvorens dezelfde onderzoeker het waagt zich zowel over Jan van Eyck als over Jan Gossaert uit te laten”. Ik vond deze inschatting toen al wat al te pessimistisch. Er zijn – toen zowel als nu – genoeg deskundige ‘Mitstreiter’ aan te

wijzen, die – ‘munter wie Fische im Wasser’ – zonder problemen net zo competent over de ‘Meester van het Amsterdams Kabinet’ (de ‘Hausbuch-Meister’ dus, actief ca. 1470 tot ca. 1505) als over Lucas van Leiden in fenomenale publicaties weten bij te dragen aan het onderzoek.

Ik wil niet verhelen dat het mij ‘contre coeur’ gaat als ik de bestseller van G.J. van der Sman *Lorenzo & Giovanna* met de Middeleeuwen (nog vóór de ‘Sattelzeit’) in verband gebracht zie. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld ook voor een publicatie over Lorenzo Lotto, die dus ná de ‘Sattelzeit’ van omstreeks 1500 valt. En niet alleen deze: uiteenzettingen over Giorgione, Jacopo Bassano of Titiaan zou niemand in een bibliografie over de Middeleeuwen verwachten. Toegegeven, de vraag is lastig, en er is zelfs een publicatie, nummer 279, waarin juist dit probleem – zeker niet voor de eerste keer – ter discussie wordt gesteld, in een bundel met de titel *Renaissance? Perceptions of continuity and discontinuity in Europe, c. 1300 – c. 1550*.

Met sommige probleemstellingen en publicaties wordt het wiel opnieuw uitgevonden.

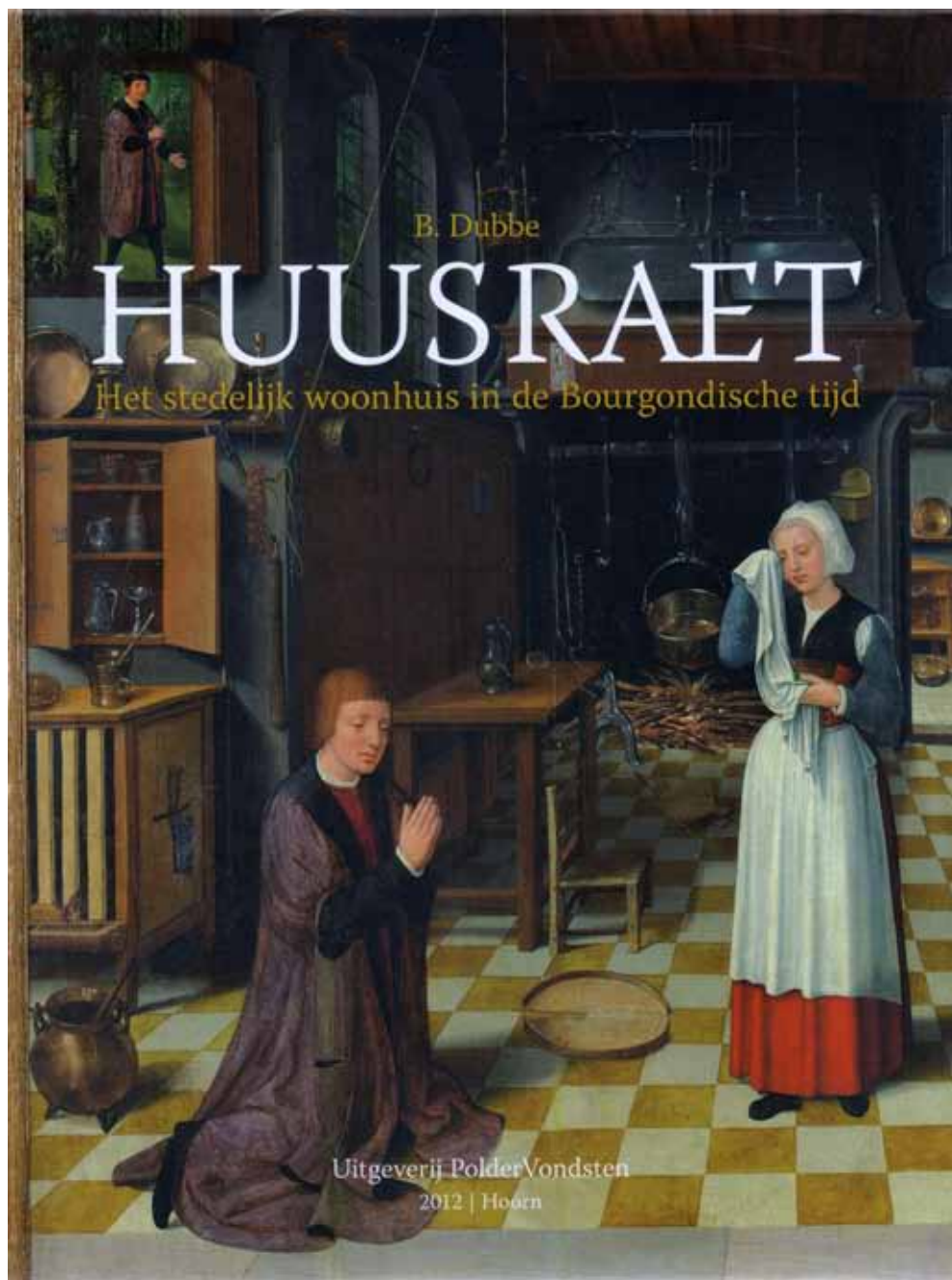
Visitatie-commissies plegen met klem naar de ‘internationaliteit’ van de medewerkers in kwestie te vragen. Ruim geslaagd! Uit deze bibliografie blijkt dat de auteurs aan symposia en congressen in het buitenland deelnemen, in buitenlandse publicatieorganen vertegenwoordigd zijn, o.a. ook aan feestbundels ter ere van wetenschappers die niet om de hoek wonen. Het lijkt eigenlijk een beetje vanzelfsprekend.

De auteur van dit commentaar is sinds 2006 met emeritaat. Vrij van alle verplichtingen op het gebied van onderwijs en bestuur weet hij het werk van de wetenschappers die aan genoemde verplichtingen (nog) moeten voldoen zeer te waarderen. Met zijn leeftijd heeft het ook te maken dat hij zich niet aan de indruk kan onttrekken, dat met sommige

probleemstellingen en publicaties het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Maar het is waarschijnlijk zo dat elke generatie opnieuw vragen gaat stellen om zich bepaalde problemen eigen te maken.

Tenslotte: niet onvermeld zij de dankenswaardige inzet van Sanne Klaver die deze rijke bibliografie met veel belangstelling wist samen te stellen. •

[1] Deze inleiding is geschreven bij de voorlopige versie van de bibliografie, waar nadien 70 publicaties aan toegevoegd zijn. Johann-Christian Klamt verwees met nummers tussen haakjes naar specifieke publicaties, maar omdat deze nummers niet meer corresponderen met die in de definitieve bibliografie zijn deze verwijderd. Hier zal in het vervolg rekening mee worden gehouden.

Verantwoording

door Sanne Klaver

Voor u ligt de bibliografie 'middeleeuwse kunst en kunstnijverheid tot 1550', die is samengesteld in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK). De bibliografie heeft als doel een overzicht te geven van publicaties uit 2008-2012, geschreven door Nederlandse kunsthistorici en-/ of buitenlandse kunsthistorici verbonden aan Nederlandse organisaties.

Kunsthistorici

Mijn twee voorgangers, Matthijs Ilsink en Hille Engelsma, ben ik erkentelijk voor het samenstellen van een aanzienlijke lijst wetenschappers die schrijven over de middeleeuwse kunst en kunstnijverheid in de bibliografieën 1997-2001 en 2003-2007. Zij hebben in hun bibliografieën ook wetenschappers als historici, neerlandici, archeologen en boekwetenschappers opgenomen. In overleg met de VNK is besloten om te breken met deze traditie, daar het de doelstelling is van de VNK om een overzicht te geven van publicaties geschreven door Nederlandse-/ of in Nederland werkende kunsthistorici.

In deze bibliografie wordt onder kunsthistorici verstaan; zij die een bachelor en-/ of master opleiding kunstgeschiedenis hebben voltooid. Ook wetenschappers met een andere vooropleiding, maar een kunsthistorisch promotieonderzoek worden in deze bibliografie gezien als kunsthistorici. Er is een kleine groep overige wetenschappers (geen kunsthistorici) opgenomen in deze bibliografie, omdat zij werkzaam zijn als restaurator of als conservator in een museum en in deze functies schrijven over middeleeuwse kunst / kunstnijverheid. Ook hoogleraren Bram Kempers, Robert Zwijnenberg en Stijn Bussels zijn opgenomen in deze lijst, omdat

zij kunsthistorisch onderwijs geven. Deze groep wetenschappers is in de namenlijst gemarkeerd met een *.

Tijdsaanduiding

Voor de tijdsaanduiding van de bibliografie ben ik gedeeltelijk uitgegaan van de tijdsaanduiding gehanteerd door Ilsink en Engelsma. Zij kozen er beide voor om de periode 500 tot en met 1550 te behandelen. Hier zijn twee kleine aanpassingen op gemaakt: in overleg met de VNK is besloten om kunst tot 1550 mee te nemen, daarnaast is het jaartal 500 losgelaten en zijn ook kunsthistorische publicaties over kunst en kunstnijverheid uit de eerste eeuwen van onze jaartelling meegenomen, iets wat in overigens ook al het geval was bij mijn voorganger Engelsma. Enkele publicaties beschrijven zowel kunst uit de middeleeuwen als kunst na 1550, er is naar gestreefd om deze publicaties te voorzien van een #, zodat het de lezer direct duidelijk wordt dat ook kunst na 1550 wordt besproken.

Wat niet is opgenomen

In deze bibliografie zijn geen

recensies [2], krantenartikelen, aan- en verkoopbeschrijvingen door musea en doctoraalscripties opgenomen. Ook internetpublicaties zijn niet opgenomen. Het (wetenschappelijk) niveau van internetpublicaties is lastiger te controleren, denk hierbij aan blogs et cetera. Daarnaast moeten de vermelde publicaties in deze bibliografie ook voor toekomstige geïnteresseerden beschikbaar zijn. Toch kunnen enkele web applicaties waar tussen 2008-2012 aan is gewerkt, niet onvermeld blijven:

1. Het project *Medieval Memoria Online* (MeMO) door Truus van Bueren en vele anderen genereerde verschillende interessante webpagina's:
<http://memo.hum.uu.nl/database/index.html>
<http://memo.hum.uu.nl/jerusalem/index.html>
<http://memo.hum.uu.nl/kloosterkleding/Home.html>
<http://www.cs.uu.nl/research/projects/i-cult/CLE/6Memoria/>
<http://memo.hum.uu.nl/index.html>.
2. Het project *Closer to van Eyck, the Ghent altarpiece* door

Ron Spronk en vele anderen:
<http://clostervaneyck.kikirpa.be/#home/sub=altarpiece>.

3. Het project *Bosch500* door Stichting Jheronimus Bosch 500:
<http://www.bosch500.nl/nl/home>.

4. De internetcatalogus *Nederlandse tekeningen uit de vijftiende en zestiende eeuw. Kunstenaars geboren voor 1581* door Yvonne Bleyerveld, Albert J. Elen, Judith Niessen en vele anderen: <http://collectie.boijmans.nl/nl/onderzoek/nederlandse-tekeningen-15e-16e-eeuw>.

5. De webapplicatie KUNera onder leiding van Jos Koldeveij aan de Radboud Universiteit Nijmegen, project in 2008-2009: <http://www.kunera.nl/>.

6. De database Stalla, over middeleeuwse koorbanken
<http://www.ru.nl/ckd/databases/stalla/introductie/>

7. De webcatalogus vroeg Nederlandse schilderijen van het Rijksmuseum, verschenen in 2008: J.P. Filedt Kok et al., *Early Netherlandish Paintings. Artists born before 1500*: <https://www.rijksmuseum.nl/nl/onderzoek-en-bibliotheek/early-netherlandish-paintings>.

In deze bibliografie zijn geen publicaties over tuin- en landschap behorend tot landhuizen en dergelijke opgenomen, omdat dit naar mijn mening beter past onder de bibliografie 'architectuur'. Datzelfde geldt voor publicaties die architectonische verschijnselen behandelen zoals kapitelen, steunberen, spolia et cetera. Wel zijn in deze bibliografie publicaties opgenomen over muurschilderingen, koorbanken, orgels en liturgische objecten

Catalogi en bundels

Van catalogi is in principe de Nederlandstalige versie opgenomen; als zij ook in andere talen zijn verschenen, staat dit eronder vermeld. De catalogi zijn vermeld onder de naam van de redacteur(en). Er is naar gestreefd om alle afzonderlijke delen uit een bundel in de bibliografie op te nemen, indien ze voldoen aan de voorwaarde dat ze zijn geschreven door Nederlandse of in Nederland werkende kunsthistorici en kunst en kunstnijverheid tot 1550 beschrijven. Hetzelfde geldt voor catalogi. De entries in de catalogi zijn niet apart opgenomen, maar er is naar

gestreefd om de auteurs van de entrees toe te voegen bij de publicatievermelding onder de naam/namen van de redacteur(en).

Uiteenzetting werkwijze

Nadat in overleg met de VNK was besloten enkel kunsthistorici in de lijst op te nemen, begon mijn werk met het filteren van de kunsthistorici uit de lijsten van Ilsink en Engelsma. Hoewel men in deze tijd van internet zou denken dat iedereen gemakkelijk te vinden is, bleek het een uitdaging te zijn om van iedereen op die twee lijsten vast te stellen welke opleiding zij hadden genoten. Om de lijst in deze bibliografie zo nauwkeurig mogelijk te houden, is ervoor gekozen om ook personen van wie ik geen beroep kon vaststellen uit de lijst te verwijderen, mogelijk zijn hierdoor enkele kunsthistorici 'gesneuveld'. Verder zijn alle archeologen, historici, neerlandici en boekwetenschappers uit de lijst verwijderd, tenzij zij werkzaam zijn als conservator in een museum of culturele instelling en als zodanig schrijven over kunst / kunstnijverheid. Kunsthistorici die tussen 2008-2012 geen publicaties

hebben uitgebracht over middeleeuwse kunst en kunstnijverheid zijn ook uit de lijst gehaald. Het filteren van de twee lijsten en het samenstellen van een nieuwe lijst kunsthistorici heeft 40 uur in beslag genomen.

Vervolgens zijn de namen van mijn lijst als zoekterm ingevoerd in PICARTA en RKDlibrary. Ook op internet is gezocht naar publicaties. Een belangrijke bron van informatie bleek de persoonlijke home pagina (bijvoorbeeld van een universiteit) te zijn. Kunsthistorici waarvan geen complete lijst te vinden was, maar wel contactgegevens zijn per e-mail benaderd voor een publicatielijst. Er zijn mails verzonden naar 54 kunsthistorici en 27 hebben een antwoord teruggestuurd. Een ieder met wie ik contact heb gehad ben ik zeer erkentelijk voor hun medewerking. Uit de gevonden publicaties moesten vervolgens de publicaties over middeleeuwse kunst / kunstnijverheid worden gefilterd. Deze taak heeft 60 uur in beslag genomen.

Een groot deel van de tijd is opgegaan aan redactiewerk. Het

redigeren van honderden 'hits' naar hetzelfde format heeft in totaal zo een 50 uur in beslag genomen. Nadat het redactiewerk was voltooid, kon ik de publicaties rangschikken naar de verschillende categorieën en nummers, dit heeft 15 uur in beslag genomen.

Er is naar gestreefd om zoveel mogelijk artikelen, bundels en catalogi in te kijken (25 uur). Het inzien van publicaties had een groot voordeel, omdat ik hierdoor tientallen nieuwe publicaties en enkele nieuwe kunsthistorici aan mijn lijst heb kunnen toevoegen. Het was mijn wens om naast PICARTA en RKDlibrary, ook de database Brepolis door te nemen, tot mijn grote spijt is dit niet haalbaar gebleken. Ook het raadplegen van de buitenlandse tijdschriften en jaarverslagen van de Nederlandse musea heeft niet plaatsgevonden vanwege de tijdsoverschrijding. In totaal is er 200 uur besteed aan het samenstellen van deze bibliografie. De werkzaamheden hebben plaatsgevonden in de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam en de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. De publicatielijst in de vervolgerkenningaanvraag 2010, opgesteld door de Onderzoeksschool Mediëvistiek, is doorgenomen ter controle, helaas overlappen de lijst van de Onderzoeksschool en de VNK bibliografie maar voor een deel.

Ik ben mij ervan bewust dat ik mogelijk publicaties gemist heb, dat is wellicht onvermijdelijk met een opdracht als deze. Ik hoop dat kunsthistorici in Nederland veel profijt van deze bibliografie zullen hebben. •

[2] Vanaf komend jaar zullen boekbesprekingen/ recensies wel in de VNK bibliografie worden opgenomen.

LAGE LANDEN

Schilderkunst

1. Akker, Paul van den, 'Noordelijke hoeden en Italiaanse naakten. Lucas van Leyden tussen noord en zuid', in *Kunstschrift*, jrg. 55, nr. 2 (2011): 6-17.
2. Baarsen, Reinier, 'Painting in silver, wood and mother-of-pearl' in F.J. Duparc e.a., red., *Golden Dutch and Flemish masterworks from the Rose-Marie and Eijk van Otterloo Collection*, 2011: 330-343.
3. # Bakker, Boudewijn, *Landscape and religion from van Eyck to Rembrandt*, 2012.
4. Boeye, Kerry Paul en M.M. van Zanten, 'The Hoorn Altarpiece. An early sixteenth-century altarpiece for the Order of the Holy Cross', in *Wallraf-Richartz-Jahrbuch*, Band LXXI (2010), 95-122.
5. Bol, Marjolijn, 'Lusteren en glaceren. Over Duitse en Vlaamse doorschijnende verven',

in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 5 (2010): 8-18.

6. Bol, Marjolijn, 'Jan van Eycks olieverftechniek circa 1430', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 77-84.
7. Bol, Marjolijn, 'De lotgevallen van een herdersstaf', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 5 (2012): 30-36.
8. # Bol, Marjolijn, *Oil and the translucent. Varnishing and glazing in practice, recipes and historiography, 1100-1600*, diss., Universiteit Utrecht, 2012.
9. Bol, Marjolijn en A.-S. Lehmann, 'Painting skin and water. Towards a material iconography of translucent motifs in early Netherlandish painting', in L. Campbell, J. van der Stock, C. Reynolds en L. Watteeuw red., *Rogier Van der Weyden in context, underdrawing and technology in painting*, 2012: 215-228.
10. Brink, van den P., red., *Leonardo des Nordens – Joos*

van Cleve [tent.cat.] Suermondt-Ludwig-Museum te Aken 17 maart-26 juni 2011, 2011. Catalogus entries zijn geschreven door Alice Taatgen.

11. Bruijne, Rozanne de en P. van der Coelen, *Maarten van Heemskerck. Het oude Rome herleeft / Ancient Rome Relives* [tent. broch.] Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam 11 februari-3 juni 2012, 2012.
12. Bruijnen, Yvette, *Jan Rombouts. The discovery of an early sixteenth-century master in Louvain*, 2011.
13. Bruijnen, Yvette en P. van Calster red., *Getekend Jan R. Jan Rombouts, een renaissance meester herontdekt*, 2012.
14. Bruyn, Josua, 'Een gedachtenisvenster voor Claes van Ruyven en Geertgen tot Sint Jans' Johannespaneel te Wenen', in *Oud-Holland*, vol. 122, nr. 2-3 (2009): 81-120.
15. Bueren, T. van, en F. Visser, 'De website Memoria in Beeld. Een hulpmiddel bij het on-

derzoek van memorievoorstellingen', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen* 23 (2009).

16. Bueren, T. van en M. de Winkel, 'Herinnering in praktijk. De rol van beeld en geschrift', in Jeroen Deploige, Brigitte Meijns en Renée Nip (eds), *Herinnering in geschrift en praktijk in religieuze gemeenschappen uit de Lage Landen, 1000-1500*. Brussel 2009, 115-139.
17. Bueren, Truus van, 'Zorg voor het hier en het hiernamaals. Memorietafels en de middeleeuwse memoria-cultuur', in *Jacobsbode*, 19 (2010): 3-8.
18. Bueren, Truus van, 'The Brass of Joost van Amstel van Mijnden', in *Transactions of the Monumental Brass Society*, XVIII, nr. 2 (2010): 145-150.
19. Bueren, Truus van en S.A.C. Dudok van Heel, 'Een Amsterdams raadsel. Wie is wie op de memorietafel van Margriet Boelen?', in *Jacobsbode*, 20 (2011): 1-6.
20. Bueren, Truus van en

S.A.C. Dudok van Heel, 'De geboorte van Christus door Jacob Corneliszn. De identificatie van de geportretteerde personen', in *Oud Holland*, vol. 125, nr. 4 (2012): 169-179.

21. # Bussels, Stijn, 'Making the most of theatre and painting. The power of Tableaux Vivants in joyous entries from the Southern Netherlands (1458-1635)' in *Art History*, vol. 33, afl. 2 (2010): 236-248.

22. # Buijsen, Edwin, Charles Dumas en Volker Manuth red., *Face book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th – 18th centuries. Liber amicorum presented to Rudolf E.O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday*, 2012.

23. Caspers, Charlotte C, en K. Seymour, 'A reconstruction of Maerten van Heemskerck's "De Calvarieberg" (1543). Accuracy and visual interpretation', in E. Hermens en T. Fiske red., *Art, conservation and authenticities. Material, concept, context*, 2009: 115-124.

24. Chavannes-Mazel, Claudine C., 'Een schim van Van Eyck', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 5 (2012): 36-37.

25. Coelen, Peter van der red., *Erasmus in beeld* [tent. cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam 8-11-2008 t/m 8-02-2009, 2008. Catalogus entries geschreven door P. van der Coelen en M. Bol. Ook in het Engels verschenen.

26. Coelen, Peter van der, 'Maarten van Heemskerck's "Zelfportret met het Colosseum". Context en voorbeelden', in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth red., *Face book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th – 18th centuries. Liber amicorum presented to Rudolf E.O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday*, 2012: 55-62.

27. Defoer, Henri L.M., 'The triptych of the Pauw-Sas family from the Utrecht charterhouse', R. de Weijert red., Weijert, Rolf de, K. Ragetli, A.-J. Bijsterveld en J. van Arentshals red., *Living Memoria. Studies in medieval and early modern memorial culture*

in honour of Truus van Bueren, (Middelleeuwse Studies en Bronnen, vol. 137), 2011: 321-332.

28. Defoer, Henri L.M., 'Enkele nieuwe inzichten met betrekking tot de "De genezing van de blinde te Jericho van de Meester van de Inzameling van het Manna" en de lokalisering van diens atelier', in *Oud Holland*, vol. 123, afl. 3 (2010): 251-260.

29. Dudok van Heel, S.A.C., 'De schilders Jacob Cornelisz alias Jacob War en Cornelis Buys uit Oostzaan. Hun werkplaatsen in Amsterdam en Alkmaar', in *De Nederlandsche Leeuw*, jrg. 128, nr. 2 (2011): 49-79.

30. Dudok van Heel, S.A.C., 'Andries Willemsz. van Oudshoorn en Alkmaarse opdrachten aan Maarten van Heemskerck', in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth red., *Face book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th – 18th centuries. Liber amicorum presented to Rudolf E.O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday*, 2012: 45-54.

31. # Dudok van Heel, S.A.C.,

A.M.W. Bulk-Bunschoten, R.J. van der Maal en M.B. de Roever, *Van Amsterdamse burgers tot Europese aristocraten. Hun geschiedenis en hun portretten. De Heijnen-maagschap 1400-1800*, deel I en deel II, 2008.

32. Duijn, Esther van, J.P. Filedt Kok, A. Vandivere, A. Wallert en M. Wolters, 'Developments in the underdrawing and painting technique of the sixteenth-century Leiden School, in particular the workshops of Cornelis Engebrechtsz and Lucas van Leyden', in M. Spring red., *Studying old master paintings. Technology and practice: the National Gallery technical bulletin 30th anniversary conference postprints*, 2011: 104-110.

33. Falkenburg, Reindert, *The land of unlikeness. Hieronymus Bosch, The garden of earthly delights*, 2011.

34. Falkenburg, Reindert, "Diplopia". Seeing Hieronymus Bosch's 'St Jerome in the wilderness' double', in W.S. Melion, R. Dekoninck en A. Guiderdoni-Bruslé red., *Ut pictura medita-*

tion. *The Meditative Image in Northern Art, 1500-1700*, 2012.

35. Fife, Gwendoline en Marjolijn Kruip, 'Update restauratie Gulden Vliesborden: wapenbord van Boudewijn van Lannoy', *Nieuwsbrief Grote Kerk Den Haag*, zomer 2012.

36. Filedt Kok, Jan Piet, *De dans om het gouden kalf van Lucas van Leyden*, 2008. Ook in het Engels verschenen.

37. Filedt Kok, Jan Piet, 'Het paradijs' van Herri Bles', in J.E. Abrahamse, M. Carosso-Kok, E. Schmitz red., *De verbeelde wereld. Liber amicorum voor Boudewijn Bakker*, 2008: 104-111.

38. Filedt Kok, Jan Piet, E. van Duijn, A. Vandivere, A. Waltert en M. Wolters, 'De Leidse schilders aan het werk', in C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance* [tent.cat.] De Lakenhal te Leiden in samenwerking met het Rijksmuseum 20 maart-26 juni 2011, 2011: 78-101.

39. Filedt Kok, Jan Piet, 'Leiden en Antwerpen omstreeks 1520. De ontmoeting met Albrecht Dürer en de introductie van het landschap', in C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance* [tent.cat.] De Lakenhal te Leiden in samenwerking met het Rijksmuseum 20 maart-26 juni 2011, 2011: 103-120.

40. Filedt Kok, Jan Piet, 'Jan Gossaert', in *The Burlington Magazine*, 153, afl. 1295 (2011): 134-137.

41. Gaba-van Dongen, Alexandra, 'Hollandse huisraad in beeld. Gebruiksvoorwerpen op laatmiddeleeuwse schilderijen', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 22, nr. 3 (2008): 167-174.

42. Giltaij, Jeroen en F. Lamertse, 'Het begin van de Hollandse schilderkunst', in F. Lamertse en J. Giltaij red., *Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen* [tent.cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam 16 februari-25

mei 2008, 2008: 23-33.

43. Grasman, Edward, 'Het Laatste Oordeel van Lucas van Leyden en andere altaarstukken', in: E. den Hartog, J. Veerman, E. Grasman, D.J. de Vries red., *De Pieterskerk te Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 218-234.

44. Hartog, Elizabeth den, 'Hoe zestig ridders de schilderijen in de Nijmeegse palts bekeken', in B. Aarts, W. Landewé, B. Olde Meierink en F. Vogelzang red., *Ambitie in steen. Bijdragen tot de kastelenkunde in Nederland*, 2012: 55-65.

45. Haveman, Mariëtte, 'Al wat het oog ziet', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 5 (2010): 2-5.

46. Haveman, Mariëtte, 'De deugd van de verscheidenheid', in *Kunstschrift*, jrg. 55, nr. 2 (2011): 2-5.

47. Helmus, Liesbeth M., 'Herkomst Holland', in F. Lamertse en J. Giltaij red., *Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen* [tent.cat.]

Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam, 16 februari-25 mei 2008, 2008: 34-44.

48. Helmus, Liesbeth M., *Scorels roem. Hoe een Utrechtse schilder de Renaissance naar het noorden bracht*, 2009. Ook in het Engels verschenen.

49. # Helmus, Liesbeth M., *Schilderen in opdracht. Noord-Nederlandse altaarstukken 1485-1570*, 2010.

50. Helmus, Liesbeth M., *In stille harmonie. Het zestiende-eeuwse kartuizer drieluik terug in Utrecht*, 2011.

51. Hendrikman, Lars, 'Het Laatste Oordeel en de zeven werken van barmhartigheid', in R. Fabri en N. van Hout red., *Van Quinten Metsijs tot Peter Paul Rubens. Meesterwerken uit het Koninklijk Museum terug in de Kathedraal* [tent.cat.] De Kathedraal te Antwerpen 05-06-2009 t/m 31-12-2017, 2009: 86-97. Ook in het Engels en Frans verschenen.

52. Hendrikman, Lars, 'Ber-

nard van Orley and Romanism in the 1530s. Technical investigation of the Crucifixion Triptych in the Church of Our Lady in Bruges', in M. C. Galassi en M. de Floriani red., *Nord/Sud, ricezioni fiamminghe al di qua delle Alpi*, 2009: 108-117.

53. Hermens, Erma red., *On the trail of Bosch and Bruegel. Four paintings united under cross-examination*, (CATS series of technical studies), 2012.

54. # Haack-Christensen, A., E. Hermens, A. Nurske, H. Tempest, P. Smith, P. en J. Wadum, 'Christ driving the traders from the temple. Painting materials and techniques in the context of 16th century Antwerp studio practice', in E. Hermens red., *On the trail of Bosch and Bruegel. Four paintings united under cross-examination*, (CATS series of technical studies), 2012: 23-44.

55. # Hermens, Erma en G. Koppel, 'Copying for the art market in the 16th century Antwerp. A tale of Bosch and Bruegel', in E. Hermens red., *On the trail of*

Bosch and Bruegel. Four paintings united under cross-examination, (CATS series of technical studies), 2012: 81-95.

56. Huijskens, Godelieve, 'De figuratieve muurschilderingen', in : E. den Hartog, J. Veerman, E. Grasman en D.J. de Vries red., *De Pieterskerk te Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 210-217.

57. # Huys Janssen, Paul, 'In het museum. Breugel, Breugel en Breugel in het Noordbrabants Museum', in *In Brabant. Tijdschrift voor Brabants Heem en erfgoed*, vol. 2, afl. 1 (2011): 56-57.

58. Ilsink, Matthijs, *Bosch en Bruegel als Bosch. Kunst over kunst bij Pieter Bruegel (c. 1528-1569) en Jheronimus Bosch (c. 1450-1516)*, diss., Radboud Universiteit Nijmegen, 2009.

59. Ilsink, Matthijs, *De Kruisdraging naar Jheronimus Bosch/ La Montée au Calvaire, d'après Jérôme Bosch*, Brussel 2011.

60. Iserief, Huib, 'De Man-naregen. Een nieuwe interpretatie van een Noord-Nederlands paneel uit circa 1470', in *Simulacrum*, jrg. 21, nr. 2 (2012-2013): 17-26.

61. Jasperse, Jitske, 'Mariaafbeeldingen in middeleeuws Groningen. Van Majestas naar Moeder,' *Groninger Kerken*, jrg. 27, nr. 2 (2010): 38-41.

62. Klerck, Bram de, 'Short-sighted? Rijckaert Aertsz portraying the Virgin in a painting by Frans Floris', in *Oud-Holland*, vol. 124, nr. 2 (2011): 65-81.

63. # Klinkert, Christi M., 'Kunst in de kerk. Schilders in Alkmaar in de 16e eeuw', in M. Ten Berge, J. Drewes en H. de Raad red., *Canon van Alkmaar. De geschiedenis van Alkmaar in 40 verhalen*, 2009: 30-32.

64. # Kloek, Wouter, *Pieter Aertsen en de wereld op zijn kop*, 2010.

65. Koldeweij, A.M., 'Van twee één gemaakt. Fragment van een Brussels altaarstuk, in Huis Bergh en in New Orleans', in

Anneke de Vries red., *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*, 's-Heerenbergh 2008, 77-87, 167-169.

66. Koldeweij, A.M., 'Two out of one. Fragments of a Brussels altarpiece, in Huis Bergh and in New Orleans', in Anneke de Vries red., *Voyages of discovery in the Collection of Huis Bergh*, 's-Heerenbergh 2008, 77-87, 168-170.

67. Koldeweij, A.M., '... A Man like Bosch ...', in A.M. Koldeweij en Eric de Bruyn red., *Jheronimus Bosch, his Sources. International Jheronimus Bosch Conference, May 23-25th, 2007*, 's-Hertogenbosch 2010, 16-29.

68. Koldeweij, A.M., P. Vandenbroeck, P. en B Vermet, *Hieronymus Bosch. Das Gesamtwerk*, Stuttgart 2010 (Jubiläumsausgabe Belser Verlag) [eerdere editie 2001].

69. Koldeweij, A.M., 'Het 'Receuil d'Arras' – Portret 'Jheronimus Bos peintre'', *Bossche bladen*, vol. 11 (2009), 21-24.

70. Koldeweij, A.M., en R. Stein, 'Scheut en meester Rogier', in *Millennium. Tijdschrift voor Middeleeuwse Studies*, jrg. 23, nr. 1-2 (2009): 3-11.
71. Koldeweij, A.M., 'Representatie en devotie in het oeuvre van Rogier van der Weyden (1400-1464)', in *Millennium. Tijdschrift voor Middeleeuwse Studies*, jrg. 23, nr. 1-2 (2009): 148-169, 170-172.
72. Koldeweij, A.M. en Eric de Bruyn red., *Jheronimus Bosch. His Sources. 2nd International Jheronimus Bosch Conference, May 22-25, 2007*, 's-Hertogenbosch, 2010.
73. Koopstra, Anna, en S. Weidema, *Jan Gossart. The documentary evidence*, 2012.
74. Kruip, Marjolijn, 'Verwarring rondom Reinoud van Brederode. Over de restauratie van de Gulden Vliesborden', in *Nieuwsbrief Grote Kerk Den Haag*, zomer 2011.
75. Krul, Wessel E., 'Het Lam Gods. Oud-Nederlands, Vlaams, Frans, Duits en Belgisch', in J. Tollebeek en H. te Velde red., *Het geheugen van de Lage Landen*, 2009: 173-179.
76. Lammertse, Friso en Jeroen Giltaij red., *Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen* [tent.cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam 16 februari-25 mei 2008, 2008. Catalogus entries geschreven door D. Meuwissen, F. Lammertse, G. Verhoeven, J. Giltaij, J.P. Filedt Kok, K. Goudriaan, L.M. Helmus, M. Damen, M. Farries en M. Leeflang.
77. Lammertse, Friso en S. Kemperdick red., *De weg naar Van Eyck* [tent.cat.] Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam 13-10-2012 t/m 10-02-2013, 2012. Catalogus entries zijn geschreven door A. della Latta, A-M. van Egmond, B. Fransen, C. Kitzlinger, F. Lammertse, F. Scholten, G. Messling, J.C. Heyder, K. Dyballa, N. van der Wal, R. de Bruijne, S. Kemperdick, S. Tortajada Hernando, T-H. Borchert. Ook in het Engels verschenen.
78. Lammertse, Friso en S. Kemperdick, 'De weg naar Van Eyck', in F. Lammertse en S. Kemperdick red., *De weg naar Van Eyck* [tent.cat.] Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam 13-10-2012 t/m 10-02-2013, 2012: 11-20.
79. Lammertse, Friso, 'Parijs en Bourgondië', in F. Lammertse en S. Kemperdick red., *De weg naar Van Eyck* [tent.cat.] Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam 13-10-2012 t/m 10-02-2013, 2012: 40-44.
80. Lammertse, Friso en S. Kemperdick, 'De schilderkunst rond 1400 en het vroege werk van Jan van Eyck', in F. Lammertse en S. Kemperdick red., *De weg naar Van Eyck* [tent.cat.] Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam 13-10-2012 t/m 10-02-2013, 2012: 89-109.
81. Leeflang, Micha, M. Wolters, J.P. Filedt Kok en M.A. Farries, 'De laat-middeleeuwse schilder aan het werk', in F. Lammertse en J. Giltaij red., *Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen* [tent.cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam 16 februari-25 mei 2008, 2008: 45-58.
82. Leeflang, Micha, 'Joos van Cleve and his apprentices, questions of identity. Faults or virtues?', in N. Peeters red., *Invisible hands? The role and status of the painter's journeyman in the Low Countries c. 1450-c. 1650*, 2008: 67-82.
83. Leeflang, Micha, 'Joos van Cleve's Triptych with the Adoration of the Magi in Detroit. Revealing the Underdrawing', in *Bulletin of the Detroit Institute of Art*, vol. 82, nr. 1-2 (2008): 60-75.
84. Leeflang, Micha en T. van Run, 'Jan van Scorel in volle glorie', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 22, nr. 1 (2008): 78-87.
85. Leeflang, Micha, 'Onbekende Kunstschatten. Schilderijen van Joos van Cleve op Madeira', in *Kunst en Wetenschap*, jrg. 17, nr. 3 (2008): 39-40.
86. Leeflang, Micha en J. Hand, 'Das Leben Joos van Cle-

ves. Warum er in Vergessenheit geriet und wie er wiederentdeckt wurde', in P. van den Brink red., *Leonardo des Nordens – Joos van Cleve* [tent.cat.] Suermondt-Ludwig-Museum te Aken 17 maart t/m 26 juni 2011, 2011: 20-29.

87. Leeflang, Micha, "Was ihr wollt". Joos van Cleves Werkstatt und der Kunstmarkt', in P. van den Brink red., *Leonardo des Nordens – Joos van Cleve* [tent.cat.] Suermondt-Ludwig-Museum te Aken 17 maart t/m 26 juni 2011, 2011: 132-155.

88. Lehmann, Ann-Sophie en H. Roodenburg, 'Introduction. Body and embodiment', in A.S. Lehmann en H. Roodenburg red., *Body and embodiment in Netherlandish art 1450-1750* (NKJ, 58) 2008: 3-12.

89. # Lehmann, Ann-Sophie, 'Fleshing out the body. The colours of the naked in Dutch art theory and workshop practice 1400-1600', in A.S. Lehmann en H. Roodenburg red., *Body and embodiment in Netherlandish art 1450-1750* (NKJ, 58) 2008:

108-131.

90. Lehmann, Ann-Sophie, 'Ars nova in een flesje', in *Kunst-schrift*, jrg. 54, nr. 5 (2010): 28-39.

91. Meuwissen, Daantje, *Gekoesterde traditie. De portretreeks met de landcommandeurs van de Utrechtse Balije van de Ridderlijke Duitse Orde*, diss., Universiteit Utrecht, 2011.

92. Meuwissen, Daantje en A. van Leerdam 'The 'Last Judgement' with Christian II of Denmark and Isabella of Austria. A memorial piece from the workshop of Jacob Cornelisz. van Oostanen?', in R. de Weijert, K. Ragetli, A.-J. Bijsterveld en J. van Arenal red., *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, (Middeleeuwse Studies en Bronnen, vol. 137), 2011: 333-346.

93. Meuwissen, Daantje, "Post obitum". Hoe herken je een postuum portret?', in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth red., *Face book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th –*

18th centuries. Liber amicorum presented to Rudolf E.O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday, 2012: 37-44.

94. Niessen, Judith, 'De Meester van Alkmaar en zijn werkplaats. Een heroverweging', in *Oud Holland* 123 (2010), 260-304.

95. Ploeg, Kees van der, 'De muur- en gewelfschilderingen in de Dionysiuskerk', in *Groninger kerken*, vol. 27, afl. 4 (2010): 101-105.

96. # Ploeg, Kees van der, 'De schilderijen in Garmerwolde', in *Groninger kerken*, vol. 28, afl. 4 (2011): 83-84.

97. Pouls, Jos, 'De Nederlandse Leonardo da Vinci?', in *Locus*, 22 (2008): 10-12.

98. Ridderbos, H.N.B., 'Creating Frameworks. The social function of the Ghent altarpiece', in H.W. Hoen en M.G. Kemperdink red., *Vision in text and image. The cultural turn in the study of arts*, 2008: 33-52.

99. Ridderbos, H.N.B., 'Il trittico con il Giudizio Universale di Hans Memling e il Trittico Portinari di Hugo van der Goes', in B.W. Meijer red., *Firenze e gli antichi Paesi Bassi 1430-1530. Dialoghi tra artisti. Da Jan van Eyck a Ghirlandaio, da Memling a Raffaello...* [tent.cat] Galleria Palatina van het Palazzo Pitti te Florence 20-06-2008 t/m 26-10-2008, 2008: 38-65.

100. Savarese, Silvio, D. Stork, A. DelPozo en R. Spronk 'Reflections on praxis and facture on a devotional portrait diptych. A computer analysis of the mirror in Hans Memling's Virgin and Child and Maarten ten Nieuwenhove', in *SPIE 2008 Conference Proceedings*, 2008: doi:10.1117/12.761226.

101. Savarese, Silvio, D. Stork, A. DelPozo en R. Spronk, 'A computer analysis of the mirror in Hans Memling's Virgin and child and Maarten ten Nieuwenhove', in F. Stanco, S. Battiato en G. Gallo red., *Digital imaging for cultural heritage preservation. Analysis, restoration and reconstruction of ancient art works*

(Series Digital Imaging and Computer Vision) 2011: 243-262.

102. Schmidt, Victor M., Johan Maelwael and the beginnings of Netherlandish canvas painting', in J. Chapuis red. *Invention. Northern Renaissance studies in honor of Molly Faries*, Turnhout, 2008: 21-29.

103. Schmidt, Victor M., 'Panel painting in France and the Southern Netherlands and the influence of Italy', in C. Stroo red., *Pre-Eyckian panel painting in the Low Countries*, 2. Essays, 2009: 183-216.

104. Schmidt, Victor M., 'Some portraits by Johan Maelwael. Painter of the dukes of Burgundy', in R. Dücker en P. Roelofs red., *The Limbourg brothers. Reflections on the origins and the legacy of three illuminators from Nijmegen*, 2009: 5-17.

105. Schmidt, Victor M., 'Johan Maelwael. Reconstructie van een grote meester', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 5 (2012): 14-23.

106. Spronk, Ron, *Eigenhan-*

dig? Opmerkingen bij de schildertechniek en toeschrijvingsproblematiek bij Jheronimus Bosch / All by Himself? Remarks on painting technique and attributions in regard to Hieronymus Bosch (Nijmeegse Kunsthistorische Cahiers, 17) 2011.

107. Stumpel, Jeroen, 'Juwelen voor de eeuwigheid. Jacques Daret en Konrad Witz', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 5 (2010): 18-28.

108. # Stumpel, Jeroen, 'De wereld volgens Louis Finson. Een draaikolk van conflict', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 1 (2012): 30-35.

109. Suchtelen, Ariane van, "Niet minder mooi en niet minder zeldzaam en waardevol". De Meester van het Brandon-portret en het "portret van een man met een Simson-medaille", in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth red., *Face book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th – 18th centuries. Liber amicorum presented to Rudolf E.O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday*, 2012: 15-22.

110. Tamis, Dorien, 'Vroege Hollanders. De werken zijn bekend, wie het geschilderd heeft vaak niet', in *Museumtijdschrift*, vol. 21, afl. 2 (2008): 44-47.

111. Tamis, Dorien, 'Jan van Scorel. Kunsthistorisch speurwerk om een oeuvre te doorgronden', in *Museumtijdschrift*, vol. 22, afl. 3 (2009): 34-39.

112. Tamis, Dorien, 'Joos van Cleve. Was Joos van Cleve meer dan een handig en productief navolger van zijn tijdgenoot Leonardo da Vinci?', in *Museumtijdschrift*, vol. 24, afl. 3 (2011): 40-44.

113. Tamis, Dorien, 'Oude kunst. Jan Van Eyck - De ontwikkeling van een revolutionaire en realistische stijl van schilderen', in *Museumtijdschrift*, vol. 25, afl. 7 (2012): 22-30.

114. Velden, Hugo van der, 'The quatrain of the Ghent altarpiece', in *Simiolus*, vol. 35, afl. 1 (2011): 5-40.

115. Velden, Hugo van der, 'A reply to Volker Herzner and a

note on the putative author of the Ghent quatrain', in *Simiolus*, vol. 35, afl. 3 (2011): 131-143.

116. Veldman, Ilja M., bijdrage in A. Bertin red., *Heemskerck et l'humanisme. Une oeuvre à penser (1498-1576)* [tent.cat.] Musée des Beaux-arts de Rennes, 6 oktober 2010 t/m 4 januari 2011, 2010.

117. Veldman, Ilja M., 'Beeldtraditie en vernieuwing. Onderwerpskeuze in de Leidse kunst van 1480-1550', in C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance*, [tent. cat.] Museum De Lakenhal te Leiden, in samenwerking met het Rijksmuseum, 20 maart-26 juni 2011, 2011: 43-78.

118. Veldman, Ilja M., 'The formative years of Lucas van Leyden (1506-1508). Visual sources and the question of patronage', in *Simiolus*, vol. 36, nr. 1-2 (2012): 5-34.

119. Vermet, Bernard, 'On the genealogy of a composition, tracing the roots of "Christ driving

the traders from the Temple”, in E. Hermens red., *On the Trail of Bosch and Bruegel. Four Paintings United under Cross-examination*, 2012: 11-21.

120. Vervoort, Renilde, ‘Hekserij als omgekeerde wereld. Bergtoppen en platteland’, in *Millennium. Tijdschrift voor Middeleeuwse Studies*, vol. 22, afl. 2 (2008): 172-186.

121. # Vervoort, Renilde, “Vrouwen op den besem en dergelijk ghespooock”. *Pieter Bruegel en de traditie van hekserijvoorstellingen in de Nederlanden tussen 1450 en 1700* (Nijmeegse kunsthistorische studies, deel 19), 2011.

122. Visser, F., ‘De website Memoria in beeld. Een hulpmiddel bij het onderzoek van memorievoorstellingen’, in *Rhein-Maas. Studien zur Geschichte, Sprache und Kultur* 1 (2010), 255-263.

123. Vogelaar, Christiaan, ‘Reconstructie van het drieluik met Christus geneest de blinde van Jericho’, in *Kunstschrift*, jrg. 55, nr. 2 (2011): 28-29.

124. Vogelaar, Christiaan, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance*, [tent.cat.] Museum De Lakenhal te Leiden, in samenwerking met het Rijksmuseum, 20 maart-26 juni 2011, 2011. Catalogus entries zijn geschreven door C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang, I.M. Veldman, M. van Delft, E. van Duijn, T. Husband, O. Kik, I. van Tuinen, M. Ubl, A. Vandivere, A. Wallert en M. Wolters.

126. Vogelaar, Christiaan, ‘Lucas en Leiden. Schilders, stad en samenleving tussen middeleeuwen renaissance’, in C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance*, [tent.cat.] Museum De Lakenhal te Leiden, in samenwerking met het Rijksmuseum, 20 maart-26 juni 2011, 2011: 11-42.

127. Vogelaar, Christiaan, ‘Eerherstel voor een vroeg dubbelportret uit Leiden’, in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth red., *Face book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th –*

18th centuries. Liber amicorum presented to Rudolf E.O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday, 2012: 23-28.

128. # Vries, Annette de, ‘Reformulating saint Luke. Frans Floris on art and diligence’, in B.A.M. Ramakers red., *Understanding Art in Antwerp. Classicising the popular, popularising the classic (1540-1580)*, 2011: 37-51.

129. # Vries, Annette de, ‘Mediating Diligence. Bruegel’s The Months between pictorial tradition and early modern reception’, in A. de Vries red., *Cultural mediators. Artists and writers at the crossroads of tradition, innovation and reception in the Low Countries and Italy 1450-1650*, 2008: 126-146.

130. Vries, Annette de, ‘Picturing the intermediary. Artistic consciousness in representations of saint Luke painting the Virgin in Netherlandish art. The case of Van der Weyden’s Saint Luke’, in M.G. Kemperink, H. Hoen red., *Vision in text and image. The cultural turn in the study of arts,*

2008: 54-66.

131. # Wadum, Jørgen en M. Scharff. ‘Tracing the individual “handwriting” of four 16th-century artists through their underdrawings’, in E. Hermens red., *On the Trail of Bosch and Bruegel. Four Paintings United under Cross-examination*, 2012: 59-81.

132. # Wallert, Arie, ‘The Impact of Oil. 16th century Netherlandish responses to Italian challenges’, in *Bulletin van het Rijksmuseum*, 56, nr. 1-2 (2008): 214-227.

133. Wallert, Arie, K. Keune, J. van Iperen en J. Pedrosa, ‘Early Northern Netherlandish Paintings and Gilding Techniques and Cologne; some Parallels’, in *Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung*, 26 (2012): 230-240.

134. Weidema, Sytske, ‘Jan Gossart. The documentary evidence’, in M.W. Ainsworth red., *Man, Myth, and Sensual Pleasures. Jan Gossart’s Renaissance*, 2010.

135. Welie-Vink, Wendelien A.M. van, 'Mariacycli in de kerken van Loppersum en Garmerwolde', in *Groninger kerken*, jrg. 27, nr. 2 (2010): 42-44.

136. Will, Christiaan, *Jeroen Bosch. Tussen hemel en hel*, 2008.
Ook verschenen in het Engels en het Frans.

137. Zuidema, Liesbeth, 'De kruisiging van Rogier van der Weyden als verbeelding van de sacramentenviering', in *Millennium. Tijdschrift voor Middeleeuwse Studies*, vol. 23, afl. 1 (2009): 129-147.

Beeldhouwkunst

138. Brink, Trudi, 'Spiegel voor stadsbestuur nader onderzocht. Over de schouw van Colijn de Nole in Kampen', in *Bulletin van de KNOB*, vol. 108, afl. 5-6 (2009): 183-193, 222-223.

139. Brink, Trudi, 'Lang leve de dood, lang leve het leven. Over de tombe en het retabel in de kapel van de familie Van Brederode in de Grote Kerk te Vianen', *Gra-*

ven Spreken. Perspectieven op grafcultuur in de middeleeuwse en vroegmoderne Nederlanden (Vol. 142 van *Middeleeuwse Studies en Bronnen*), 2012:000. Nog te verschijnen.

140. Es, Jonieke van en C. van den Broek red., *Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin in Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam* [tent.cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam van 16 februari t/m 25 mei 2008, 2008.

141. Bueren, Truus van, 'Gebeeldhouwde nagedachtenis in de Domstad', in M. Leeftang en K. van Schooten red., *Middeleeuwse beelden uit Utrecht 1430-1530* [tent.cat.] Museum Catharijneconvent te Utrecht 16-11-2012 t/m 24-02-2013, 2012: 30-47.

142. # Dael, Peter C.J. van, 'Geloof met en zonder beelden', in W. Bouwman, J. van Eijnatten, T. Kootte, M. van der Laan, F. van Lieburg, I. Schriemer en C. Staal red., *Geschiedenis van het*

christendom in Nederland, 2010: 69-97

143. # Dael, Peter C.J. van, *2000 jaar Nederlanders en hun gesneden beelden*, 2009.

144. Defoer, Henri L.M., 'Middeleeuwse beelden in Huis Bergh', in A. de Vries red., *Avonturen met een Collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*, 2008: 53-64.

145. Geelen, Ingrid en Bergmans, Anna, 'Beeldenpracht in een middeleeuwse dorpskerk', Minnen Bart red., *Den heiligen Sant al in Brabant. De Sint-Martinuskerk van Wezemaal en de cultus van Sint-Job 1000-2000*, Averbode, 2011, dl. 2, 113-135.

146. # Hartog, Elizabeth den, 'Van ons lag zijn er nog veel in de wereld gebleven'. Laatgotische kopjes op de toren van Wijk bij Duurstede', in P.C. van der Eerden, M.A. van der Eerden-Vonk red., *De Wijkse toren. Geschiedenis van de toren van de Grote Kerk in Wijk bij Duurstede (1486-2008)*, 2008: 109-148.

147. Hartog, Elizabeth den, *Romaanse sculptuur in de abdijkerk van Rolduc*, 2008.

148. Hartog, Elizabeth den, 'Hofhouding van Jacoba of hofhouding van de duivel? Over de veertien consoles in de zijbeuken van de kerk te Sint-Maartensdijk', in E. den Hartog, R.H. Deuling, R.H.M. van Immerseel, J. Veerman en E. Bult red., *Het kasteel te Sint-Maartensdijk en zijn bewoners* (Jaarboek Kasteelstichting Holland en Zeeland, 2010), 2011: 127-147.

149. Hartog, Elizabeth den, 'Jelis die Kat alias Gilles le Cat, a Sculptor from Mons (Hainault) working in Haarlem (Holland)', in R. Alcoy red., *Le plaisir de l'art du moyen âge. Commande, production et réception de l'oeuvre d'art. Mélanges en hommage à Xavier Barral i Altet*, 2012: 265-274.

150. Leeftang, Micha en A. Lorne, 'Het Stenen Vrouwenkopje, Identiteit gezocht voor vijfhonderd jaar oud Utrechts beeld', in *Kunst en Wetenschap*, jrg. 18, nr. 3 (2009): 33-34.

151. Leeftang, Micha, 'Levendige handel in ivoor, serieproductie in de veertiende eeuw', in *Catharijne, Magazine van Museum Catharijneconvent Utrecht*, 3 (2011): 18-19.
152. Leeftang Micha en K. van Schooten red., met medewerking van M. Bloem, S. van Haaren en S. Smit, *Middeleeuwse beelden uit Utrecht 1430-1530* [tent.cat.] Museum Catharijneconvent te Utrecht, 16 november 2012 t/m 24 februari 2013, 2012.
153. Meyere, Jos de en J.M.M. Ruijter, *Het grafmonument van Reinoud III van Brederode in de Grote Kerk te Vianen. Een meesterwerk van de Utrechtse beeldhouwer Colyn de Nole*, 2010.
154. Meyere, Jos de, 'Monument voor een graftombe', in *Jaarboek Oud-Utrecht*, vol. 84, afl. 4 (2011): 116-116.
155. Oosterwijk, Sophie, 'Het MeMO-project en de grafzerken in de Michaëlskerk van Oudewater als cultureel erfgoed', in *Heemtijdingen*, 48:2 (2012), 56-64.
156. Oosterwijk, Sophie, 'The story of Bianca Rubea: an emblem of wifely devotion, or death by tomb slab', in *Church Monuments*, 27 (2012), 66-74.
157. Oosterwijk, Sophie en Kees Knulst, 'Zeeuwse grafzerken als cultureel erfgoed', in *Zeeuws Erfgoed*, 11:4 (december 2012), 15-16.
158. Scholten, Frits, "Daar krijgen we 'n hoop gedonder mee". De affaire van de beeldengroep uit Boukoul', in *Jaarboek Maas- en Swalmdal*, 26 (2008).
159. Scholten, Frits, 'A prayer-nut for François Du Puy', in *The Burlington Magazine*, vol. 153, afl. 1300 (2011): 447-452.
160. Truyen, Arnold en H.A. Tummers, 'De restauratie van het praalgraf', in H. Tummers red., *Het praalgraf van Gerard van Gelre en Margaretha van Brabant in de Munsterkerk te Roermond. Geschiedenis en restauratie van een uitzonderlijk monument*, 2008: 54-109.
161. Tummers, Harry A. red., *Het praalgraf van Gerard van Gelre en Margaretha van Brabant in de Munsterkerk te Roermond. Geschiedenis en restauratie van een uitzonderlijk monument*, 2008.
162. Veelturf, C.A., *Schoonheid en historie. Beeldhouwkunst in de gemeente Oudewater. Sculpturen, gedenktekens en gevelstenen*, 2009.
163. Vlieden, Marieke van, 'Middeleeuwse beelden in de verzameling van Schoufour-Martin', in J. van Es en C. van den Broek red., *Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin in Museum Boijmans Van Beuningen*, Rotterdam [tent.cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam van 16 februari t/m 25 mei 2008, 2008: 12-31.
164. Vlieden, Marieke van en H. Helmantel, *Met Helmantel door de Middeleeuwen. Beelden om bij stil te staan. Beeldhouwerk, meubels en gebruiksvoorwerpen uit de Middeleeuwen & schilderijen van kerkinterieurs en stillevenen*, 2009.
165. Vlieden, Marieke van, H. Defoer en J. Luijt, *Steenreliëfs in de Maartenskerk te Doorn*, 2009.
166. Vlieden, Marieke van, 'Only an echo of what was. Religieuze monumentale sculptuur in Utrecht, doksaal en Heilig Graf', in: M. Leeftang en K. van Schooten red., *Middeleeuwse beelden uit Utrecht 1430-1530* [tent.cat.] Museum Catharijneconvent te Utrecht van 16 november 2012 t/m 24 februari 2013, 2012: 92-101.
167. Vlieden, Marieke van, 'Gewrochte beelden vergult off onvergul. Middeleeuwse Utrechtse beeldhouwkunst 1430-1530', in *Jaarboek Oud Utrecht*, jrg. 85 (2012): 116-120.

Kerken, kerkinterieurs, liturgische objecten, klokken, koorbanken etc

168. Blaauw, Sible L. de, 'Bloemhof in Slochteren. De klok van Segebodus uit Wittewierum', in *Groninger Kerken*, 26, nr. 4 (2009): 106-108.

169. Blaauw, Sible L. de, 'De echo van Bloemhof. De luidklok van Thomas en Segebodus in Slochteren', in *Historisch Jaarboek Groningen*, 11 (2011): 16-35.

170. Blaauw, Sible L. de, 'Klokken en uurwerk', in E.O. van der Werff en A. Hilhorst red., *Van volkskerk tot kathedraal. De St.-Jozefkerk in Groningen*, 2012: 150-159.

171. Blaauw, Sible L. de, 'Liturgische dispositie', in E.O. van der Werff en A. Hilhorst red., *Van volkskerk tot kathedraal. De St.-Jozefkerk in Groningen*, 2012: 160-171.

172. Blanc, Paul le, *De oude Helenakerk te Aalten. Geschiedenis van de middeleeuwse bouw en de monumentale beschildering*, 2009.

173. # Blanc, Paul le en K. Wisselaar, 'Bijwerken, overschilderen, vernissen of vernieuwen, honderd jaar restauratiegeschiedenis van de schilderijen', in *Bulletin KNOB*, vol. 109, afl. 1 (2010): 26-38.

174. Bleyerveld, Yvonne en R. Stein, 'De bijbelse geschiedenis in glas. Een geschreven beeldprogramma voor een reeks glasramen in de pandgang van het klooster Scheut (circa 1515)', in *Millennium. Tijdschrift voor Middeleeuwse Studies*, jrg. 23, afl. 1-2 (2009): 44-77.

175. Dikken, Charlotte P.A., 'A monument to a glorious past and a questionable future? The Jerusalem chapel in Bruges and its stained glass windows', in R. de Weijert, K. Ragetli, A.-J. Bijsterveld en J. van Arenthals red., *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, (Middeleeuwse Studies en Bronnen, vol. 137), 2011: 79-96.

176. Dikken, Charlotte P.A., 'Gebrandschilderde glazen als uitingen van de macht. De Sint Waldetrudiskerk in Bergen', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 24, nr. 3 (2010): 140-155.

177. Hartog, Elizabeth den, 'Sculptuur in de abdij van Eg-

mond', in E.H.P. Cordfunke red., *De abdij van Egmond. Archeologie en duizend jaar geschiedenis*, 2010: 145-171.

178. # Hartog, Elizabeth den, J. Veerman, E. Grasman en D.J. de Vries red., *De Pieterskerk in Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011.

179. # Hartog, Elizabeth den en J. Veerman, 'Begraven en gedenken in de Pieterskerk van 1400 tot 1825', in E. den Hartog, J. Veerman, E. Grasman en D.J. de Vries red., *De Pieterskerk te Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 303-337.

180. # Hartog, Elizabeth den en J. Veerman, 'De verdwenen interieurs voor de Beeldenstormen van 1566 en 1572', in E. den Hartog, J. Veerman en E. Grasman, D.J. de Vries red., *De Pieterskerk te Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 147-185.

181. # Hartog, Elizabeth den, 'Over de klokken Bonaventura en Salvator' in in E. den Hartog,

J. Veerman, E. Grasman en D.J. de Vries red., *De Pieterskerk te Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 245-253.

182. Koldewey, A.M., 'Het orgel als antiquiteit', in Henk Verhoef red., *Het oude orgel van de Nicolaïkerk te Utrecht. Kroongetuige van de Nederlandse muziekgeschiedenis*, Zutphen 2009, 186-193.

183. Theunissen, Christel, P. Maas en A.M. Koldewey red., *De koorbanken van Oirschot en Aarschot. Gezien door de lens van Hans Sibbelee en Jan Verspaandonk*, 2011.

184. Koldewey A.M., 'Koorbanken', in C. Theunissen, P. Maas en J. Koldewey red., *De koorbanken van Oirschot en Aarschot, gezien door de lens van Hans Sibbelee en Jan Verspaandonk*, 2011: 17-22.

185. Koldewey, A.M., 'De inventaris van het middeleeuwse klooster', in M. Hillenga, H. Kroeze red., *De middeleeuwse kloostergeschiedenis van de Ne-*

derlanden, dl. II, 2011: 29-57.

186. Koomen, Arjan de, 'Cartoons in de kunstgeschiedenis / Cartoons in art history', in Z. van Ruyven-Zeman, A. R. de Koomen, A. L. H. Hage, J. P. Filedt Kok red., *De cartons van de Sint-Janskerk in Gouda = The cartoons of the Sint-Janskerk in Gouda*, 2011: 202-219.

187. # Kroesen, J.E.A. en R. Steensma red., *De Groninger cultuurschat. Kerken tussen 1000 en 1800*, 2008.

188. # Kroesen, J.E.A., 'De Groninger gotiek', in J.E.A. Kroesen en R. Steensma red., *De Groninger cultuurschat. Kerken tussen 1000 en 1800*, 2008: 46-57.

189. Kroesen, J.E.A., 'Liturgische boeken uit de Groninger middeleeuwen', in *Groninger kerken*, jrg. 25, nr. 4 (2008): 123-124.

190. Kroesen, J.E.A., 'Het halve maantje van Tsjamsweer', in *Groninger kerken*, jrg. 25, nr. 2 (2008): 58-60.

191. Kroesen, J.E.A., 'Recentering Side Altars in Medieval Church Interiors. The Example of Late Romanesque Churches in Groningen', in J.E.A. Kroesen en V.M. Schmidt red., *The Altar and its Environment, 1150-1400*, 2009: 147-167.

192. Kroesen, J.E.A., 'Die liturgische Piscina und ihre Ausstattung im Mittelalter', in B. Pregla en E. Rüber-Schütte red., "*...Das Heilige sichtbar machen*". *Domschätze in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft*, 2010: 237-256.

193. Kroesen, J.E.A., en R. Steensma, *Kirchen in Ostfriesland und ihre mittelalterliche Ausstattung*, Petersberg 2011.

194. # Kroesen, J.E.A., 'De Groninger gotiek', in J.E.A. Kroesen en R. Steensma red., *De Groninger cultuurschat. Kerken tussen 1000 en 1800*, 2008: 46-57.

195. Kroesen, J.E.A., *Mis! Middeleeuwse kerkinterieurs in Groningen en Ostfriesland* [tent. cat.] Openluchtmuseum Het

Hoogeland te Warffum 24 maart t/m 28 mei 2012, 2012.

196. Leeftang, Micha, 'Nieuw licht op gewelf Laurenskerk', in Nieuwsbrief, *Rijksdienst voor archeologie, cultuurlandschap en monumenten*, jrg. 3, nr. 2 (2008): 12-13.

197. Leeftang, Micha, 'Tapijtschilderingen in de Grote Kerk', in *Bulletin KNOB*, vol. 109, nr. 1 (2010): 39-46.

198. Leeftang, Micha, 'Evangelistar des Bischofs Ansfridus von Utrecht, sog. Ansfriduscodex', in C. Stiegemann und M. Kroker red., *Für Königtum und Himmelreich. 1000 Jahre Bischof Meinwerk von Paderborn* [tent. cat.] Museum in der Kaiserpfalz te Paderborn en Erzbischöfliches Diözesanmuseum te Paderborn 23-10-2009 t/m 21-02-2010, 2009: 399-400.

199. Koldeweij, A.M., 'De inventaris van het middeleeuwse klooster', in Martin Hillenga, Hans Kroeze red., *De middeleeuwse kloostergeschiedenis van de Nederlanden. Deel II. Dage-*

lijks leven, Zwolle-Klooster Ter Apel 2011, 29-57.

200. # Minnen, Bart red., *Den Heyligen Sant al in Brabant. De Sint-Martinuskerk van Wezemaal en de cultus van Sint Job 1000-2000*, 2 delen, Averbode, 2011.

201. Oudheusden, Jan van en H.A. Tummers red., *De grafzerken van de Sint-Jan te 's-Hertogenbosch*, 4 delen, 2010.

202. Rombouts, Luc, 'Klokken en beiaard in de Sint-Martinuskerk van Wezemaal', in: Minnen Bart red., *Den heyiligen Sant al in Brabant. De Sint-Martinuskerk van Wezemaal en de cultus van Sint-Job 1000-2000*, Averbode, 2011, dl. 2, 301-316.

203. Scholten, Frits, 'Grafmonumenten in de Grote Kerk in Breda, een kritische restauratiegeschiedenis', in *Bulletin KNOB*, vol. 109, afl. 1 (2010): 17-25.

204. Staal, Casper, 'De schuimspanen van Oudmunster. De identificatie van een verdwenen liturgisch voorwerp', in *Jaarboek*

Oud-Utrecht (2009): 23-36.

205. Theunissen, Christel, 'Een ridder als opdrachtgever? Het Wassenberger koorgestoelte in Museum Schnütgen', in *Desipientia, zin en waan*, jrg. 16, nr. 1 (2009): 14-16.

206. Theunissen, Christel, 'Jan Borchmans, schrijnwerker uit Eindhoven', in C. Theunissen, Christel, P. Maas en J. Koldewey red., *De koorbanken van Oirschot en Aarschot. Gezien door de lens van Hans Sibbelee en Jan Verspaandonk*, 2011: 23-26.

207. Theunissen, Christel, 'De koorbanken van Aarschot', in C. Theunissen, Christel, P. Maas en J. Koldewey red., *De koorbanken van Oirschot en Aarschot. Gezien door de lens van Hans Sibbelee en Jan Verspaandonk*, 2011: 115-148.

208. Theunissen, Christel en I. van Woudenberg, 'Oirschot en Aarschot vergeleken', in C. Theunissen, Christel, P. Maas en J. Koldewey red., *De koorbanken van Oirschot en Aarschot. Gezien door de lens van Hans Sibbelee*

en Jan Verspaandonk, 2011: 149-153.

209. Theunissen, Christel, 'Koorbanken. Een vast gegeven in een kerkinterieur', in *Stichting het Nederlandse interieur, nieuwsbrief* 31-32 (2012): 2-3.

210. Veelenturf, C.A., 'Metaforen in de kledkamer. Glas in lood in de sacristie van Hageveld', in *Jaarboek 2010*, 2012: 60-73.

211. Veerman, John, 'Een kleurrijke afwerking van het interieur', in E. den Hartog, J. Veerman, E. Grasman en D.J. de Vries red., *De Pieterskerk in Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 136-141.

212. # Veerman, John, 'De orgels', in E. den Hartog, J. Veerman, E. Grasman en D.J. de Vries red., *De Pieterskerk in Leiden. Bouwgeschiedenis, inrichting en gedenktekens*, 2011: 262-275.

213. # Veldman, Ilja M., *Nederlands gebrandschilderd glas uit de zestiende eeuw*, 2009.

214. Vlieden, Marieke van, 'Van de keuken naar de kerk'. Een Westfaals kruisigingsreliëf op een onverwachte plaats', in *Domkerk. Bericht van de Stichting Vrienden van de Domkerk*, 20, nr. 2 (2008): 3-7.

215. Vries, Dirk Jan de, 'Een timmerman zal tot zijn proeve maken ...', in *Bulletin KNOB*, 108 afl. 1 (2009): 32-47.

216. Woudenberg, Ingrid van, 'De koorbanken van Oirschot', in C. Theunissen, Christel, P. Maas en J. Koldewey red., *De koorbanken van Oirschot en Aarschot. Gezien door de lens van Hans Sibbelee en Jan Verspaandonk*, 2011: 46-95.

217. # Zanten, Mieke M. van, *Religieus erfgoed uit kerken en kloosters in de Lage Landen. Geïllustreerd lexicon van Nederlandse en Vlaamse termen*, 2008.

218. Zuidema, Liesbeth, 'De functie van kunst in de Nederlandse kartuizerkloosters', in K. Pansters red., *Het geheim van de stilte. De besloten wereld van de*

Roermondse kartuizers, Roermond [tent.cat.] Kartuizerklooster 'O.L. Vrouw van Bethlehem' te Roermond 27-03-2009 t/m 21-06-2009: 46-61.

219. Zuidema, Liesbeth, *Verbeelding en ontbeelding. Een onderzoek naar de functie van kunst in Nederlandse Kartuizerkloosters 1450-1550*, diss., Universiteit Leiden, 2010.

Tekeningen, kaarten, prenten en houtsneden

220. # Buijnsters-Smets, Leontine, *Straatverkopers in beeld. Tekeningen en prenten van Nederlandse kunstenaars circa 1540-1850*, 2012.

221. Coelen, Peter van der, 'Getijdenboekkastje met ingeplakte prent', in *Jaarverslag Museum Boijmans Van Beuningen*, 2009: 58.

222. Coelen, Peter van der, *Landsknechten en Turken. Een teruggevonden schat uit de Duitse renaissance / Mercenaries and Turks. A recovered treasure from the German renaissance*,

[tent. brochure] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam, 2009.

223. Coelen, Peter van der, 'Twee reeksen houtsneden. Landsknechten en Turken', in *Bulletin van de Vereniging Rembrandt*, vol. 20, nr. 2 (2010):15-19.

224. Coelen, Peter van der, 'Bijdragen over prenten van Sebald Beham, Juste de Juste en Jan Cornelisz. Vermeyen', in J. van Es e.a. red., *Collectieboek Museum Boijmans Van Beuningen*, 2012: 56, 118, 184.

225. # Dumas, Charles en T. Folmer-von Oven red., *Netherlandish, Flemish and Dutch drawings of the XVI-XVIII centuries. Belgian and Dutch drawings of the XIX-XX centuries*, 2010.

226. Hülsmann, Helena Margaretha, 'An incunabulum printed in Zwolle in 1488 and decorated with "Enkhuizen" pen flourishing. A clue in dating the penwork', in *Quaerendo*, vol. 41, nr. 3-4 (2011): 286-294.

227. Kloek, Wouter, 'Lucas van Leyden als tekenaar', in C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance*, [tent. cat.] Museum De Lakenhal te Leiden, in samenwerking met het Rijksmuseum, 20 maart-26 juni 2011, 2011: 150-163.

228. Leeftang, Huigen, 'De printmaker Lucas van Leyden. Zijn werkwijzen, voorbeelden en genie', in C. Vogelaar, J.P. Filedt Kok, H. Leeftang en I.M. Veldman red., *Lucas van Leyden en de Renaissance*, [tent.cat.] Museum De Lakenhal te Leiden, in samenwerking met het Rijksmuseum, 20 maart-26 juni 2011, 2011: 121-150.

229. Lootsma, Hilbert, 'Eine Entwurfsreihe für Glasmale-reien - von Aertgen van Leyden?', in T. Ketelsen, O. Hahn en P. Kuhlmann-Hodick red., *Zeichnen im Zeitalter Bruegels. Die niederländischen Zeichnungen des 16. Jahrhunderts im Dresdner Kupferstich-Kabinett – Beiträge zu einer Typologie*, 2011: 146-153.

230. Speelberg, Femke, 'Sporen van de middeleeuwen in de Sint-Pietersberg. De tekeningen van de Caestertgroeve in hun culturele en historische context', in *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg*, vol. 146 (2010): 11-49.

231. Tamis, Dorien, 'Oude tekeningen. Kijken en vergelijken. Hollandse "Schatten uit Moskou" in het Bonnefantenmuseum', in *Museumtijdschrift*, vol. 24, afl. 2 (2011): 48-50.

232. Veldman, Ilja M., 'Landschap en de antieke kunst. Maarten van Heemskercks 'Berlijnse schetsboek'', in J.E. Abrahamse, M. Carosso-Kok en E. Schmitz red., *De verbeelde wereld. Liber amicorum voor Boudewijn Bakker*, 2008: 47-56.

233. Veldman, Ilja M., 'Doen Pieters's editions of woodcuts by Jacob Cornelisz van Oostanen en Lucas van Leyden and illustrations in French printed books of hours', in *Simiolus*, vol. 35, nr 1-2 (2011): 40-60.

234. Veldman, Ilja M., 'The "Roman sketchbooks" in Berlin and Maarten van Heemskerck's travel sketchbook', in T. Bartsch en P. Seiler red., *Rom zeichnen. Maarten van Heemskerck 1532-1536/37*, 2012: 11-24.

Kunstnijverheid

235. Dijkman, Willem H.M.N., *De Keltische goud- en zilverschat van Amby*, 2010.

236. Knol, Egge, 'Metaal uit de vroege middeleeuwen in Katwijk-De Zanderij', in H.M. van der Velde red., *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn, Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, (ADC monografie 5/ ADC Rapport 1456), 2008: 295-310.

237. Knol, Egge, 'De Schat in de beerput', in M. Lindeboom e.a., *Schatten uit de schaduw*, 2011: 182-185.

238. Knol, Egge, 'Rijke grond, rijke mensen. De goudschat van Feerwerd', in *Stad & Lande*, jrg.

21, nr. 3 (2012): 30-32.

239. Knol, Egge, 'Tweede alsengemmede voor Groninger Museum', in *Nieuwsbrief Vereniging voor Terpenonderzoek*, nr. 17 (2012): 11.

240. Koldewey, A.M., Cruz pectoral de San Servatius, Maastricht. 'Borstkruis van Sint Servatius', in García de Castro Valdés, César red., *Signum Salutis. Cruces de Orfebrería de los Siglos V al XII*, Oviedo: KRK Ediciones, 2008, 198-203.

241. Koldewey, A.M., Woord vooraf in Siefers-van Lijf, C. red., *'t Welvaare van d'Heere ... : De rol van gelegenhedsglazen in de Noord-Hollandse waterschapswereld*, Edam : Kring van 'Vrienden van de Hondsbossche' 2008, 3.

242. Meuwese, Martine L., 'Vallen voor vrouwen. Van held tot antiheld in het Malterertapijt', *Locus. Tijdschrift voor studenten en docenten Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit* (2011) 36-40.

243. Pouls, Jos, 'Pronkhelm uit de Peel. Geen bewijs voor moord of ongeluk', in *Geschiedenis Magazine*, nr. 6 (2008): 34-36.

244. Speelberg, Femke en Jacoline Zilverschoon, 'De zot in de spiegel. Een verkenning van beeldtaal op Nederlands sgraffito-aardewerk', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 22, nr. 3 (2008): 144-153.

245. Veelenturf, C.A., 'Niet geschikt voor dikke krullen. De kam van de heilige Heribert', in *Desipientia. Zin en waan*, vol. 16, nr. 1 (2009): 34-39.

246. Willemsen, Annemarieke, 'The age of play, children's toys and the medieval life cycle', in *Ludica*, 13-14 (2007-2008): 169-182.

247. Willemsen, Annemarieke, 'Late medieval bling-bling, A collection of decorated leather and metalbase mounts in the National Museum of Antiquities in Leiden', in H. Clevis red., *Medieval Material Culture, Studies in honour of Jan Thijssen*, 2009: 67-93.

248. Willemsen, Annemarieke, 'Ter bescherming ende vermaak, Een geschiedenis van rammelaars van de Oudheid tot de Gouden Eeuw', in *Klatergoud en zilveren bellen. Een verzameling rammelaars* [tent.cat.] Zilvermuseum te Antwerpen 06-10-2009 tot 10-01-2010 (Sterckshof Studies, 39) 2009: 34-43.

249. Willemsen, Annemarieke, A. Hoogendoorn en T. van Rooijen, 'Een bijzonder vroegmiddeleeuws goudbaartje ter hoogte van Odijk', in *Westerheem*, vol. 59, nr. 1 (2010): 2-5.

250. Willemsen, Annemarieke en M. Ernst, *Middeleeuwse mode in metaal*, 2012.

Overig

251. Arve, Wilma ten, *Het Landgoed Rhederoord. Vooraanstaand Gelders cultureel erfgoed*, 2010.

252. # Boschloo, Anton, W.A., J.M. Coutré, S.S. Dickey, N.C. Sluijter-Seijffert red., *Aemulatio. Imitation, emulation and invention in Netherlandish art from*

1500 to 1800. Essays in honor of Eric Jan Sluijter, 2011.

253. # Bouwman, Willem, J. van Eijnatten, T. Kootte, M. van der Laan, F. van Lieburg, I. Schriemer en C. Staal, *Geschiedenis van het christendom in Nederland*, 2012.

254. Broekhuijsen-Kruijer, Klara H., 'The Alexander Willem Byvanck Genootschap. Its history, research and results', in: *Quaerendo*, vol. 39, nr. 3-4 (2009): 209-224.

255. Bueren, Truus van en M. de Winkel, 'Herinnering in praktijk. De rol van beeld en geschrift', in J. Deploige, B. Meijs en R. Nip red., *Herinnering in geschrift en praktijk in religieuze gemeenschappen uit de Lage Landen, 1000-1500* (Groningen, 29 September 2006 and Brussels, 5 October 2007), Brussels 2009: 115-139.

256. Coelen, Peter van der, 'Erasmus over kunst en kunstenaars', in P. van der Coelen red., *Erasmus in beeld* [tent. cat.] Museum Boijmans Van Beunin-

gen te Rotterdam 8-11-2008 t/m 8-02-2009, 2008: 35-53.

257. Crijns, Bernice, 'Bijwerken, overschilderen, vernissen of vernieuwen, honderd jaar restauratiegeschiedenis van de schilderijen', in *Bulletin KNOB*, vol. 109, afl. 1 (2010): 37-38.

258. Dijkman, Willem H.M.N., *De geschiedenis van Limburg*, 2010.

259. Dubbe, B., *Huusraet. Het stedelijk woonhuis in de Bourgondische tijd*, 2012.

260. Egmond, A.J. van, "Dair hi tgout ende sulver toe dede." Haagse hofrekeningen in kunsthistorisch onderzoek', in *Oud-Holland*, vol. 125, nr. 3-4 (2012): 90-101.

261. Egmond, A.J. van, 'Het artistieke klimaat van Holland en Utrecht 1390-1430', in F. Lamertse red., *De weg naar van Eyck* [tent.cat] Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam 13 oktober 2012 - 10 februari 2013, 2012: 29-33.

262. Gaba-van Dongen, Alexandra, 'Instrumenten van beschaving. Tafelgerei en tafelmanieren volgens Erasmus', in P. van der Coelen red., *Erasmus in beeld* [tent. cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam 8-11-2008 t/m 8-02-2009, 2008: 265-275.

263. Hartog, Elizabeth den, 'Een gotisch fragment uit Sint-Maartensdijk met de wapens van Oede van Boutersem', in E. den Hartog, R.H. Deuling, R.H.M. van Immerseel en J. Veerman, red., *Het kasteel te Sint-Maartensdijk en zijn bewoners* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland, 2010), 2011: 147-152.

264. # Hartog, Elizabeth den, R.H. Deuling, R.H.M. van Immerseel en J. Veerman, red., *Het kasteel te Sint-Maartensdijk en zijn bewoners* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland, 2010), 2011.

265. # Hartog, Elizabeth den, 'Het kasteel van Sint-Maartensdijk in beeld', in E. den Hartog, R.H. Deuling, R.H.M. van Immerseel, J. Veerman en E. Bult

red., *Het kasteel te Sint-Maartensdijk en zijn bewoners* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland 2010), 2011: 25-47.

266. Hartog, Elizabeth den, 'De kromstaf van Ename (Oudenaarde, prov. Oost-Vl.). Een pastoraal gezagssymbool uit de 12de eeuw', in *Relicta*, 9 (2012): 91-149.

267. # Janssen, Roger en M.M. van Zanten, *Oord van helder licht. 800 jaar Orde van het Heilig Kruis* (1210-2010), 2010.

268. # Jongh, Eddy de en P. Huys Janssen red., *Muziek aan de muur. Muzikale voorstellingen in de Nederlanden 1500-1700*, 2008.

269. Leeftang, Micha, 'Middeleeuws Utrecht. De bloei van de kunsten', in *Kunst en Wetenschap*, jrg. 17, nr. 4 (2008-2009): 44.

270. # Lehmann, Ann-Sophie en H. Roodenburg red., *Body and embodiment in netherlandish art 1450-1750* (NKJ, 58) 2008.

271. Koldeweij, A.M., 'Les Arts

à la fin du XVe et au XVIe siècle : quelle identité pour les Pays Bas septentrionaux?' in *Perspective. Actualités de la recherche en histoire de l'art. La revue de l'INHA*, 2010/2011 4, 702-722.

272. Koldeweij, A.M., 'Brabant groeit naar macht (1106-1261): De trage komst van de gotiek'; 'Een dualistisch maar machtig hertogdom (1261-1356): De beeldende kunsten en de architectuur'; 'De Brabantse leeuw sluimert (1356-1430): De ontwikkeling van de gotische kunsten'; 'Het hart van de Bourgondische en Habsburgse Nederlanden (1430-1531): Triomf van de Brabantse kunstenaars', in R. van Uytven e.a., *Geschiedenis van Brabant, van het hertogdom tot heden*, Zwolle: Waanders 2011 tweede druk [eerste editie Zwolle: Waanders 2004], 91-101 (paragraaf 3.7); 147-155 (paragraaf 4.6); 197-211 (paragraaf 5.6); 268-287 (paragraaf 6.6).

273. # Peters, Elmer, (C. Staal, T.H.M. van Schaik, K. van Schooten red.), *Naar de middeleeuwen. Het Aartsbisshoppelijk Museum in Utrecht vanaf het*

begin tot 1882, 2012.

274. Priem, Ruud red., *Op reis en aan tafel met Katherina van Kleef 1417-1476*, 2009.

275. Reesing, Ingmar, 'No-tre- Dame de Foy. Reproduced reproductions. The re-use and dissemination of a late medieval figurine of the Virgin in the Low Countries', in *Simiolus* vol. 33, nr. 3 (2008): 145-165.

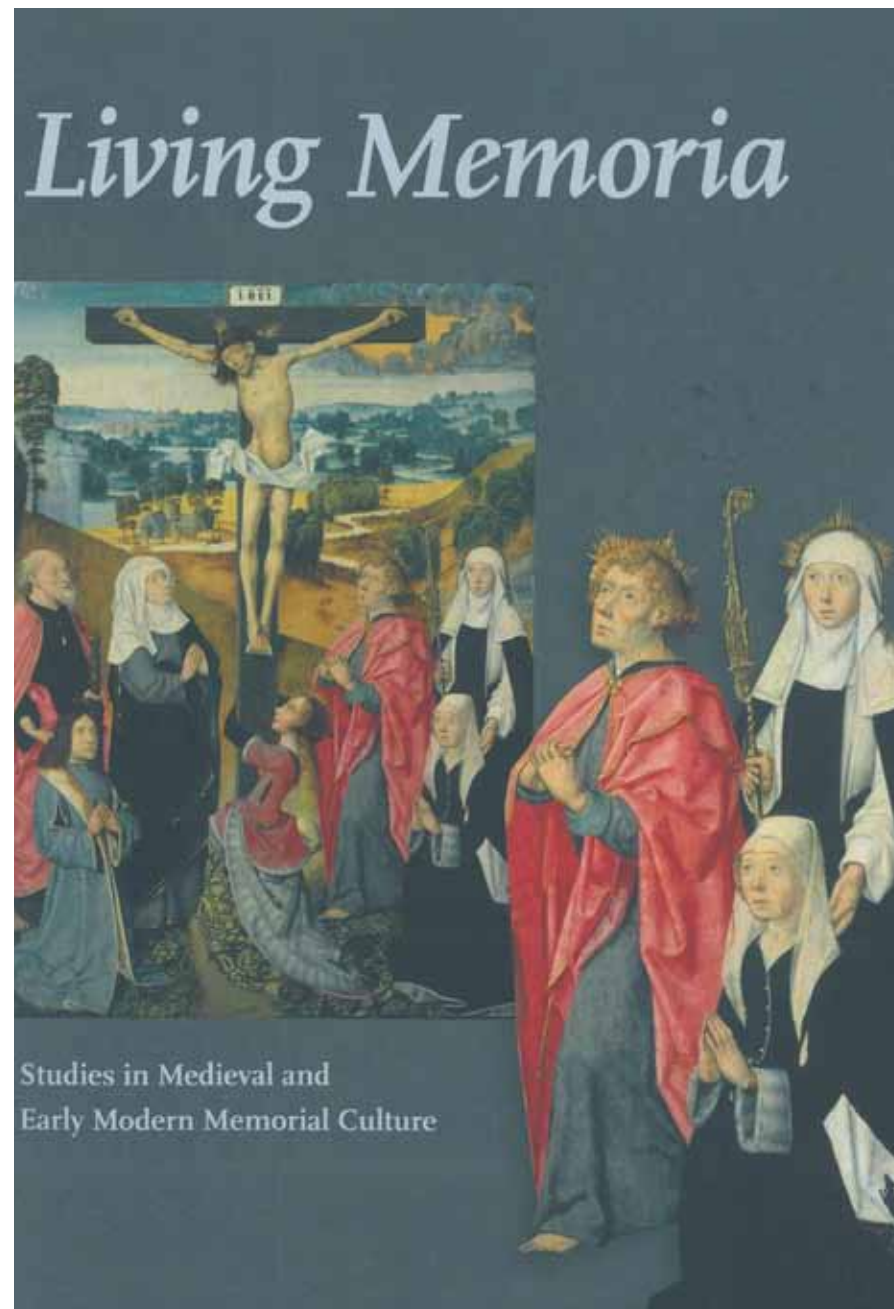
276. # Vries, Annette de red., *Cultural mediators. Artists and writers at the crossroads of tradition, innovation and reception in the Low Countries and Italy 1450-1650*, 2008.

277. # Vries, Annette de red., *Duivenvoorde. Bewoners, landgoed, kasteel, interieur en collectie*, 2010.

278. Wijsman, Hanno W., 'Las Filips de Goede wel eens Nederlands? 'Kleine talen' in de Bourgondische Librije', in M. Damen en L. Sicking red., *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650. Liber alumnorum Wim Blockmans*, 2010: 69-83.

279. Wijsman, Hanno W., 'Northern Renaissance? Burgundy and Europe in the fifteenth century', in A. Lee, P. Péporté en H. Schnitker red., *Renaissance? Perceptions of continuity and discontinuity in Europe, c.1300 - c.1550*, 2010: 269-288.

280. Zilverschoon, Jacoline, 'Klanken en kleur. De muzikale beeldtaal ten tijde van Jheronimus Bosch', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 23, nr. 1 (2009): 22-32.

[nr. 617]

ITALIË

Algemeen

281. Aikema, Bernard, Emanuela Zucchetto eds., *La facciata della chiesa di San Zaccaria a Venezia. Percorsi di storia e conservazione*, 2010.

282. Blaauw, Sible L. de, 'Liturgia e architettura in San Paolo tra antichità e medioevo', in U. Utro red., *San Paolo in Vaticano. La figura e la parola dell'Apostolo delle Genti nelle raccolte pontificie* (Arte e Musei – Cataloghi di Mostre, 2), 2009: 81-90.

283. Blaauw, Sible L. de, 'Gerusalemme a Roma e il culto della croce', in R. Cassanelli en E. Stolfi red., *Gerusalemme a Roma. La Basilica di Santa Croce e le reliquie della Passione*, 2012: 27-39.

284. Blaauw, Sible L. de, 'Erinnerungen als Zeugnisse der Christianisierung Roms', in O. Heinrich-Tamáska, N. Krohn en S. Ristow red., *Christianisierung Europas. Entstehung, Entwicklung und Konsolidierung im archäologischen Befund. Internationale Tagung im Dezember 2010 in Bergisch-Gladbach*, 2012: 141-159.

285. # Boschloo, Anton W.A., *The limits of artistic freedom. Criticism of art in Italy from 1500 to 1800*, 2008.

286. Eck, Caroline van en R. Zwijnenberg, 'Inleiding en annotaties', in C. van Eck, R. Zwijnenberg en L. Hermans, *De schilderkunst van Leon Battista Alberti*, 2011.

287. # Hermans, Lex, 'The performing venue. The visual play of Italian courtly theatres in the sixteenth century', in C. van Eck en S. Bussels red., *The arts, the theatre and theatricality in early modern Europe, art history*, vol. 33, nr. 2 (2010): 292-303.

288. Jong, Jan de, 'Poesis in Picturam. Acis, Galatea en Polyphemus', in C. Hupperts en E. Jans red., *Laus Romae. Hoofdstukken uit de geschiedenis van Rome*, 2010: 121-131.

289. # Kempers, Bram, 'Metamorfosen van Rome. Uitstraling,

praktijk en illusie van pauselijk mecenaat (1420-1590)', in F.W. Lantink en J. Koch red., *De Paus en de Wereld. Geschiedenis van een instituut*, 2012: 191-209.

290. Koldeweij, A.M., 'Insegne del Pellegrino rinvenute in Fian-dria e provenienti da Roma, da Santiago e da altri santuari', in *Compostella. Rivista del Centro Italiano di Studi Compostellani*, 32, 2011, 40-49.

291. Kwakkelstein, Michael W., red. en W.H. de Boer, *Memoriale di molte statue et picture sono nella inclycta cipta di Florentia di Francesco Albertini (1510). Un volumetto dedicato all'arte fiorentina*, 2010. Ook in het Engels verschenen.

292. Plomp, Michiel, 'Amoureuze verwickelingen rond een Romeinse villa', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 4 (2012): 32-41.

293. Schraven, Minou, 'I depositi votivi di ponte Sisto. Ponti e Pontefici nella Roma rinascimentale', in H. di Giuseppe red., *I riti del costruire nelle acque violente*, 2010: 193-208.

294. Sman, G.J., van der, 'Sandro Botticelli at Villa Tornabuoni and a nuptial poem by Naldo Naldi', in *Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz*, 51 (2008): 159-186.

295. Verhoeven, Mariëtte, *The early christian monuments of Ravenna. Transformations and memory*, diss., Radboud Universiteit Nijmegen, 2010.

Schilderkunst

296. # Aikema, Bernard, 'Giorgione and the Seicento or how a star was born', in S. Ferino-Pagden red., *Giorgione entmythisiert*, 2008: 175-190.

297. Aikema, Bernard, 'Introduzione. Arte periferica, arte della periferia. Architettura, scultura e pittura' in A. Cusinato red., *L'arte in Cadore al tempo di Tiziano*, 2008: 13-25.

298. # Aikema, Bernard, 'Appunti iconologici' in *Jacopo Bassano. Il Riposo durante la Fuga in Egitto. Ritorno e rinascita. Venezia 1612-2008*, 2008: 37-41.

299. # Aikema, Bernard, 'Jacopo Bassano. Ways of seeing' in H. Hendrix en P. Procacciolo red., *Officine del nuovo. Sodalizi fra letterati, artisti ed editori nella cultura italiana fra Riforma e Controriforma. Atti del simposio internazionale. Utrecht 8-10 novembre 2007*, 2008: 31-39.
300. Aikema, Bernard, Giorgio Tagliaferro, Matteo Mancini en Andrew John Martin, *Le botteghe di Tiziano*, 2009.
301. Aikema, Bernard, 'Antonello da Messina en detail' in Daniel Arasse. *Historien de l'art*, 2010: 165-178.
302. # Aikema, Bernard, 'Bassano, i fiamminghi e l'Europa' in M. Hochmann red., *Venise & Paris, 1500-1700. La peinture vénitienne de la Renaissance et sa reception en France. Actes des colloques de Bordeaux et de Caen (24-25 février 2006, 6 mai 2006)*, 2011 : 101-138.
303. Aikema, Bernard, 'Lorenzo Lotto. Venice', in *Burlington Magazine*, vol. 154 (2012): 220-221.
304. # Akker, Paul van den, *Looking for Lines. Theories on the Essence of Art and the Problem of Mannerism*, 2010.
305. Akker, Paul van den, 'De virtuoze sleutelaar', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 4 (2012): 8-23.
306. Haveman, Mariëtte, 'De epicurist en de asceet. Bernard Berenson en Lorenzo Lotto', in *Kunstschrift*, jrg. 52, nr. 4 (2008): 2-7.
307. Haveman, Mariëtte, 'Uit het leven gegrepen', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2010): 2-5.
308. Haveman, Mariëtte, 'Streven naar volmaaktheid', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 4 (2012): 2-5.
309. Hermens, Erma, 'Cennino Cennini's temperatechniek circa 1400', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Kooimen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 61-76.
310. Israëls, Machtelt, Sassetta. The Borgo San Sepolco alterpiece, 2009.
311. # Jong, Jan de, 'Dido in Italian Renaissance art. The Afterlife of a Tragic Heroine', in: *Artibus et Historiae*, 59 (2009): 73-89.
312. Jong, Jan de, 'Geloofwaardig tot geloof gekomen. Schilderkunst en retoriek in de Sala di Costantino van het Vaticaan Paleis', in Z. von Martels en R. Regtuit red., *Geheimen van de retorica. Tien Groninger opstellen*, 2012: 125-145.
313. # Jong, Jan de, 'Deugdzzaam tot in de Dood. De Romeinse heldin Lucretia in de Italiaanse Renaissance', in *Toth. Uitgave van de Maçonnieke Stichting Ritus en Tempelbouw*, 59, nr. 1 (2008): 12-24.
314. Jong, Jan de, 'Eerbare liefde', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2008): 40-45.
315. Jong, Jan de, 'Propagating Venice's finest hour. Vicissitudes of Giuseppe Porta Salviati's painting of pope Alexander III and emperor Frederick Barbarossa in the Sala Regia of the Vatican palace', in A. de Vries red., *Cultural Mediators. Artists and Writers at the Crossroads of Tradition, Innovation and Reception in the Low Countries and Italy 1450 – 1650*, 2008: 109-125.
316. Jongh, Eddy de, 'Liefde, huwelijk en hiërogliefen', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2008): 20-29.
317. Klerck, Bram de, 'Devotie onder de Alpen', in *Kunstschrift*, jrg. 52, nr. 4 (2008): 12-19.
318. # Klerck, Bram de, 'Italiaans ijs', in *Kunstschrift*, jrg. 53, nr. 6 (2009): 20-26.
319. Klerck, Bram de, 'Verhalen van Franciscus', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2010): 16-26.
320. # Kloek, Wouter en B.W. Meijer red., *Fiamminghi e Olandesi a Firenze. Disegni dalle collezioni degli Uffizi*, 2008. Catalogus entries onder andere geschreven door P. van de Akker, A.W.A. Boschloo, L. Hendrikman, B. Kempers, W. Kloek, A. de Koomen, H. van Os, M.C. Plomp, C. van Tuyl van Serooskerken en I.M. Veldman.

321. Koomen, Arjan de, 'De kunst van een jong, pronkzuchtig en paraderend tijdperk', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2010): 26-36.

322. Kwakkelstein Michael W., 'Did Leonardo always practice what he preached? Discrepancies between Leonardo's didactic views on painting and his artistic practice', in *Letteratura & arte*, 9 (2011): 107-136.

323. Kwakkelstein Michael W., *Het wezen van de schilderkunst volgens Leonardo da Vinci. Over de verhouding tussen kunsttheorie en de praktijk van de schilder in de Renaissance*, oratie Universiteit Utrecht 19-10-2011, 2011.

324. Os, Henk van, 'Forschungsberichte. Simone Martini's annunciation reconsidered', in *Kunstchronik*, vol. 63, afl. 4 (2010): 156-165.

325. Os, Henk van, 'Benozzo Gozzoli. Nu enkele overwegingen', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2010): 8-14.

326. Os, Henk van, 'Met Maria

op reis', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 5 (2012): 40-46.

327. Plomp, Michiel, A. Gnann en T. Wieteler, *Rafaël en zijn school* [tent.cat.] Teylers Museum te Haarlem 28-09-2012 t/m 6-01-2013, 2012.

328. # Schmidt, Victor M., 'Painters in late Medieval and early Renaissance Italy as visual mediators', in A. de Vries red., *Cultural Mediators. Artists and Writers at the Crossroads of Tradition, Innovation and Reception in the Low Countries and Italy 1450 – 1650*, 2008: 53-64.

329. # Schmidt, Victor M., 'Tabernacoli fiorentini', in F. Pasut en J. Tripps red., *Da Giotto a Botticelli. Pittura fiorentina tra Gotico e Rinascimento. Atti del convegno internazionale*, Florence 2008: 11-126.

330. Schmidt, Victor M., 'Hypothesen zu Funktion and Publikum von Cenninis Libro d'arte', in W-D. Löhr en S. Weppelmann red., *"Fantasie and Handwerk". Cennino Cennini und die Tradition der toskanischen Malerei*

von Giotto bis Lorenzo Monaco, [tent. cat.] Gemäldegalerie Staatliche Museen zu Berlin, München, 2008: 147-151.

331. Schmidt, V.M., 'Drie Italiaanse Renaissance schilderijen', in: Anneke de Vries (ed.), *Avonturen met een collectie: ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*, 's-Heerenberg: Stichting Huis Bergh, 2008, 141-151. Ook in het Engels verschenen.

332. Sman, G.J., van der, *Lorenzo & Giovanna. Schoonheid en noodlot in Florence*, 2009.

333. Sman, G.J., van der, *Ghirlandaio y el Renacimiento en Florencia*, 2010.

334. Sman, G.J., van der, *Lorenzo and Giovanna. Timeless art and fleeting lives in renaissance florence*, 2010. Ook in het Italiaans verschenen.

335. Stumpel, Jeroen, 'Het verkort zit in een klein hoekje', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 4 (2010): 44-48.

336. Stumpel, Jeroen, 'De kamers van de paus', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 4 (2012): 24-31.

337. Zwijnenberg, Robert, 'John the Baptist and the essence of painting' in C. Farago red., *Leonardo da Vinci and the ethics of style*, 2008: 96-118.

338. Zwijnenberg, Robert, 'Mirroring the renaissance. Reflections on a new historical approach of Leonardo', in J. Elkins en R. Williams red., *Renaissance theory*, 2008: 394-410.

339. Zwijnenberg, Robert, 'Leonardo and female interiority', in R. Zwijnenberg en R. van de Vall red., *The Body Within. Art, Medicine and Visualization* (Brill's Studies on art, art history and intellectual history, 3), 2009: 15-30.

Tekeningen, kaarten, prenten en houtsneden

340. Kwakkelstein, Michael W. en L. Melli red., *From Pattern to Nature in Italian Renaissance Drawing. Pisanello to Leonardo*,

Proceeding of the international conference held at the Dutch University Institute for Art History (Florence, 6-7 May 2011), 2012.

341. Kwakkelstein, Michael W., 'Leonardo da Vinci's recurrent use of patterns of individual limbs, stock poses and facial stereotypes', in M.W. Kwakkelstein en L. Melli red., *From Pattern to Nature in Italian Renaissance Drawing. Pisanello to Leonardo, Proceeding of the international conference held at the Dutch University Institute for Art History*, (Florence, 6-7 May 2011), 2012: 175-193.

342. Schmidt, Victor M., 'Obras de arte religiosas en la Florencia de finales del Quattrocento. El caso de los Tornabuoni', in G.J. van der Sman red., *Ghirlandaio y el Renacimiento en Florencia*, 2010: 155-177.

343. Schmidt, Victor M., 'Il polittico bolognese di Giotto e l'iconografia di Dio Padre', in M. Medica red., *Giotto e Bologna* (Biblioteca d'arte, 28), 2010: 29-35.

344. Schmidt, Victor M., 'Der Maler und seine Kunst. Über Pietro Lorenzettis Diptychon in Altenburg', in M. Philipp red., *Die Erfindung des Gemäldes. Frühe Italienische Meister bis Botticelli*, 2011: 46-57.

345. Schmidt, Victor M., *La Vierge d'humilité de Niccolò di Buonaccorso*, (Tableau du mois, 186), 2011.

346. Schmidt, Victor M., 'Religious panel paintings. Types, functions, and spatial contexts', in C. Sciacca red., *Florence and the dawn of the Renaissance. Painting and illumination, 1300-1350*, 2012: 79-91.

347. Schmidt, Victor M., 'Sano di Pietro "artigiano". Il reliquario di Dresda', in G. Fattorini red., *Sano di Pietro. Qualità, devozione e pratica nella pittura senese del Quattrocento*, 2012: 130-139.

348. # Sman, G.J., van der, 'A fertile imagination. Stradanus as an inventor of prints', in A. Baroni, en M. Sellink red., *Stradanus (1523-1605). Court artist of the Medici*, 2012: 135-159.

349. Sman, G.J., van der, 'Giovanni Francesco Rustici as a draftsman', in *Master Drawings*, 50, nr. 1 (2012): 21-32.

350. Sman, G.J., van der, 'Studi di teste nella Firenze del Quattrocento', in M.W. Kwakkelstein, L. Melli red., *From Pattern to Nature in Italian Renaissance Drawing. Pisanello to Leonardo*, 2012: 136-151.

351. Stumpel, Jeroen, 'Tekenen naar model', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 4 (2012): 42-47.

Beeldhouwkunst

352. # Kessel, Elsje van, 'Burger, wilt gij wel gelooven dat het werken zijn van boven! Beelden en hun omstreden werking in een door crisis geteisterd Venetië', in C. van Eck en S. Bussels red., *Levende beelden. Kunst werken en kijken*, 2011: 44-61.

353. Koomen, Arjan de, 'Aristotle's 'Poetics' into art criticism: Francesco Bocchi in praise of Donatello's Saint George', in H. Hendrix en P. Procaccioli red., *Officine del nuovo. Sodalizi fra*

letterati, artisti ed editori nella cultura italiana fra Riforma e Controriforma. Atti del Simposio internazionale, Utrecht 8-10 novembre 2007, 2008: 89-103.

354. Koomen, Arjan de, 'Predella and Prontezza. On the expression of Donatello's Saint George', in C. Brandon Strehlke red., *Orsanmichele and the History and Preservation of the Civic Monument*, 2012: 258-278.

355. Pouls, Jos, 'De Mozes van Michelangelo. Menselijke toorn of goddelijke extase?', in *Locus*, 27 (2010): 13-18.

356. Pouls, Jos, 'Menselijke toorn of de 'luister van het goddelijk licht'? De Mozes van Michelangelo', in *Streven* (2011): 332-341.

357. Scholten, Frits, 'Mannen met beelden', in *Kunstschrift*, jrg. 52, nr. 4 (2008): 30-33.

358. Tuyll van Serooskerken, Carel van, *Baccio Bandinelli*, 2008.

Altaar(stukken)

359. Blaauw, Sible L. de, 'Unum et idem. Der Hochaltar von Sankt Peter im 16. Jahrhundert', in G. Satzinger en S. Schütze red., *Sankt Peter in Rom 1506-2006. Beiträge der internationalen Tagung vom 22.-25. Februar 2006 in Bonn*, 2008: 227-241.

360. Blaauw, Sible L. de, 'Arnolfo's high altar ciboria and Roman liturgical traditions', in D. Friedman, J. Gardner en M. Haines red., *Arnolfo's Moment. Acts of an International Conference Florence, Villa I Tatti, May 26-27, 2005 Vol. 23. Villa I Tatti. The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies*, 2009: 123-140.

361. Blaauw, Sible L. de, 'Il culto di Sant'Ambrogio e l'altare della Basilica Ambrosiana a Milano', in F. Riccardelli red., *I luoghi del sacro: Il sacro e la città fra Medioevo ed Età Moderna*, 2009: 43-62.

362. Blaauw, Sible L. de, 'Altar Imagery in Italy Before the Altarpiece', in J.E.A. Kroesen en V.M. Schmidt red., *The Altar and its*

Environment, 1150-1400 (Studies in the Visual Cultures of the Middle Ages, 4) 2010: 47-56.

363. Klerck, Bram de, 'Een Madonna van en voor het volk in de Brancaccikapel', in *Desipientia. Zin & Waan* 18 (2011), nr. 2, 24-27.

Kerken en architectuur

364. Bloemsma, Hans, 'Venetian Crossroads. East and West and the Origins of Modernity in Twelfth-Century Mosaics in San Marco', in *Journal of Intercultural Studies*, 31 (2010): 299-312.

365. Klerck, Bram de, 'Monti sacri in Italia e in Europa', in *Incontri; rivista europea di studi italiani* 24 (2010), nr. 2, 195-206.

366. Schmidt, Victor M., 'Religious material culture in late Quattrocento Florence. The case of the Tornabuoni', in G.J. van der Sman (Ed.), *Ghirlandaio y el Renacimiento en Florencia*, 2010: 308-316.

367. Schraven, Minou, 'Foun-

dation rituals and material culture in renaissance Italy. The Bentivoglio tower in Bologna,' in A. Michaels red., *Ritual Dynamics*, 2010: 339-57.

LUCAS
VAN LEYDEN
EN DE RENAISSANCE
LUDION

EUROPA OVERIG

Duitsland

368. Aikema, Bernard en A. Coliva red., *Cranach. L'altro Rinascimento/ Cranach. A different Renaissance* [tent.cat.] Galleria Borghese te Rome 15-10-2010 t/m 13-02-2011, 2011.

369. Blaauw, Sible L. de, 'Die ottonischen Kaisergräber in Magdeburg und Rom: Visualisierung der Herrscher memoria im europäischen Kontext', in Wolfgang Schenkluhn & Andreas Waschbüsch red., *Der Magdeburger Dom im Europäischen Kontext. Beiträge des internationalen wissenschaftlichen Kolloquiums zum 800-jährigen Domjubiläum in Magdeburg vom 1. bis 4. Oktober 2009*, 2012: 277-290.

370. Bleyerveld, Yvonne, 'Il potere delle donne/The Power of Women', in B. Aikema en A. Coliva red., *Cranach, l'altro rinascimento/a different renaissance*, [tent.cat.] Galleria Borghese te Rome 15-10-2010 t/m

13-02-2011, 2010: 75-85.

371. Leeftang, Micha en R. Priem, 'Piëta. Bohemen of Zuid-Duitsland', in *Bulletin van de Vereniging Rembrandt*, jrg. 22, nr. 1 (2012): 18-20.

372. Meuwese, Martine L., 'Uta voor altijd', *Article 5: De Middeleeuwen*, (2012), 26-29.

373. Scholten, Frits, 'Gegoten beestjes. Wenzel Jamnitzer', in *Kunstschrift*, jrg. 52, nr. 1 (2008): 28-33.

374. Stumpel, J.F.H.J., 'Dürer and death. On the iconography of Knight, Death and the devil', in *Simiolus*, 34, nr. 2 (2010): 74-89.

375. Stumpel, J.F.H.J., 'Steeds nieuwe werelden. Over het mirakel van vroege grafiek', in *Kunstschrift*, jrg. 54, nr. 5 (2010): 40-48.

Engeland

376. Oosterwijk, Sophie, "From Paris to Ingland?" *The 'danse macabre' in text and image in Late-Medieval England*, diss.,

Universiteit Leiden, 2009.

377. Oosterwijk, Sophie en S. Badham, *Monumental industry. The production of tomb monuments in England and Wales in the long fourteenth century*, 2010.

378. Oosterwijk, Sophie, 'Graven in het verleden. Middeleeuwse grafmonumenten in Engeland', *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, 24:2 (2010), 99-111.

379. Oosterwijk, Sophie en S. Badham, 'The tomb monument of Katharine, daughter of Henry III and Eleanor of Provence (1253-7)', in *Antiquaries Journal* (2012): 169-196.

380. Timmermans, Lucinda, 'Een bonte stoet rond de kerk. Een iconografische verkenning van de kraagstenen te Kilpeck', in *Simulacrum*, jrg. 21, nr. 2 (2012-2013): 27-34.

381. Schmidt, Victor M., 'The painted reverse of the Westminster Retable', in P. Binski en A. Massing red., *The Westminster*

Retable. History, technique, conservation, 2009: 183-216.

Spanje

382. Kroesen, J.E.A., 'El altar y su mobiliario durante la época románica. La prehistoria del retablo', in *Art i litúrgia a l'Occident medieval. VIII col.loqui i I col.loqui internacional*, 2008: 37-54.

383. Kroesen, J.E.A., *Staging the Liturgy. The Medieval Altarpiece in the Iberian Peninsula*, 2009.

384. Theunissen, Christel en R. van Gerwen, 'Vonden de Spaanse monniken de hond in de pot? De verbeelding van spreekwoorden op laatmiddeleeuwse koorbanken in Spanje', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 25, nr. 3 (2011): 151-160.

MIDDEN- OOSTEN, MESOPOTA- MIË, AZIË

385. Dirven, Lucinda A., 'Aspects of Hatrene religion. A note on the statues of kings and nobles from Hatra', in T. Kaizer red., *The variety of local religious life in the Near East in the Hellenistic and Roman periods* (Religions in the Graeco-Roman world, 164), 2008: 209-246.

386. Dirven, Lucinda A., 'Zenobia en de vrouwen van Palmyra in archeologisch perspectief', in *Armada*, jrg. 14, nr. 53 (2008): 9-18.

387. Dirven, Lucinda A., 'Dura-Europos. Het Pompeii van de Syrische woestijn', in *Hermeneus*, vol. 81, afl. 1 (2009): 23-30.

388. Dirven, Lucinda A., 'Hatra, stad van de zonnegod', in *Hermeneus*, vol. 81, afl. 5 (2009): 231-238.

389. Dirven, Lucinda A., 'Hatra. Un exemple exceptionnel de l'art parthe', in *Les Dossiers d'Archéologie*, 334 (2009): 46-55.

390. Dirven, Lucinda A., 'My Lord with his Dogs. Continuity and change in the cult of Nergal in Parthian Mesopotamia', in L. Greisiger, C. Rammelt en J. Tubach red., *Edessa in hellenistisch-römischer Zeit. Religion, Kultur und Politik zwischen Ost und West: Beiträge des internationalen Edessa-Symposiums in Halle an der Saale, 14.-17. Juli 2005* (Beiruter Texte und Studien, vol. 116), 2009: 47-68, 371.

391. Dirven, Lucinda A., 'Religious Frontiers in the Syrian-Mesopotamian Desert', in O. Hekster en T. Kaizer red., *Frontiers in the Roman World. Proceedings of the ninth workshop of the International Network Impact of Empire (Durham 16-19 April 2009)* (Impact of Empire, Roman Empire, vol. 13) 2011: 157-173.

392. Dirven, Lucinda A., 'Paradise lost, paradise regained. The meaning of Adam and Eve in the

baptistery of Dura-Europos', in *Eastern Christian Art*, 5 (2011): 43-57.

393. Dirven, Lucinda A. 'Strangers and Sojourners. The religious behavior of Palmyrenes and other foreigners in Dura-Europos', in L.R. Brody en G.L. Hoffman red., *Dura Europos. Crossroads of Antiquity* [tent. cat.] McMullen Museum of Art te Boston 5 februari- 5 juni 2011, 2011: 201-220.

394. Gerbrandy, Thijs, 'Schoonheid in islamitische kunst', in *Simulacrum*, jrg. 18, nr. 1 (2010): 44-49.

395. Hond, Jan de en L. Mols, 'A Mamluk basin for a Sicilian queen', in *The Rijksmuseum bulletin*, vol. 59, afl. 1 (2011): 7-32.

396. # Hond, Jan de, 'Nederland, Leiden. Handelswaar en souvenirs. Islamitische kunst uit het Amsterdamse Rijksmuseum in Leiden. Tot en met 4 september presenteert het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden een selectie zelden getoonde islamitische kunst in de tentoonstelling

'Handelswaar en Souvenirs', in *Archeologie magazine*, vol. 20, afl. 3 (2011): 56-59.

397. Immerzeel, Mat, 'Playing with Light and Shadow. The Stuccoes of Deir al-Surian and Their Historical Context', in *Eastern Christian Art*, 5 (2008): 59-74.

398. Immerzeel, Mat, *Identity puzzles. Medieval Christian art in Syria and Lebanon*, 2009.

399. Immerzeel, Mat, 'A Play of Light and Shadow. The Stuccoes of Deir al-Surian and Their Historical Context', in M. Mikhail en M. Moussa red., *Christianity and Monasticism in Wadi al-Natrun*, 2009: 246-271.

400. Immerzeel, Mat, 'Medieval Syrian Orthodox Church Decoration: Deir al-Surian and Deir Mar Musa3-238', in H. Teule, C. Fotesco Tauwinkl, B. ter Haar Romeny en J. van Ginkel red., *The Syriac Renaissance*, 2009: 223-244.

401. Immerzeel, Mat, 'A Representation of St Julian Saba

in Deir Mar Musa', in *Eastern Christian Art*, 7 (2010): 35-41.

402. Immerzeel, Mat en A. Jeudy, 'Christian Art in the Mamluk Period', in M. Haddad red., *Towards a Cultural History of the Mamluk Era*, 2010: 45-66.

403. Immerzeel, Mat, 'The Last Judgement in Saydnaya', in *Eastern Christian Art*, 7 (2010): 17-34.

404. # Immerzeel, Mat, 'Het klooster van Saydnaya', in *Zem-Zem. Tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Islam*, afl. 2 (2010): 57-68.

405. Immerzeel, Mat, A. Jeudy en B. Snelders, 'A Mixed Company of Syrians, Saracens and Greeks. Artistic Interaction in Middle Eastern Christian Art in the Middle Ages', in D. Knipp red., *Siculo-Arabic Ivories and Islamic Painting 1100-1300, Proceedings of the International Conference, Berlin, 6-8 July 2007* Vol. 36, 2011: 223-253.

406. Mols, Luitgard, 'Panels and rosettes. The metal doors in

the Umayyad mosque in Damascus and their source of inspiration', in *Eastern Christian Art*, 5 (2008): 87-122.

407. # Mols, Luitgard en B. Boelens red., *Oman* [tent.cat.] De Nieuwe Kerk te Amsterdam 17-10- 2009 t/m18-04-2010, 2009. Ook in het Engels verschenen.

408. # Mols, Luitgard, 'Kunst en architectuur in Oman. Lokale tradities en buitenlandse invloed versmolten', in L. Mols en B. Boelens, *Oman* [tent.cat.] De Nieuwe Kerk te Amsterdam 17-10- 2009 t/m18-04-2010, 2009: 19-35.

409. # Mols, Luitgard, 'Versmolten tradities. Islamitische kunst en architectuur in Oman', in *Zemzem. Tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en islam*, vol. 3 (2009): 92-103.

410. # Mols, Luitgard, *Pas-sie voor Perfectie. Islamitische Kunst uit de Khalili Collecties*, 2010.

411. Mols, Luitgard, 'De Grote Moskee van Damascus. Een Laatantiek, christelijk en islami-

tisch samenspel', in *Geschiedenis Magazine*, vol. 2 (2010): 28-31.

412. # Mols, Luitgard red., *De Kracht van Zilver. Etnische Sieraden uit de Collectie Smith-Hutschenruyter*, 2011.

413. # Mols, Luitgard, 'Magisch sieraad. Bescherming en magie in de islamistische cultuur', in L. Mols red., *De Kracht van Zilver. Etnische Sieraden uit de Collectie Smith-Hutschenruyter*, 2011: 41-45.

414. Romeny, Bas ter Haar, N. Atto, J.J. van Ginkel, M. Immerzeel, en B. Snelders, 'The formation of a communal identity among west Syrian Christians. Results and conclusions of the Leiden project', in *Church history and religious culture*, vol. 89, afl. 1 (2009): 1-53.

415. Snelders, Bas, *Identity and Christian-Muslim Interaction. Medieval Art of the Syrian Orthodox from the Mosul Area*, diss., Univeriteit Leiden, 2010.

416. Snelders, Bas, 'Art et hagiographie. La construction d'une

communauté à Mar-Behnam', in A. Bingelli red., *L'hagiographie syriaque* (Études syriaques 9), 2012: 271-286.

417. Zohar, Diklah, 'A new approach to the problem of pattern books in early Byzantine mosaics. The depiction of the giraffe in the Near East as a case Study', in *Eastern Christian Art*, 5 (2008): 123-146.

418. Zohar, Diklah, 'The mosaic of Maon and its producers' in *SOJA colloquium proceedings*, 2010: 33-38.

HAND- SCHRIFTEN

419. As-Vijvers, Anne Margreet W., J.M.M. Hermans en G.C. Huisman red., *Manuscript studies in the Low Countries. Proceedings of the 'Groninger codicologendagen in Friesland 2002'* (Boekhistorische Reeks, vol. 3), 2008.

420. As-Vijvers, Anne Margreet W., red., *De hand van de meester. Het getijdenboek van Katherina van Kleef*, 2009. Ook verschenen in het Duits en het Engels.

421. As-Vijvers, Anne Margreet W., 'Over schrapen, schrijven, verluchten en binden. Het maken van boeken in de Middeleeuwen', in M. Leeftang en K. van Schooten red., met medewerking van M. Bloem, S. van Haaren en S. Smit, *Beeldschone boeken. De Middeleeuwen in goud en inkt* [tent.cat.] Museum Catharijneconvent te Utrecht van 16 mei t/m 23 augustus 2009, 2009: 46-57.

422. As-Vijvers, Anne Margreet W., 'De marge uitgelicht, randversiering bij de Meester van Katherina van Kleef', in A.M.W. As-Vijvers red., *De hand van de meester. Het getijdenboek van Katherina van Kleef*, 2009: 44-61.

423. As-Vijvers, Anne Margreet W., 'Vijfendertig miniaturen', in A.M.W. As-Vijvers red., *De hand van de meester. Het getijdenboek van Katherina van Kleef*, 2009: 85-155.

424. As-Vijvers, Anne Margreet W., *Re-Making the Margin. The Master of the David Scenes and Flemish Manuscript Painting around 1500*, (Ars Nova, 11) 2012.

425. As-Vijvers, Anne Margreet W., 'Middeleeuwse handschriften uit Groningse kloosters – een kwart eeuw later', in M. de Schepper red., Speciale uitgave van *De Gulden Passer* (Blauwe Reeks). *Illuminatie, Illustratie, Boekband & Bibliotheek in de Noordelijke Nederlands. Toogmiddag in de Bibliotheek van de Rijksuniversiteit Groningen 30*

maart 2012 bij het verschijnen van het Liber amicorum Jos. M.M. Hermans († 2007), 2012: 13-33.

426. Bergen, Saskia van, 'A matter of collaboration? Manuscript production as revealed in Flemish manuscripts with miniatures by the masters of Otto van Moerdrecht', in A.M.W. As-Vijvers, J.M.M. Hermans en G.C. Huisman red., *Manuscript studies in the Low Countries. Proceedings of the 'Groninger codicologendagen in Friesland 2002'* (Boekhistorische Reeks, vol. 3), 2008: 105-126.

427. Bergen, Saskia van, 'Boeken voor de anonieme markt', in M. Leeftang en K. van Schooten red., *Beeldschone Boeken. De Middeleeuwen in Goud en Inkt*, 2009: 80-98.

428. Bergen, Saskia van, 'Passie, zielenheil en verlossing in het Getijdenboek van Katherina van Kleef', in A.M.W. As-Vijvers red., *De Hand van de Meester. Het Getijdenboek van Katherina van Kleef*, 2009: 9-26.

429. Bergen, Saskia van, 'Overzicht van het illustratieprogramma van Katherina's getijdenboek', in A.M.W. As-Vijvers red., *De Hand van de Meester. Het Getijdenboek van Katherina van Kleef*, 2009: 79-84.

430. Bergen, Saskia van, 'Onderhandelen met heiligen. Een bijzonder manuscript uit de Sint-Paulusabdij on Oosterhout', in *Catharijne. Magazine van museum Catharijneconvent Utrecht*, nr. 1 (2009): 8-10.

431. Bergen, Saskia van, 'Two identitcal manuscripts from the Library of Raphael de Mercatelis? The relationship between MSS 11 and 17 in the university library of Ghent', in *Quaerendo*, vol. 41, nr. 1 (2011): 89-99.

432. Bigas, Marta en K. Ra-getli, 'Gebeden zonder end. Een fragmentarisch overgeleverd getijdenboek onder de loep', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 25, nr. 2 (2012): 89-99.

433. Bloem, Miranda, 'Ge-doofde schittering', in *Catha-*

rijne, Magazine van Museum Catharijneconvent Utrecht, vol. 2 (2009): 16-17.

434. Bloem, Miranda, 'Techniek van de middeleeuwse kunstenaar', in *Simulacrum*, jrg. 20, nr. 2 (2012): 14-20.

435. Bloem, Miranda, 'Reconstructie van een geïllustreerde Vulgaat uit de vijftiende-eeuw', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 26, nr. 1 (2012): 21-33.

436. Bloem, Miranda, 'New light on three miniatures from the Egmond Breviary', in *Oud Holland*, vol. 125, nr. 2-3 (2012): 69-89.

437. Broekhuijsen-Kruijer, Klara H., *The masters of the dark eyes. Late medieval manuscript painting in Holland*, (Ars Nova, 10) 2009.

438. Broekhuijsen-Kruijer, Klara H., 'The institution of the rosary. Establishing the context for a recently discovered copy after a lost panel by Geertgen tot Sint Jans in the Pommersfelden

Book of Hours, Ms. 343', in *Oud Holland* vol. 123, nr. 3-4 (2010): 220-234.

439. Broekhuijsen-Kruijer, Klara H., 'A chronological life of Christ by the Masters of Zweder van Culemborg', in *Quaerendo*, vol. 41, nr. 1-2 (2011): 126-138.

440. Chavannes-Mazel, Claudine A., 'The Jerusalem miniatures in Maerlant's Rijmbijbel 10 B 21 and the Homby Book of Hours. Questions of context and meaning', in *Quaerendo*, vol. 41, nr. 1-2 (2011): 139-154.

441. Chavannes-Mazel, Claudine A., *Maerlants Rijmbijbel in Museum Meermanno. De kracht van woorden, de pracht van beelden*, 2008.

442. Chavannes-Mazel, Claudine A., 'De artistieke wereld van de Meester van Katherina van Kleef', in A.M.W. As-Vijvers red., *De hand van de meester. Het getijdenboek van Katherina van Kleef*, 2009: 26-43.

443. Clark, G.T., D. Vanwijnsberghe, Hanno W. Wijsman, H.

Wolter-von dem Knesebeck, P. Charon en M. Gil, 'Les manuscrits à peintures au Moyen Age. Bilan et perspectives de la recherche', in *Perspective, la revue de l'INHA. Actualités de la recherche en histoire de l'art*, nr. 2 (2010-2011): 301-318.

444. Colenbrander, Herman Th., 'Guelders-France. Another connection around 1400', in *Quaerendo*, vol. 38, nr. 2 (2008): 220-237.

445. Colenbrander, Herman Th., 'Guelders-France. Another connection around 1400', in R. Dückers en P. Roelofs red., *The Limbourg Brothers. Reflections on the Origins and the Legacy of Three Illuminators from Nijmegen*, 2009: 131-148.

446. Couwenberg, Lia, 'Dido lééft! Een klassieke schoolheldin beweend, bezongen en verbeeld', in M. Teeuwen en E. Rose red., *Middeleeuwse Magister. Feestbundel aangeboden aan Árpád P. Orbán bij zijn emeritaat*, 2008: 49-78.

447. Couwenberg, Cornelia

J.M., *Een lied voor elk seizoen. De Carmina Burana in beeld*, diss., Universiteit Utrecht, 2011.

448. Deneckere, A. M. Leeflang, M. Bloem, C.A. Chavannes-Mazel, B. Vekemans, L. Vincze, P. Vandenabeele en L. Moens, 'The use of mobile Ramanspectroscopy to compare three full-page miniatures from the breviary of Arnold of Egmond', in *Spectrochimica Acta Part A. Molecular and biomolecular spectroscopy*, vol. 09 (2011): 194-199.

449. Defoer, Henri L.M., 'The Golden Age and the Book of Hours of Catharine of Cleves', in R. Dückers, R. Priem red., *The Hours of Catharine of Cleves. Devotion, demons and daily life in the fifteenth century* [tent.cat.] Museum het Valkhof te Nijmegen 10 oktober 2009 - 4 januari 2010, 2009: 32-43.

450. Dijk, Lydie van, 'Beroemd laatmiddeleeuws handwerk. Handschriften uit Zwolle', in *Zwols historisch tijdschrift*, vol. 28, afl. 3 (2011): 120-125.

451. Dückers, Rob en P. Roe-

lofs, 'Introduction. The Homecoming of the Limbourg Brothers', in *Quaerendo*, vol. 38, nr. 2 (2008): 95-97.

452. Dückers, Rob, 'A Close Encounter? The Limbourg Brothers and Illumination in the Northern Netherlands in the First Half of the Fifteenth Century', in *Quaerendo*, vol. 38, nr. 2 (2008): 238-278.

453. Dückers, Rob, 'The Maastricht 'Ordinarii Custodum'. Rare exponents of a little-known genre', in A. M. W. As-Vijvers, J. M.M. Hermans en G. C. Huisman red. *Manuscript studies in the Low Countries*, 2008: 241-259.

454. Dückers, Rob en P. Roelofs red., *The Limbourg brothers. Reflections on the origins and the legacy of three illuminators from Nijmegen*, 2009.

455. Dückers, Rob, 'A Close Encounter? The Limbourg Brothers and illumination in the Northern Netherlands in the first half of the fifteenth century', in R. Dückers en P. Roelofs red., *The Limbourg brothers. Reflections*

on the origins and the legacy of three illuminators from Nijmegen, 2009: 149-189.

456. Dückers, Rob en R. Priem, 'Het Boek en zijn Meesters', in *Kunstschrift*, jrg. 53, nr. 5 (2009): 8-11.

457. Dückers, Rob, R. Priem red., *The hours of Catherine of Cleves. Devotion, demons and daily life in the Fifteenth Century* [tent.cat.] Museum Het Valkhof te Nijmegen, 10 oktober 2009 - 4 januari 2010 en The Morgan Library & Museum te New York, 22 januari - 3 mei 2010, 2009.

458. Dückers, Rob, 'The hours of Catherine of Cleves as an object, a codicological approach', in R. Dückers en R. Priem red., *The hours of Catherine of Cleves. Devotion, demons and daily life in the Fifteenth Century* [tent.cat.] Museum Het Valkhof te Nijmegen, 10 oktober 2009 - 4 januari 2010 en The Morgan Library & Museum te New York, 22 januari - 3 mei 2010, 2009: 74-99.

459. Dückers, Rob, *Das Stundebuch der Katharina von*

Kleve. MS M.917 und MS M 945. The Piermont Morgan Library, New York, 2009.

460. Gonzalo Sánchez-Molero, m.m.v. H.W. Wijsman, 'Lecturas de viaje de Carlos V, María de Hungría y Felipe II entre los Países Bajos y España (1517-1559)', in J.M. Cauchies red., *Diplomates, voyageurs, artistes, pèlerins, marchands entre pays bourguignons et Espagne aux XVe et XVIe siècles* (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes, 51) 2011: 163-185.

461. Gunneweg, Jan, A.A. en J. Dik red., *Holistic Qumran. Trans-disciplinary research of Qumran and the Dead Sea Scrolls*, 2010.

462. Hans-Collans, I. en Hanno W. Wijsman, 'Le Livre d'heures et de prières d'Agnès de Bourgogne, duchesse de Bourbon', in: *Art de l'enluminure*, nr. 29 (2009): 20-47.

463. Hartog, Elizabeth den, 'Het getijdenboek van Yolande van Lalaing, een boek voor status

en representatie', in E. den Hartog en H. Wijsman red., *Yolande van Lalaing (1422-1497), kasteelvrouw van Brederode* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland 2009), 2009: 99-168.

464. Haveman, Mariëtte, 'Katherina van Kleef 1417-1479. Een leven, lang geleden', in *Kunstschrift*, jrg. 53, nr. 5 (2009) 2-7.

465. Heel, Jos van, 'Some notes on research into the provenance in medieval books', in *Quaerendo*, vol 41, nr. 3 (2011): 256-263.

466. Hülsmann, Helena Margaretha, *Tronies, baardmannen en hondenkoppen. Noord-Hollandse boekdecoratie uit derde-orde-conventen aangesloten bij het Kapittel van Utrecht (ca. 1430-1480). Een kunsthistorisch-codicologisch onderzoek naar aanleiding van een 'Legenda aurea van 1450 uit Amsterdam*, diss., Vrije Universiteit Amsterdam, 2009.

467. Klamt, Johann-Christian, 'Eine Miniatur aus dem 13. Jahrhundert und deren moderne Kopie', in *Aus dem Antiquariat*, Neue Folge 9, Heft 6 (2011): 272-

277.

468. Klerk, J. de en Hanno W. Wijsman, *Marco Polo's Boek over de wonderen van de wereld. Toelichtingen bij de miniaturen, de tekst en de historische achtergronden aan de hand van 86 folio's van het handschrift van het Livre des merveilles van Marco Polo bewaard in de Bibliothèque nationale de France te Parijs (manuscrit français 2810)*, 2008.

469. Koldewey, A.M., 'Objects depicted in the miniatures and margins of the Hours of Catherine of Cleves', in Rob Dücker en Ruud Priem red., *The Hours of Catherine of Cleves. Devotion, Demons and Daily Life in the Fifteenth Century*, [s.l.] Ludion 2009, 138-153.

470. Koldewey, A.M., 'Schandetekens, veroordelingsteksten en een vrouwelijke ketter in het getijdenboek van Katherina van Kleef', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 24, nr. 4 (2010): 232-240.

471. Koldewey, A.M., 'Betekenisvol realisme in het getijden-

boek van Katherina van Kleef', in *Millennium. Tijdschrift voor Middeleeuwse Studies*, jrg. 24, nr. 2 (2010): 124-150.

472. Korteweg, Anne S., 'Les librairies aristocratiques dans les anciens Pays-Bas au Moyen Age. Actes de la journée d'étude internationale organisé à Bruxelles', in *Queeste*, vol. 15, afl. 2 (2008): 183-186.

473. Korteweg, Anne S. en Helen C. Wüstefeld, *Sleutel tot licht. Getijdenboeken in de Bibliotheca Philosophica Hermetica*, 2009.

474. Korteweg, Anne S., 'The Master of Catherine of Cleves. Unique genius or teamwork', in R. Dücker en R. Priem red., *The hours of Catherine of Cleves. Devotion, demons and daily life in the Fifteenth Century* [tent.cat.] Museum Het Valkhof te Nijmegen, 10 oktober 2009 - 4 januari 2010 en The Morgan Library & Museum te New York, 22 januari - 3 mei 2010, 2009: 44-73.

475. Korteweg, Anne S. en C. van Heertum, 'Pen Flourishing in Manuscripts and Incunabula.

Similarities and Differences', in *Quaerendo*, vol. 41, nr. 3 (2011): 337-351.

476. Leeftang, Micha en K. van Schooten red., met medewerking van M. Bloem, S. van Haaren en S. Smit, *Beeldschone boeken. De Middeleeuwen in goud en inkt* [tent.cat.] Museum Catherijneconvent te Utrecht 16 mei t/m 23 augustus 2009, 2009.

477. Leeftang, Micha, 'Boeken als prestige objecten', in M. Leeftang en K. van Schooten red., met medewerking van M. Bloem, S. van Haaren en S. Smit, *Beeldschone boeken. De Middeleeuwen in goud en inkt* [tent.cat.] Museum Catherijneconvent te Utrecht 16 mei t/m 23 augustus 2009, 2009: 98-115.

478. Leeftang, Micha, 'Onderzoek naar de ondertekening van miniaturen', in M. Leeftang en K. van Schooten red., met medewerking van M. Bloem, S. van Haaren en S. Smit, *Beeldschone boeken. De Middeleeuwen in goud en inkt* [tent.cat.] Museum Catherijneconvent te Utrecht 16 mei t/m 23 augustus 2009, 2009:

58-59.

479. Meuwese, Martine L., 'Reynaert doet dubbelzinnig en Cuwaert is het haasje', *Jaarboek Tiecelijn*, 2008, 122-132.

480. Meuwese, Martine L., samenstelling en catalogusbeschrijvingen in Nigel Morgan & Stella Panayotova red., *Illuminated Manuscripts in Cambridge - A Catalogue of Western Book Illumination in the Fitzwilliam Museum and the Cambridge Colleges. Part I, vol. 1: The Frankish Kingdoms, Northern Netherlands, Germany, Bohemia, Hungary, Austria, en vol. 2: The Meuse Region, Southern Netherlands*, London - Turnhout 2009.

481. Meuwese, Martine L. en L.E.I.M. Jongen, *Over viervooters. Jacob van Maerlant (Miniaturen Reeks, 37)*, 2011.

482. Meuwese, Martine L., 'The count and the codex. Morals and miniatures in a middle Dutch manuscript', in P. Binski en E. New red., *Patrons and professionals in the middle ages*, 2012: 182-198 + pl. 24-28.

483. Patijn, Maria, 'Bloed, zweet en tranen. De kruisboog medisch toegepast', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 26, nr. 1 (2012): 2-11.

484. Ragetli, Kim, 'Geen gezicht. Een opmerkelijk iconografisch verschijnsel', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 23, nr. 2 (2009): 75-88.

485. Ragetli, Kim, 'In word and deed. Margaret of York and the inclusion of manuscript collections in Memoria research', in R. de Weijert, K. Ragetli, A.-J. Bijsterveld en J. van Arentthals red., *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, 2011: 59-78.

486. Rudy, Kathryn M., 'Margins and memory. The functions of border imagery in a Delft manuscript', in A.M.W. As-Vijvers, J.M.M. Hermans en G. C. Huisman red., *Manuscript studies in the Low Countries. Proceedings of the 'Groninger Codicologen-dagen' in Friesland, 2002*, 2008: 217-240.

487. Rudy, Kathryn M., 'Boeken voor het hof', in M. Leeftang en K. van Schooten red., met medewerking van M. Bloem, S. van Haaren en S. Smit, *Beeldschone boeken. De Middeleeuwen in goud en inkt* [tent.cat.] Museum Catherijneconvent te Utrecht van 16 mei t/m 23 augustus 2009, 2009: 63-79.

488. Rudy, Kathryn M., 'The Trivulzio hours, the Ghent altarpiece, and the mass as devotional subject', in *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis*, vol. 16 (2009): 198-231, 238-239.

489. Schandel, P. en I. Hans-Collas, m.m.v. F. Avril en H.W. Wijsman, *Manuscripts enluminés des anciens Pays-Bas méridionaux, I. Louis de Bruges*, 2009.

490. Schmidt, Victor M., 'Some notes on scrolls in the middle ages', in *Quaerendo*, vol. 41, nr. 3-4 (2011): 373-383.

491. Schoenaers, D. en Hanno W. Wijsman, 'De "librie" van Batenstein. Het boekenbezit van de Brederodes in de vijftiende en zestiende eeuw', in E. den Hartog

en H.W. Wijsman red., *Yolande van Lalaing (1422-1497), kasteelvrouw van Brederode* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland) 2009: 69-98.

492. Scholten, Frits, 'De hemel in een notendop', in *Kunstschrift*, jrg. 53, nr. 5 (2009): 12-21.

493. Veelenturf, C.A. red., *Gedrukte handschriften. Schatten uit de kluis*. [tent.cat.] Universiteitsbibliotheek te Nijmegen 3 augustus – 3 oktober 2010, 2010.

494. Wijsman, Hanno W., 'Inleiding over het handschrift en de historische context', in: J. de Klerk en H.W. Wijsman red., *Marco Polo's Boek over de wonderen van de wereld. Toelichtingen bij de miniaturen, de tekst en de historische achtergronden aan de hand van 86 folio's van het handschrift van het Livre des merveilles van Marco Polo bewaard in de Bibliothèque nationale de France te Parijs (manuscrit français 2810)*, 2008: 13-57.

495. Wijsman, Hanno W. 'Two Petals of a Fleur. The Copenhagen Fleur des histoires and

the Production of Illuminated Manuscripts in Bruges around 1480', in: *Fund og Forskning i det kongelige biblioteks samlinger*, 47 (2008): 17-72.

496. Wijsman, Hanno W., 'Bibliothèques princières entre Moyen Age et humanisme. A propos des livres de Philippe le Bon et de Mathias Corvin et de l'interprétation du XVe siècle', in: J.F. Maillard, I. Monok en D. Nebbiai red., *De Bibliotheca Corviniana. Mathias Corvin, les bibliothèques princières et la genèse de l'État moderne* (Supplementum Corvinianum, 2) 2009: 121-134.

497. Wijsman, Hanno W., 'KBR, ms. 10478-79 - Gilles le Bel, Chronique. Chronique abrégée dite de Baudouin d'Avesnes. Récits d'un ménestrel de Reims', in B. Bousmanne, T. van Hemelryck en C. van Hoorebeeck red., *La Librairie des ducs de Bourgogne. Manuscrits conservés à la Bibliothèque Royale de Belgique* (Textes historiques, vol. 4) 2009: 213-222.

498. Wijsman, Hanno W., 'Le

connétable et le chanoine. Les ambitions bibliophiliques de Louis de Luxembourg au regard des manuscrits autographes de Jean Miélot', in R. Adam en A. Marchandisse red., *Le livre au fil de ses pages. Actes de la 14e journée d'études du Réseau des Médiévistes belges de Langue française, Université de Liège, 18 novembre 2005 (Archives et Bibliothèques de Belgique – Archivief- en Bibliotheekwezen in België. Numéro spécial – Extra-nummer, 87), 2009: 119-150.*

499. Wijsman, Hanno W., 'Introduction. A Prince and the Books of his Time', in H.W. Wijsman red., A. Kelders en S. Speakman Sutch, *Books in Transition at the Time of Philip the Fair. Manuscripts and Printed Books in the Late Fifteenth and Early Sixteenth Century Low Countries* (Burgundica, XV), 2010: 1-6.

500. Wijsman, Hanno W., 'Philippe le Beau et les livres, rencontre entre une époque et une personnalité', in H.W. Wijsman red., A. Kelders en S. Speakman Sutch, *Books in Transition at the Time of Philip the Fair.*

Manuscripts and Printed Books in the Late Fifteenth and Early Sixteenth Century Low Countries (Burgundica, XV), 2010: 7-91.

501. Wijsman, Hanno W., 'Une bataille perdue d'avance ? Les manuscrits après l'introduction de l'imprimerie dans les anciens Pays-Bas', in H.W. Wijsman red., A. Kelders en S. Speakman Sutch, *Books in Transition at the Time of Philip the Fair. Manuscripts and Printed Books in the Late Fifteenth and Early Sixteenth Century Low Countries* (Burgundica, XV) 2010: 257-272.

502. Wijsman, Hanno W., red., A. Kelders en S. Speakman Sutch, *Books in Transition at the Time of Philip the Fair. Manuscripts and Printed Books in the Late Fifteenth and Early Sixteenth Century Low Countries* (Burgundica, XV) 2010.

503. Wijsman, Hanno W., 'Jean Miélot et son réseau. L'insertion à la cour de Bourgogne du traducteur-copiste', in *Le moyen français*, 67 (2010): 129-156.

504. Wijsman, Hanno W.,

Luxury Bound. Illustrated Manuscript Production and Noble and Princely Book Ownership in the Burgundian Netherlands (1400-1550), (Burgundica, XVI) 2010.

505. Wijsman, Hanno W., 'Frank van Borssele en boeken', in E. den Hartog red., *Het kasteel te Sint-Maartensdijk en zijn bewoners* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland, 2010) 2011: 105-125 en 162-168.

506. Wijsman, Hanno W., 'De meester met de witte inscripties', in B. Bousmanne, T. Delcourt, I. Hans-Collas, P. Schandel, C. van Hoorebeeck en M. Verweij red., *Miniatures flamandes, 1404-1492* [tent.cat.] Koninklijke Bibliotheek van België te Brussel en Bibliothèque nationale de France te Parijs 30-09-2011 t/m 10-06-2012, 2011: 338-344. Ook in het Frans verschenen.

507. Wijsman, Hanno W., 'History in Transition. Enguerand de Monstrelet's Chronique in Manuscript and Print (c.1450-c.1600)', in M. Walsby en G. Kemp red., *The Book Triumph-*

hant. Print in Transition in the Sixteenth and Seventeenth Centuries, 2011: 199-252.

508. Wijsman, Hanno W., 'Bourgogne', 'bourguignon'... Un style de manuscrits enluminés?', in W. Paravicini red., T. Hiltmann en F. Viltart, *La cour de Bourgogne et l'Europe. Le rayonnement et les limites d'un modèle culturel* (Beihefte der Francia, 73) 2012: 361-376.

509. Wijsman, Hanno W., 'Images between stories and history. Late medieval miniatures showing travelling women', in *Itineraria. Letteratura di viaggio e conoscenza del mondo dall'Antichità al Rinascimento – Travel Literature and Knowledge of the World from Antiquity to the Renaissance*, 8-9 (2010-2011): 329-382.

PELGRIMAGE, PELGRIMS- TEKENS, RELIEKEN

Pelgrimage en pelgrimstekens

510. Asperen, Hanneke van, 'A pilgrim's additions. Traces of pilgrimage in the Belles Heures of Jean de Berry', in *Quaerendo*, vol. 38, nr. 2-3 (2008): 175-194.

511. Asperen, Hanneke van, *Pelgrimstekens op perkament. Originele en afgebeelde bedevaartssouvenirs in religieuze boeken (ca. 1450 – ca. 1530)*, diss., Radboud Universiteit Nijmegen, 2009.

512. Asperen, Hanneke van, 'A pilgrim's additions. Traces of pilgrimage in the Belles Heures of Jean de Berry', in R. Dückers en P. Roelofs red., *The Limbourg Brothers. Reflections on the Origins and the Legacy of Three Illuminators from Nijmegen*, 2009: 85-104.

513. Asperen, Hanneke van, 'Zilveren en verguld zilveren pelgrimstekens', in *De Stavelij Jaarboek 2009* (2009): 9-14.

514. Asperen, Hanneke van, 'Veelzeggende flintertjes. Pelgrimstekens in middeleeuwse boeken', in *Geschiedenis Magazine*, jrg. 45, nr. 3 (2010): 46-49.

515. Asperen, Hanneke van, 'Veelzeggende flintertjes. Pelgrimstekens in middeleeuwse boeken', in *De Jakobsstaf*, nr. 87 (2010): 16-19.

516. Asperen, Hanneke van, 'Meer dan een verzameling. Pelgrimstekens in een middeleeuws handschrift', in F. Jeletich-Visser en W. Prins red., *Een weg van sterren... Santiago de Compostela* [tent.cat.] Museum voor Religieuze Kunst te Uden 14 mei t/m 9 oktober 2011, 2011: 47-53.

517. Asperen, Hanneke van, 'The Habsburgs and their pilgrimage souvenirs. Pilgrim badges in the devotional books of Charles V, Ferdinand of Austria and Joanna of Castile', in H. Kühne, L. Lambacher en J. Hrdina

red., *Wallfahrer aus dem Osten. Mittelalterlichen Pilgerzeichen zwischen Ostsee, Donau und Seine* (Europäische Wallfahrtsstudien, Bd. 10) 2012: 195-219.

518. Asperen, Hanneke van, 'Jacobus als pelgrim naar Santiago en andere anachronismen', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldewij, D. Kicken en H. van Asperen, red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13) 2012: 23-27.

519. Asperen, Hanneke van, 'Pelgrimstekens in religieuze boeken. Afgebeelde insignes naar voorbeeld van originele exemplaren', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldewij, D. Kicken en H. van Asperen, red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13) 2012: 33-38.

520. Asperen, Hanneke van en J.E.J.M. van Heijst, 'Mapping Caritas', in Jan Jans red., *Research Lustrum Book*, 2012: 28-31.

521. Beuningen, H.J.E. van, A.M. Koldewij, D. Kicken en H. van Asperen red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13), 2012.

Catalogus entries door A.M. Koldewij, H.J.E. van Beuningen, D. Kicken, H. van Asperen, H.W.J. Piron, W. Gertsen en S.E. van 't Hof.

522. Boertjes, Katja, 'Twee nieuwe ampullen uit Vendôme', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldewij, D. Kicken en H. van Asperen red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13), 2012: 63-65.

523. # Brink, Eddy van den, 'Beeldkroniek. Dit is ons leven. Souvenirs van pelgrims', in *Interpretatie*, vol.18, afl. 4 (2010): 27-29.

524. Gangelen, Hans van en K. Helfrich, 'Teekens die ghy draegt an uwen hoet'. Twee bijzondere laat-middeleeuwse pelgrimsinsignes van de opgravingen Boter-

diep-Ciboga', in *Hervonden stad 2010, jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen*, 2010: 79-116.

525. Koldeweij, A.M., 'Pilgrim and Secular Badges: Archaeological Finds in the Low Countries', in H. Kühne, L. Lambacher, K. Vanja red., *Das Zeichen am Hut im Mittelalter. Europäische Reisemarkierungen*, Frankfurt a.M. (Peter Lang / SNB Staatliche Museen zu Berlin) 2008, *Europäische Wallfahrtsstudien* 4, 161-165.

526. Koldeweij A.M., 'Pelgrimstekens van Jan van Eyck (ca. 1390-1441) en Pieter Bruegel (ca. 1528-1569)', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldeweij, D. Kicken en H. van Asperen red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13), 2012: 28-32.

527. Koldeweij A.M., 'Een tweede diptiek uit Aken', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldeweij, D. Kicken en H. van Asperen red.,

Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties (Rotterdam Papers, 13), 2012: 56-58.

528. Koldeweij A.M., 'Een bodebus met het wapen van de Heren van Brederode', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldeweij, D. Kicken en H. van Asperen red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13), 2012: 66-71.

529. Koldeweij, A.M., 'Notes on the Historiography and Iconography of Pilgrim Souvenirs and Secular Badges', in Colum Hourihane red., *From Minor to Major. The Minor Arts in Medieval Art History*, Princeton 2012, *The Index of Christian Art. Occasional Papers XIV*, 194-216.

530. Koldeweij, A.M., 'Pelgrimstekens en profane insignes uit Valkenisse', in Jan J.B. Kuipers, *Valkenisse. Geschiedenis, archeologie en topografie van een verdrongen dorp op Zuid-Beveland*, Poortugaal 2012, AWN-

reeks 5, 137-144.

531. Kroon, Marike de en Minnen, Bart, 'Pelgrimssouvenirs van Sint-Job uit Wezemaal', in Minnen Bart red., *Den heyligen Sant al in Brabant. De Sint-Martinuskerk van Wezemaal en de cultus van Sint-Job 1000-2000*, Averbode, 2011, dl. 2, 11-40.

532. Kruip, Marjolijn, 'GIS-werk: bedevaartsouvenirs, het Bossche mirakelboek en de Brugse Wegwijzer', *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen* 23 (2009), nr. 3, 160-169 [dit artikel verscheen in licht gewijzigde vorm ook in *Desipientia*].

533. Kruip, Marjolijn, 'GIS-werk: bedevaartsouvenirs, het Bossche mirakelboek en de Brugse Wegwijzer', *Desipientia. Zin & waan. Kunsthistorisch tijdschrift* 16 (2009), nr. 2, 7-11 [dit artikel verscheen in licht gewijzigde vorm ook in *Madoc*].

534. Kruip, Marjolijn, 'Middeleeuwse pelgrimsroutes op de kaart gezet', *Edata&research. Kwartaalblad over data en onderzoek in de alfa- en gamma-*

wetenschappen 4 (2009), nr. 2, 4.

535. Kruip, Marjolijn, 'Het Bossche mirakelboek in kaart gebracht. Over het gebruik van GIS in (kunst)historisch onderzoek', in *Brabant: tijdschrift voor Brabants heem en erfgoed* 1 (juni 2010), nr. 3, 22-35.

536. Kruip, Marjolijn, 'Alle wegen leiden naar Brugge: de Brugse Wegwijzer ontsloten met een Geografisch Informatiesysteem', *Biekorf* 110 (2010), nr. 1, 67-84.

537. Kruip, Marjolijn, 'Pilgrim Badges: A Case Study from the Netherlands', in Martin Carver en Jan Klápště red., *The Archaeology of Medieval Europe*. Vol. 2: Twelfth to Sixteenth Centuries (Acta Jutlandica, Humanities Series 9), Aarhus 2011, 420-423.

538. # Madou, Mireille, *Onderweg naar Santiago Een camino van kunst, cultuur, legenden en verhalen*, 2010.

539. Piron, H.W.J., 'Insignes in de knoop', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldeweij, D. Kicken

en H. van Asperen red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13), 2012: 59-62.

540. Piron, W. en H. van Asperen, 'Bronnen voor middeleeuwse bedevaarten', in H.J.E. van Beuningen, A.M. Koldewij, D. Kicken en H. van Asperen, red., *Heilig en profaan 3. 1300 Laatmiddeleeuwse insignes in openbare en particuliere collecties* (Rotterdam Papers, 13) 2012: 72-94.

541. # Prins, Wouter en F. Jeletich-Visser red., *Een weg van sterren....pelgrimage en Santiago* [tent.cat.] Museum voor Religieuze Kunst te Uden 14-05-2011 t/m 9-10 2011, 2011.

542. # Will, Christiaan, *Pelgrimspad. Deel 2. Langs kerken, kruisen en kapellen*, 2008.

Relieken

543. Dik, Joris, K. Krug, L. Porra, P. Coan, A. Wallert, A. Coerd, A. Bravin, M. Elyyan, P. Reischig, 'Relics in medieval

altarpieces? Combining X-ray tomographic, laminographic and phase-contrast imaging to visualize thin organic objects in paintings', in *Journal of synchrotron radiation*, vol. 15, afl. 1 (2008): 55-61.

544. Jasperse, Jitske, 'Hertog Hendrik de Leeuw en de queeste naar relieken. Internationale betrekkingen in de middeleeuwen', in *Simulacrum*, vol. 18, nr. 2-3 (2010): 10-13.

545. Koldewij, A.M., 'Goed voorbeeld doet goed volgen. Reliekhouders van Karel de Stoute, Jan van Lannoy en Jan van Kleef', in *De Stavelij, Jaarboek 2011* (2011): 9-24.

546. Kruijf, Anique C. de, "Stof zijt gij..." *Een deelinventarisatie van de reliekschat van de Oud-Katholieke Gertrudiskathedraal te Utrecht*, 2008.

547. Kruijf, Anique C. de, "In het stof zijt gij..." *Enkele textiele vondsten in de reliekschat van de Utrechtse Gertrudiskathedraal*, in *Textielhistorische bijdragen*, 49 (2009): 56-73.

548. # Kruijf, Anique C. de, E.M.F. Verheggen en H. Hamers, *Het hemels lichaam. Miraculeuze relieken uit de verzameling Hamers-IJsebrand* [tent.cat.] Breda's Museum 4-4-2009 t/m 24-1-2010, 2009.

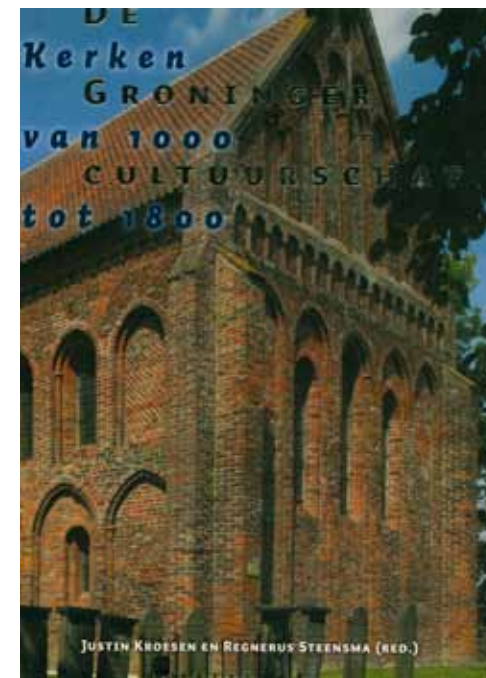
549. # Kruijf, Anique C. de, 'Geloof, hoop, relieken. Heiligen en reliekenverering. Zegeningen door hemelse voorspraak', in A.C. de Kruijf, E.M.F. Verheggen en H. Hamers, *Het hemels lichaam. Miraculeuze relieken uit de verzameling Hamers-IJsebrand* [tent.cat.] Breda's Museum 4-4-2009 t/m 24-1-2010, 2009: 9-29.

550. Kruijf, Anique C. de, 'Terug van weggeweest. De thuiskomst van de Utrechtse relieken na de Reformatie', in *Jaarboek Oud-Utrecht* (2009): 38-66.

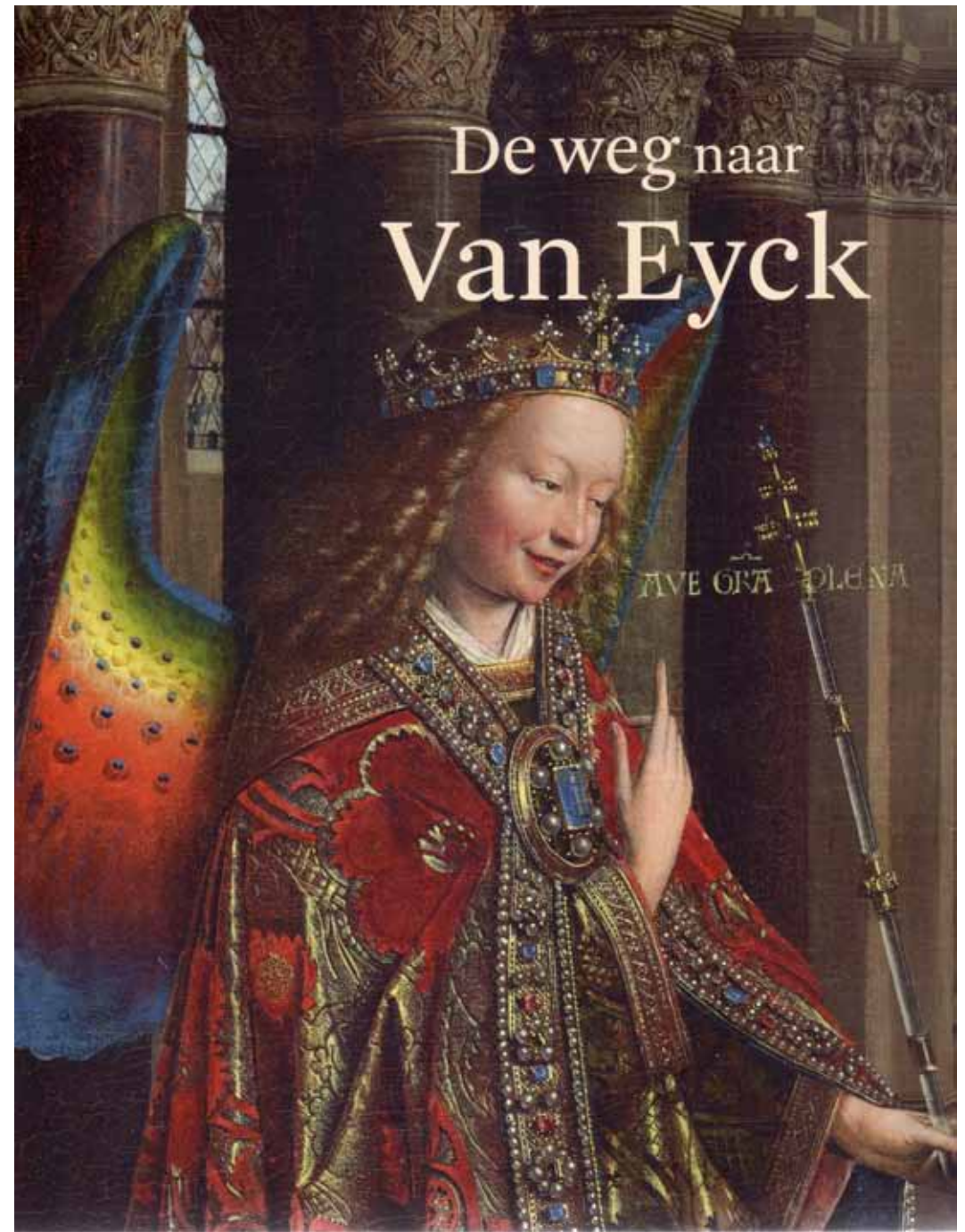
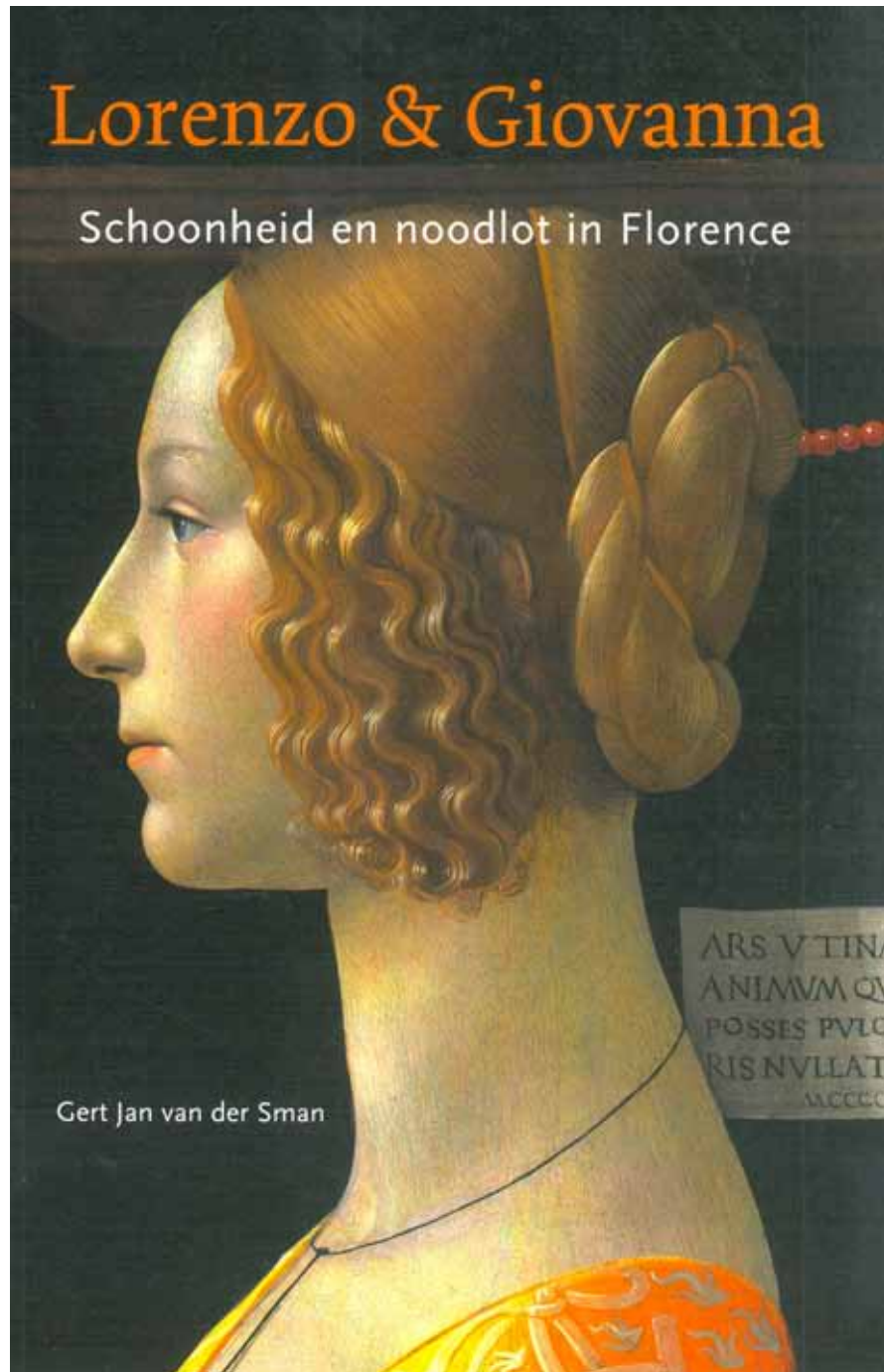
551. Kruijf, Anique C. de, *Miraculeus bewaard. Middeleeuwse Utrechtse relieken op reis. De schat van de Oud-Katholieke Gertrudiskathedraal*, diss. Universiteit van Amsterdam, 2011.

552. # Verheggen, Evelyne M.F., 'Verering en verbeelding

van pijn. De eeuwenlange discussie over de kracht van relieken', in A.C. de Kruijf, E.M.F. Verheggen en H. Hamers, *Het hemels lichaam. Miraculeuze relieken uit de verzameling Hamers-IJsebrand* [tent.cat.] Breda's Museum 4-4-2009 t/m 24-1-2010, 2009: 31-51.

[nr. 187]

OVERIG

Overig, divers

553. Bakker, Boudewijn, 'Au vif – naar 't leven – ad vivum. The medieval origin of a humanist concept', in A.W.A. Boschloo, J.M. Coutré, S.S. Dickey, N.C. Sluiter-Seijffert red., *Aemulatio. Imitation, emulation and invention in Netherlandish art from 1500 to 1800. Essays in honor of Eric Jan Sluiter*, 2011: 37-52.

554. Blaauw, Sible L. de, 'En vue de la lumière. Un principe oublié dans l'orientation de l'édifice de culte paléochrétien', in P. Piva red., *Art medieval. Les voies de l'espace liturgique*, 2010: 15-45.

555. Blaauw, Sible L. de, 'In vista della luce. Un principio dimenticato nell'orientamento dell'edificio di culto paleocristiano', in Paolo Piva red., *Arte medievale: Le vie dello spazio liturgico*, 2010: 15-45.

556. Bussels, Stijn, *Spectacle, rhetoric and power. The triumphal entry of Prince Philip of*

Spain into Antwerp, 2012.

557. Bussels, Stijn, *The animated image. Roman theory on naturalism, vividness and divine power*, 2012.

558. Coelen, Peter van der, 'Mercenaries and Turks', in *Print Quarterly*, vol. 27 (2010): 401-404.

559. Dael, Peter C.J. van, 'Libri di gesuiti romani stampati nei Paesi Bassi', in *Gregorianum*, vol. 91, afl. 3 (2010): 596-607.

560. Dael, Peter C.J. van, 'Podium. Niet angstig bezorgd om eigen zielenheil', in *Streven*, vol. 76, afl. 9 (2009): 852-856.

561. Eck, Caroline van en S. Bussels red., *The arts, the theatre and theatricality in early modern europe*, 2011.

562. Eck, Caroline van en S. Bussels red., *The Arts, the theatre and theatricality in early modern Europe, art history*, vol. 33, nr. 2 (2010): 204-387.

563. Hartog, Elizabeth den en

H. Wijsman red., 'Yolande van Lalaing (1422-1497), kasteelvrouw van Brederode', *Jaarboek kastelenstichting Holland en Zeeland* (2009).

564. Jong, S.D. de, 'Staging Ruins. Paestum and Theatricality', in C. van Eck en S. Bussels red., *Theatricality in Early Modern Art and Architecture*, 2011: 134-151.

565. Jong, S.D. de, 'Virtual Tour. Beyond Columns, or How to wander at Paestum', in *Newsletter European Architectural History Network*, afl. 1 (2011): 32-43.

566. Jong, S.D. de, 'Staging Ruins. Paestum and Theatricality', in *Art History*, 33, afl.2 (2010): 334-351.

567. Jongh, Eddy de, 'Het bewind van de lichaamssappen', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 1 (2012): 6-21.

568. # Kempers, Bram, *Kunst, macht en mecenaat. Het beroep schilder in sociale verhoudingen 1250-1600*, 5e druk, 2008.

569. Klerck, Bram de, 'Cees Nooteboom, kunst en kunstgeschiedenis / Cees Nooteboom, Kunst und Kunstgeschichte', in Bram de Klerck, Ernst van Raaij, Willem Warnars, *Tweegesprek. Opstellen voor Dörte Nicolaisen / Zwiegespräch. Aufsätze für Dörte Nicolaisen*, 2008, 73-94.

570. Knol, E., 'Tweede alsen-gemme voor Groninger Museum', in *Nieuwsbrief Vereniging voor Terpenonderzoek* 17, 11.

571. Meuwese, Martine L., Miriam Pijters en L.E.I.M. Jongen, *Merlijn. Tvenaar, raadgever, waarzegger*, 2009.

572. Meuwese, Martine L., 'Help, een komeet!', *Locus. Tijdschrift voor studenten en docenten Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit* 27, (2010), 9-12

573. Meuwese, Martine L., 'Silent witnesses. Testimonies of Tristan throughout Europe', in C.M. Jones en L. Whalen red., "Li premerains vers". *Essays in honor of Keith Busby*, 2011: 291-305.

574. Oosterwijk, Sophie, 'The medieval child. An unknown phenomenon?', in S.J. Harris en B. Grigsby red., *Misconceptions about the Middle Ages*, 2008: 230-235.

575. Oosterwijk, Sophie, 'Kaiser, König, Kriegesmann – Der Totentanz im Pariser Friedhof Saints Innocents im Schlaglicht der politischen Wirren der Zeit', in *L'art macabre 9 (Jahrbuch der Europäischen Totentanz-Vereinigung)* (2008), 108-134.

576. Oosterwijk, Sophie, 'Children: Europe', in P.J. Crabtree (ed.), in *Encyclopedia of society and culture in the medieval world* (New York: Facts on File Inc., 2008), 175-177.

577. Oosterwijk, Sophie, 'Geen plaats in de hemel? Het lot van de Onnozele Kindertjes van Bethlehem', *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, 22:3 (2008), 130-143.

578. Oosterwijk, Sophie, 'Of dead kings, dukes and constables. The historical context of the Danse Macabre in late-medieval

Paris', in *Journal of the British Archaeological Association*, 161 (2008), 131-162.

579. Oosterwijk, Sophie, "'Alas, poor Yorick". Death, the fool, the mirror and the Danse Macabre', in Stefanie Knöll (ed.), *Narren – Masken – Karneval. Meisterwerke von Dürer bis Kubin aus der Düsseldorfer Graphiksammlung 'Mensch und Tod'*, [tent.cat] Regensburg, 2009, 20-32 (essay) en 134-136 (catalogus entry).

580. Oosterwijk, Sophie, 'Death, memory and commemoration. John Lydgate and "Macabrees daunce" at Old St Paul's Cathedral, London', in Caroline M. Barron and Clive Burgess (eds), *Memory and commemoration in medieval England* (2008 Harlaxton Symposium Proceedings) Harlaxton Medieval Studies, 20 (Donington: Shaun Tyas, 2010), 185-201.

581. Oosterwijk, Sophie, 'Vive l'amour? Lovers and Death in the medieval Danse Macabre', in S. Knöll (ed.), *Frauen – Sünde – Tod* (Düsseldorf: Düsseldorf University Press, 2010), 9-26.

582. Os, Henk van, *Augustinus op het strand*, 2008.

583. Welie-Vink, Wendelien A.M. van, 'Globalisering in de middeleeuwen? De middeleeuwse blik 'beyond the horizon' gewend', in *Simulacrum*, jrg. 18, nr. 2-3 (2010): 14-15.

Discipline kunstgeschiedenis

584. Akker, Paul van den, 'Erfgenamen van Plinius en Pausanias. Twintig eeuwen kunstgeschiedschrijving', in M. Rijnders en P. van Ulzen red., *Manieren van kijken. Inleiding Kunstgeschiedenis*, 2010: 98-139.

585. Bosman, A.F.W., 'De perspectieven van de kunst- en architectuurgeschiedenis van de middeleeuwen', in *Nieuwsbrief Onderzoeksschool Mediëvistiek*, 70 (2009): 13-16.

586. Bueren, Truus van en F. Visser, 'Serie digitale projecten. De website Memoria in beeld. Een hulpmiddel bij het onderzoek van memorievoorstellen', in

Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen, jrg. 23, nr. 2 (2009): 102-109.

587. Hecht, Peter A., 'Een wisselende lijst en een begrip dat onder druk staat. Wat de canon van Van Oostrom zegt over de tijd waarin wij leven', in *Boekman, tijdschrift voor kunst, cultuur en beleid*, vol. 21, nr. 79 (2009): 69-74.

Museumpublicaties, divers

588. Blaauw, Sible L. de, 'Epi-loog. Het Aartsbisschoppelijk museum van Van Heukelum naar de 21e eeuw', in E. Peters, *Naar de middeleeuwen. Het Aartsbisschoppelijk Museum in Utrecht vanaf het begin tot 1882*, 2012: 135-143.

589. Bleyerveld, Yvonne, 'Calvijn in beeld', in *Bulletin van het Dordrechts Museum*, 34, nr. 2 (2009): 3-6.

590. Brink, Peter van den, S. Böhmer, A.C. Oellers en H. Becker red., *Schattengalerie. Die verlorenen Werke der Gemäldes-*

ammlung Suermondt-Ludwig-Museum Aachen, 2008.

Catalogus beschrijvingen van A. Koopstra en A.C. Oellers.

591. # Hecht, Peter A., *125 jaar openbaar kunstbezit. Met steun van de Vereniging Rembrandt*, 2008.

592. # Kolfin, Elmer en E. Schreuder red., *Black is beautiful. Rubens tot Dumas* [tent.cat.] De Nieuwe Kerk te Amsterdam, 26 juli t/m 26 Oktober 2008, 2008.

593. # Scholten, Frits, *The Robert Lehman Collection. XII. European sculpture and metalwork*, 2011.

594. Schmidt, V.M., 'Inleiding', in: Anneke de Vries (ed.), *Avonturen met een collectie: ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*, 's-Heerenberg: Stichting Huis Bergh, 2008, 9-13 Ook in het Engels verschenen.

595. # Schreuder, Esther, 'Zwarten' in de hofcultuur 1300-1900 van propaganda tot troost', in E. Kolfin en E. Schreuder red.,

Black is beautiful. Rubens tot Dumas [tent.cat.] De Nieuwe Kerk te Amsterdam, 26 juli t/m 26 Oktober 2008, 2008: 20-31.

596. # Schreuder, Esther en E. Kolfin, 'Black is beautiful. Rubens tot Dumas. Verantwoording', in E. Kolfin en E. Schreuder red., *Black is beautiful. Rubens tot Dumas* [tent.cat.] De Nieuwe Kerk te Amsterdam, 26 juli t/m 26 Oktober 2008, 2008: 13-17.

597. # Vries, Anneke de red., *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*, 2008.

Kunst, overig

598. Eldere, Dirk van, 'Verloren en bewaard kunstbezit (van de 16de tot de 20ste eeuw)', Minnen Bart red., *Den heyligen Sant al in Brabant. De Sint-Martinuskerk van Wezemaal en de cultus van Sint-Job 1000-2000*, Averbode, 2011, dl. 2, 137-279.

599. Hartog, Elizabeth den en T. Hermans, 'Over een waerachtich abconterrfeytsel', in E. den Hartog en H. Wijsman red., Yo-

lande van Lalaing (1422-1497), *kasteelvrouwe van Brederode* (Jaarboek Kastelenstichting Holland en Zeeland 2009), 2009: 183-212.

600. Hartog, Elizabeth den, 'The Great Portal of Cleves castle. Audience, Meaning and Function', in P. Ettel, A.M. Flam-bard Héricher, T. McNeill red., *L'origine du château, Actes du colloque de Rindern, Pays-Bas (2010), Château Gaillard (Études de castellogie medieval, 25)* (2012) 29-38.

601. Hartog, Elizabeth den, 'On six Danish knife handles or hair parters shaped liked falconers', in *By, marsk og geest. Kulturhistorisk arbog for Sydvestjylland*, 24 (2012): 5-27.

602. # Jong, Jan de, *Voorbij het woord. Beeldende kunst als bron van bijbeluitleg*, 2009.

603. Meuwese, Martine L., 'De kuisheidsgordel. Mythe of metafoor?', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 22, nr. 1 (2008): 22-32.

604. Meuwese, Martine L., 'The

shape of the Grail in medieval art', in N.J. Lacy red., *The Grail, the Quest, and the World of King Arthur*, 2008: 13-27.

605. Meuwese, Martine L., 'Valse tanden', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 23, nr. 3 (2009): 130-140.

Techniek, overig

606. # Hermens, Erma en A. Kwakernaak, 'Het atelier', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 19-32.

607. # Hermens, Erma en T. Fiske, *Art conservation and authenticities. Material, concept, context*, 2009.

608. # Hermens, Erma, 'Technical art history. A synergy of art, conservation and science', in T. Lenain, H. Locher, A. Pinotti, M. Rampley, C. Schoell-Glass en K. Zijlmans red., *Art History and Visual Studies in Europe. Transnational Discourses and National Frameworks* (Series: Art History and Visual Studies in

Europe), 2012: 151-165.

609. # Kruijsen, Barbara, 'Technisch onderzoek', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 271-284.

610. Leeftang, Micha, 'Kennis van techniek onontbeerlijk voor kunsthistorici', in *Bulletin van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici*, vol. xxii, nr. 1 (2011): 10.

611. # Koomen, Arjan de, 'Fusoria. De gietkunst', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 230-243.

612. # Stijnman, Ad, S. Kroustallis, J. H. Townsend, E. Cenamor Bruquetas en M. San Andrés Moya, *Art technology. Sources and methods. Proceedings of the second symposium of the art technological source research working group*, 2008.

613. # Stijnman, Ad, 'Grafische technieken', in H. Westgeest, T.

van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 163-186.

614. Westgeest, Helen, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011.

615. # Westgeest, Heleen, 'Inleiding in pigmenten en bindmiddelen', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 33-46.

Bundels, overig

616. Israëls, Machtelt en L.A. Waldman red., *Toward a Festschrift. Renaissance studies in honor of Joseph Connors* (serie Villa I Tatti), 2010.

617. Weijert, Rolf de, K. Ragetli, A.-J. Bijsterveld en J. van Arentshals red., *Living Memoria. Studies in medieval and early modern memorial culture in honour of Truus van Bueren*, (Middeleeuwse Studies en Bronnen, vol. 137), 2011.

618. # Zwijnenberg, Robert en R. van de Vall red., *The Body Within. Art, Medicine and Visualization* (Brill's Studies on art, art history and intellectual history, 3), 2009

Kerken en religie, overig

619. # Beilmann-Schöner, Mechthild, M.M. van Zanten en R. Janssen, *Im Kreuz ist unser Heil = In cruce salus = In het kruis is ons heil. 800 Jahre Klosterleben. 1210-2010, das Kulturerbe der Kreuzherren in Westeuropa* [tent.cat] Kloster Museum Bentlage te Rheine, 2010.
Catalogus entries zijn geschreven door M. Beilmann-Schöner en M.M. van Zanten, m.m.v. R. de Beer, E. van Binnebeke, J. op de Kamp, C. Kerratt, G. Sporbeck, D. Wasserfuht, K. Wiedau.

620. Blaauw, Sible L. de, 'Prallende schijn in vroegchristelijke kerkgebouwen?', in S. Mols, O. Hekster en E. Moormann red., *Romeinse decadentie. Pracht en praal in de Romeinse keizertijd*, 2008: 129-142.

621. Blaauw, Sible L. de, 'Het kerkgebouw als kunstensemble', in O. Boelens en T. Meijers red., *Het kerkgebouw als religieus erfgoed. Verslagboek van de publieksdag, gehouden op 9 oktober 2008*, 2009: 79-92.

622. Blaauw, Sible L. de, 'Ter verheffing van het onontwikkelde volk. Gregorius de Grote over kunst in vroegchristelijke kerken', in *Desipientia. Zin & Waan*, 18, nr. 2 (2011): 10-13.

623. Blaauw, Sible L. de, 'Constantijn als kerkenbouwer', in O. Hekster en C. Jansen red., *Constantijn de Grote. Traditie en verandering*, 2012: 80-96.

624. # Bueren, Truus van, 'Vrome schenkingen. Niet alleen om in de hemel te komen/ Les donations pieuses: l'au-delà et l'ici-bas', in S. Balace en A. de Poorter red., *Tussen hemel en hel. Sterven in de middeleeuwen 600-1600/ Entre paradis et enfer. Mourir au Moyen Âge*, [tent.cat] Musées Royaux d'Art et d'Histoire Brussel 2010: 225-233.

625. Bueren, Truus van, K. Ra-

getli en A.-J. Bijsterveld, 'Researching Medieval Memoria: Prospects and possibilities. With an introduction to Medieval Memoria Online (MeMO)', in A.-J. van Bijsterveld, M. Boone en M.J.M. Damen e.a. red., *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, 14 (2011), 2012: 183-234.

626. Chavannes-Mazel, C.A., 'Beast VII. Visual Arts', in: *Encyclopedia of the Bible and its Reception*, vol 3: Athens – Birkat ha-Minim, eds H.-J. Klauck e.a., Berlin & Boston 2011, 670-672, and col.pl 8b.

627. Chavannes-Mazel, C.A. 'Burial', *Encyclopedia of the Bible and Its Reception*, vol 4: Birshia-Chariot of Fire, eds H.-J. Klauck e.a., Berlin/Boston 2012, 637-639 and col.pl. 7a; 'Call Stories', in: *ibidem*, 826-828 and col.pl. 11; 'Canon Tables', in: *ibidem*, 922-924 and col.pl. 13a; 'Canopy', *ibidem*, 931-932 and fig. 24, col.pl.13b.

628. Chavannes-Mazel, C.A., 'Church II. Archeology and Architecture, B: In the West', *Encyclopedia of the Bible and*

Its Reception, vol 5: Charisma-Czaczkes, eds H.-J. Klauck e.a., Berlin/Boston 2012, 278-282 and col.pl. 4; 'Church V. Visual Arts', in: *ibidem* 303-308 and col.pl. 5; 'Cleansing of the Temple V. Visual Arts', in: *ibidem*, 409-411, and fig 9, col.pl 8; 'Corpus Christi III. Visual Arts' in: *ibidem*, 810-812 and col.pls 5, 9; 'Coveting. Desiring VII. Visual Arts', *ibidem*, 947-948 and col.pl. 13.

629. Chavannes-Mazel, C.A., 'Dinah, Rape of- V. Visual Arts', in: *Encyclopedia of the Bible and Its Reception*, vol 6: Dabbesheth-Dreams and Dream Interpretation, eds H-j Klauck, e.a., Berlin & Boston 2012, 837-838; 'Dove VI. Visual Arts', in: *ibidem*, 1127-1129 and fig. 21, col.pl 18B.

630. # Delbeke, Maarten en M. Schraven red., *Foundation, dedication and consecration in early modern Europe*, (Series Intersections. Yearbook for early modern studies) 2012.

631. # Delbeke, Maarten en M. Schraven, 'Foundation, dedication and consecration in early modern Europe. An introduc-

tion', in M. Delbeke en M. Schraven, *Foundation, dedication and consecration in early modern Europe*, (Series Intersections. Yearbook for early modern studies) 2012: 1-13.

632. Dirven, L., 'David. VII Visual Arts-B Christian', in: *Encyclopedia of the Bible and its Reception*, vol 6: Dabbesheth – Dreams and Dream Interpretation, eds H.-J Klauck e.a., Berlin & Boston 2012, 226-230, and figs 6-7, col.pl. 5a; 'David and Goliath, Story of -V. Visual Arts', in: *ibidem*, 249-252, and fig. 8.

633. Pansters, K., R. Dückers en H. van Asperen, et al., *Het geheim van de stilte. De besloten wereld van de Roermondse kartuizers* [tent.cat] O.L. Vrouw van Bethlehem te Roermond 27 maart t/m/ 21 juni 2009, 2009. Ook in het Engels verschenen.

634. Schraven, Minou, 'Founding Rome a new pope Sixtus IV and the foundation of Ponte Sisto (1473)', in M. Delbeke en M. Schraven red., *Foundation, dedication and consecration in early modern Europe*, (Series Intersec-

tions. Yearbook for early modern studies) 2012: 129-151.

635. Snelders, B., 'Dagon III. Visual Arts', in: *Encyclopedia of the Bible and its Reception*, vol 6: Dabbesheth – Dreams and Dream Interpretation, eds H.-J Klauck e.a., Berlin & Boston 2012, 4-6, and fig. 1.

636. # Klaver, Sanne en C. Staal, *Schitterend. De schatkamer van Museum Catharijneconvent*, 2009.

637. Kroesen, J.E.A. en V.M. Schmidt, *The altar and its environment, 1150-1400*, 2009.

638. Kroesen, J.E.A. en V.M. Schmidt, 'Introduction', in J.E.A. Kroesen en V.M. Schmidt red., *The altar and its environment, 1150-1400*, 2009: 1-10.

639. Kroesen, J.E.A., *Seitenaltäre in mittelalterlichen Kirchen. Standort-Raum-Liturgie*, 2010.

640. Kroesen, J.E.A., en R. Steensma, *The Interior of the Medieval Village Church*, 2e herziene druk, 2012.

641. Ragetli, Kim, 'Schenken om te ontvangen. De memorie-cultuur van de late Middeleeuwen', in *Geschiedenis Magazine* 46/1 (2011).

642. Theunissen, Christel, E. Block, F. Billiet en J. Koldeweij, *Corpus of medieval misericords. Belgium and the Netherlands*, 2010.

643. Theunissen, Christel, 'Stalla. Medieval choir stalls. A database', in *La Nature, Rythme et Danse des Saisons dans les Stalles Médiévales. Actes du colloque Misericordia International de Bâle (septembre 2006)*, 2011: 149-154.

644. Veldman, I., 'Debora (Judge) IV. Visual Arts', in: *Encyclopedia of the Bible and its Reception*, vol 6: *Dabbesheth – Dreams and Dream Interpretation*, eds H.-J. Klauck e.a., Berlin & Boston 2012, 414-416, and fig. 12; 'Delilah IV. Visual Arts', in: *ibidem*, 494; 'Descent into the Netherworld/Hell VIII. Visual Arts', in: *ibidem*, 616-620 and fig. 16; 'Dragon VI. Visual Arts', in: *ibidem*, 1153-1155, and figs 22,

23; 'Dreams and Dream Interpretations IX. Visual Arts', in: *ibidem*, 1226-1228 and col.pl. 11.

Beeldhouwkunst, overig

645. # Akker, Paul van den, 'Golven van emotie', in *Kunst-schrift*, jrg. 52, nr. 2 (2008): 8-13.

646. # Eck, Caroline van en S. Bussels red., *Levende beelden. Kunst werken en kijken*, 2011.

647. Reischig, Peter, J. Blaas, C. Botha, A. Bravin, L. Porra, C. Nemoz, A. Wallert, J. Dik, 'A note on medieval microfabrication. The visualization of a prayer nut by synchrotron-based computer X-ray tomography', in *Journal of synchrotron radiation*, vol. 16, afl. 2 (2009): 310-313.

648. Frequin, Sanne, 'Als het laatste uur heeft geslagen. De dood en middeleeuwse iconografie', in *Simulacrum*, jrg. 20, nr. 3 (2012): 31-35.

649. # Giltaij, Jeroen, 'Jacques Schoufour, havenman en verzamelaar', in J. van Es en

C. van den Broek red., *Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin in Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam* [tent.cat.] Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam van 16 februari t/m 25 mei 2008, 2008: 6-11.

650. Koomen, Arjan de, 'Inleiding in de materialen en technieken van de beeldhouwkunst', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 211-219.

651. # Koomen, Arjan de, 'Beeldhouwtechnieken. Sculptura', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 220-229.

652. Meuwese, Martine L., 'Chrétien in ivory', in E. Archibald en D. Frame red., *Arthurian literature*, vol. 25, 2008: 119-152.

653. Oosterwijk, Sophie, "For no man mai fro dethes stroke fle". Death and Danse Macabre iconography in memorial art', in

Church Monuments, 23 (2008), 62-87, 166-168.

654. Oosterwijk, Sophie, 'Deceptive appearances. The presentation of children on medieval tombs', in *Ecclesiology Today*, 42 (2010 – themanummer kerkmonumenten), 43-58.

655. Oosterwijk, Sophie, 'Babes on brackets on medieval tomb monuments. A meaningful distinction or an iconographic oddity?', in R. de Weijert, K. Ragetli, A.-J. Bijsterveld en J. van Arentshals red., *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, (Middeleeuwse Studies en Bronnen, vol. 137), 2011: 251-268.

656. Zanten Mieke M. van, 'De kruisherencultuur in beeld. Iconografie van een klooster-orde', in *Im Kreuz ist unser Heil = In cruce salus = In het kruis is ons heil. 800 Jahre Klosterleben. 1210-2010, das Kultererbe der Kreuzherren in Westeuropa* [tent.cat] Kloster Museum Bentlage te Rheine, 2010: 35-59 (Duitse tekst 61-83).

Schilderkunst, overig

657. Akker, Paul van den, 'Het bouw pakket van de onbestaanbare schoonheid', in *Kunstschrift*, jrg. 53, nr. 1 (2009): 24-33.

658. Akker, Paul van den, 'Geschilderde kijkdozen', in *Kunstschrift*, jrg 53, nr. 5 (2009): 22-25.

659. Brugge, Marlyne van, "Scriptura en die mensche". Onderricht in de religieuze leeshoudingen voor leken', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 26, nr. 3 (2012): 155-163.

660. Bleyerveld, Yvonne, 'De bijbelse Judith. Niet uit wellust maar als instrument van God', in *Kunstschrift*, jrg. 53, nr. 1 (2009): 12-19.

661. # Brink, Eddy van den, 'Thema aan tafel. Het avondmaal in beeld', in *Interpretatie*, vol. 17, afl. 6 (2009): 12-14.

662. # Brink, Eddy van den, 'Ester een politieke thriller', in *Interpretatie*, vol. 19, afl. 1

(2011): 24-26.

663. # Brink, Eddy van den, 'Rampen in verhalen uit de Bijbel en de kerkgeschiedenis', in *Interpretatie*, vol. 19, afl. 5 (2011): 19-21.

664. # Brink, Eddy van den, 'De derde dag, viermaal in beeld', in *Interpretatie*, vol. 20, afl. 2 (2012): 34-36.

665. # Duits, Rembrandt, *Gold brocade and Renaissance painting. A study in material culture*, 2008

666. # Duits, Rembrandt en F. Quiviger red., *Images of the pagan gods. Papers of a conference in memory of Jean Seznec*, 2009.

667. # Duits, Rembrandt, 'The Waning of the Renaissance', in R. Duits en F. Quiviger red. *Images of the Pagan Gods. Papers of a Conference in Memory of Jean Seznec*, 2009: 21-41.

668. # Duits, Rembrandt, 'The survival of the pagan sky. Illustrated constellation cycles in manuscripts', in R. Duits en

F. Quiviger red. *Images of the Pagan Gods. Papers of a Conference in Memory of Jean Seznec*, 2009: 97-128.

669. Duits, Rembrandt, "Una icona pulcra". The Byzantine Icons of Cardinal Pietro Barbo', in Ph. Jackson en G. Rebecchini red., *Mantova e il Rinascimento italiano. Studi in onore di David S. Chambers*, 2011: 127-42.

670. 599. Duits, Rembrandt, 'Illusie en emotie', in *Kunstschrift*, jrg. 52, afl. 2 (2008): 28-33.

671. # Haveman, Mariëtte, 'Humores in de kunst', in *Kunstschrift*, jrg. 56, nr. 1 (2012): 2-5.

672. # Helmus, Liesbeth M. en M. Farries red., *Catalogue of paintings 1363-1600. Centraal Museum Utrecht*, 2011.

Catalogus entries zijn geschreven door J.R.J. van Asperen de Boer, A. Wallert, C. van Daalen, D. Meuwissen, D. Tamis, L.M. Helmus, M. Farries, M. Leeftang, M. Wolters en P. Klein.

673. # Helmus, Liesbeth M.,

'Introduction', in L.M. Helmus en M. Farries red., *Catalogue of paintings 1363-1600. Centraal Museum Utrecht*, 2011: 11-22.

674. # Hendrikman, Lars, *Bonnefantennmuseum. Collectie Nederlandse en Duitse schilderkunst 1500-1880*, 2012.

675. Jasperse, Jitske en W. van Welie-Vink, "Komt allen te zamen". De aanbidding van Christus door de drie koningen nader beschouwd', in *Eredienstvaardig*, 25 (2009): 12-17.

676. Jasperse, Jitske, 'Made out of love for God. De diversis artibus, more than a technical manual', in *Simulacrum*, jrg. 20, nr. 2 (2012): 30-36.

677. Jong, Jan de, 'Hemelse turbulentie', in *Kunstschrift*, jrg. 52, nr. 2 (2008): 18-27.

678. Klamt, Johann-Christian, *Verführerische Ansichten. Mittelalterliche Darstellungen der Dritten Versuchung Christi*, 2011.

679. Klamt, Johann-Christian, "Wohnen" in mittelalterlichen

Stadtdarstellungen', in *Die Alte Stadt*, Band 37, Heft 1 (2010): 7-18.

680. Klamt, Johann-Christian, 'Einige mittelalterliche Illustrationen zu Matthäus 6,3', in *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, Band 75 (2012): 417-424.

681. Klamt, Johann-Christian, 'Fragen zur Rolle des Faltstuhls im Byzantinischen Kaiserzeremoniell', in A. Speer en P. Steinkrüger red., *Knotenpunkt Byzanz. Wissensformen und kulturelle Wechselbeziehungen* (Miscellanea Mediaevalia, Bd. 36), 2012: 747-758.

682. # Kloek, Wouter en B.W. Meijer red., *Brueghel, Rubens et leurs contemporains. Dessins nordiques de Musée des Offices à Florence* [tent.cat.] Galleria degli Uffizi te Florence 2-10-2008 t/m 30-11-2008, 2008.

683. Koldeweij, A.M., 'Zeven dames, tien heren en negen kindertjes. Vijf voorstellingen van de Heilige Maagschap in het Wallraf-Richartz-Museum', in *Desipientia. Zin & Waan*, vol. 16

(2009), 9-13.

684. # Koomen, Arjan de, 'De frescotechniek', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 46-59.

685. Lehmann, Ann-Sophie, 'De gevleugelde achterkant. Een kleine iconografie van de rugfiguur', in *Kunstschrift*, jrg. 55, nr. 2 (2011): 30-37.

686. Lehmann, Ann-Sophie, 'Das Medium als Mediator. Eine Materialtheorie fuer (Öl)Bilder', in *Zeitschrift fuer Aesthetik und Allgemeine Kunstwissenschaft*, 57 (2012): 69-88.

687. Meuwese, Martine L., 'Betoverende dans', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 26, nr. 2 (2012): 91-104.

688. Nieuwenhuisen, Kathleen A. 'Vlees voor wormen. Afbeeldingen van vraat- en drankzucht in de middeleeuwen (ca. 800-1500)', in *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 23, nr. 4 (2009): 215-224.

689. Oosterwijk, Sophie en S. Knöll, *Mixed metaphors. The danse macabre in medieval and early modern Europe*, 2011.

690. Oosterwijk, Sophie, 'Sensing death. The Danse Macabre in early modern Europe', in A. Sanger en S. Tove Kulbrandstad red., *Sense and the senses in early modern art and cultural practice*, 2012: 77-92.

691. Schmidt, Victor M., 'Ensembles of painted altarpieces and frontals', in V.M. Schmidt en J.E.A. Kroesen red., *The altar and its environment, 1150-1400* (Studies in the visual cultures of the Middle Ages, 4), 2011: 203-221.

692. # Schreuder, Esther en E. Kolfin red., *Black is beautiful. Rubens tot Dumas* [tent.cat.] De Nieuwe Kerk te Amsterdam 26 juli t/m 26 Oktober 2008, 2008.

Tekeningen, kaarten, prenten en houtsneden, overig

693. # Dumas, Charles red., *Liber amicorum Dorine van Sasse van Ysselt. Collegiale bijdragen*

over teken- en prentkunst, 2011.

694. # Grimm, Melanie, A. Stijnman en C. Kleine-Tebbe, *Lichtspiel und Farbenpracht. Entwicklungen des Farbdrucks 1500-1800*, (Wolfenbütteler Hefte, 29) [tent.cat.] Herzog August Bibliothek, 11-03 tot 28-08-2011, 2011.

695. # Groot, Agnes de, 'Tekentechnieken', in H. Westgeest, T. van Bueren, A. Groot en A. de Koomen red., *Kunsttechnieken in historisch perspectief*, 2011: 139-162.

696. Hoogvliet, Helena Margaretha, 'The Wonders of Europe', in I. Baumgärtner en H. Kugler red., *Europa im Weltbild des Mittelalters. Kartographische Konzepte*, 2008: 239-255.

697. # Plomp, Michiel, *From New York with love. The drawings collection of Matthijs de Clercq* [tent.cat.] Teylers Museum te Haarlem 10-06-2010 tot 20-09-2010, 2010.

698. Stijnman, Ad en C. Kleine-Tebbe, *Hochzeit von Bild und*

Buch. Anfänge der Druckgraphik, 1420-1515 aus den Beständen der Herzog August Bibliothek (Wolfenbütteler Hefte, 26) [tent. cat.] Herzog August Bibliothek 23-10-2009 tot 31-01-2010, 2009.

699. # Stijnman, Ad, *Engraving and etching 1400-2000: a history of the development of manual intaglio printmaking processes*, London/Houten, 2012. •

[nr. 49, 268, 36]

AUTEURS

Aikema, Bernard
 Akker, Paul van den
 Arve, Wilma ten
 Asperen, Hanneke van
 As-Vijvers, Anne Margreet W.
 Baarsen, Reinier
 Bakker, Boudewijn
 Beer, Richard de
 Bergen, Saskia van
 Blaauw, Sible de
 Blanc, Paul le
 Bleyerveld, Yvonne,
 Bloem, Miranda
 Bloemsma, Hans
 Boer, Waldemar H. de
 Boertjes, Katja
 Bol, Marjolijn
 Boschloo, Anton W.A.
 Bosman, A.F.W.
 Brink, Eddy van den
 Brink, Peter van den
 Brink, Trudi
 Broekhuijsen-Kruijer, Klara H.
 Brugge, Marlynne van
 Bruijnen, Yvette
 Bruyn, Josua
 Bueren, Truus van
 Bussels, Stijn *
 Buijnsters-Smets, Leontine
 Buijsen, Edwin
 Caspers, Charlotte C.
 Chavannes-Mazel, Claudine A.
 Coelen, Peter van der
 Colenbrander, Herman Th.
 Couwenberg, Cornelia J.M
 Crijns, Bernice

Dael, Peter C.J. van
 Defoer, Henri
 Dijk, Lydie van
 Dijkman, Willem H.M.N
 Dik, Joris
 Dikken, Charlotte P.A.
 Dirven, Lucinda

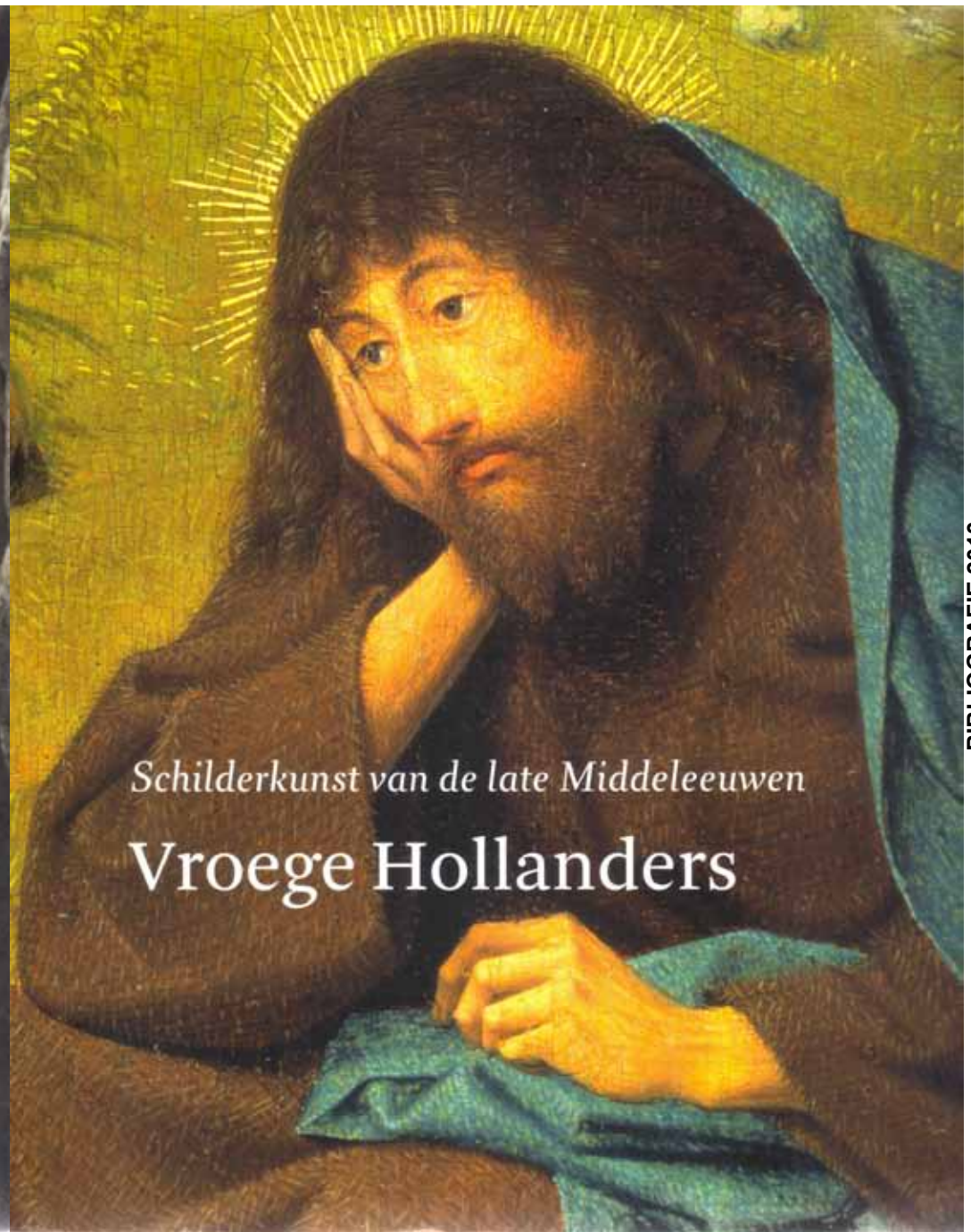
Dückers, Rob
 Dudok van Heel, S.A.C.
 Duin, Esther van,
 Duits, Rembrandt
 Dumas, Charles
 Eck, Caroline van
 Egmond, Anne-Maria J., van
 Es, Jonieke van
 Falkenburg, Reindert
 Filedt Kok, Jan Piet
 Frequin, Sanne
 Gaba-van Dongen, Alexandra
 Gerbrandy, Thijs
 Giltaij, Jeroen
 Grasman, Edward
 Groot, Agnes de
 Hartog, Elizabeth den
 Haveman, Mariëtte
 Hecht, Peter
 Heel, Jos van *
 Helfrich, Klaas
 Helmus, Liesbeth M.
 Hendrikman, Lars
 Hermans, Lex
 Hermens, Erma
 Hond, Jan de
 Hoogvliet, Margriet
 Hülsmann, Helena Margaretha
 Huijskens, Godelieve
 Huys Janssen, Paul
 IIsink, Matthijs
 Immerzeel, Mat
 Iserief, Huib
 Israëls, Machtelt
 Jasperse, Jitske
 Jong, Jan de
 Jong, S.D. de
 Jongh, Eddy de
 Kessel, Elsje van
 Kempers, Bram *
 Klamt, Johann-Christian
 Klerck, Bram de
 Klaver, Sanne
 Klinkert, Christi M.
 Kloek, Wouter
 Knol, Egge *

Koldeweij, A.M.
 Kolfin, E.
 Koomen, Arjan de
 Koopstra, Anna
 Korteweg, Anne S.
 Kroesen, J.E.A
 Kruijf, Anique C. de
 Kruij, Marjolijn
 Kruisen, Barbara
 Krul, Wessel E.
 Kwakkelstein, Michael W.
 Lammertse, Friso
 Leeftang, Huigen
 Leeftang, Micha
 Lehmann, Ann-Sophie
 Lootsma, Hilbert
 Madou, Mireille
 Meuwese, Martine L.
 Meuwissen, Daantje
 Meyere, Jos de
 Minnen, Bart
 Mols, Luitgard
 Nieuwenhuisen, Kathleen Anita van
 Oosterwijk, Sophie
 Os, Henk van
 Patijn, Maria
 Piron, H.W.J.
 Ploeg, Kees van der
 Plomp, Michiel
 Pouls, Jos H
 Peters, Elmer
 Priem, Ruud
 Prins, Wouter
 Ragetli, Kim
 Reesing, Ingmar
 Reinink, Wessel
 Ridderbos, H.N.B.
 Rudy, Kathryn M.
 Schmidt, Victor M.
 Scholten, Frits
 Schraven, Minou
 Schreuder, Esther
 Sman, Gert Jan van der
 Snelders, Bas
 Speelberg, Femke
 Spronk, Ron

Staal, Casper *
 Stijnman, Ad
 Stumpel, Jeroen
 Suchtelen, Ariane van
 Taatgen, Alice
 Tamis, Dorien
 Theunissen, Christel
 Timmermans, Lucinda
 Truyen, Arnold *
 Tummers, Harry A.
 Tuyl van Serooskerken, Carel van
 Vandivere, Abbie
 Veelenturf, C.A.
 Veerman, John
 Velden, Hugo van der
 Veldman, Ilja Maria
 Verheggen, Evelyn M.F.
 Verhoeven, Mariëtte
 Vermet, Bernard
 Vervoort, Renilde
 Vlieden, Marieke van
 Vogelaar, Christiaan
 Vries, Anneke de
 Vries, Annette de
 Vries, Dirk Jan de
 Wadum, Jørgen
 Wallert, Arie
 Weidema, Sytske
 Welie-Vink, Wendelien A.M. van
 Westgeest, Heleen
 Wijsman, Hanno W. *
 Will, Christiaan
 Willemsen, Annemarieke
 Wisselaar, Karen
 Woudenberg, Ingrid van
 Zanten, Mieke van
 Zilverschoon, Jacqueline
 Zohar, Diklah
 Zuidema, Liesbeth
 Zwijnenberg, Robert *

Middeleeuwse
beelden
uit Utrecht
1430–1530

■ LUDION

Schilderkunst van de late Middeleeuwen
Vroege Hollanders

Over de samenstellers

Inleiding:

*Johann-Christian Klamt (Berlijn 1941) is emeritus hoogleraar Kunstgeschiedenis van de Middeleeuwen aan de Universiteit van Utrecht. Recent publiceerde hij *Verführerische Ansichten. Mittelalterliche Darstellungen der Dritten Versuchung Christi* (2011). Klamt was redacteur van bijvoorbeeld de bundels *Masters and Miniatures* (1990, samen met Koert van der Horst) en *Representatie* (2004, samen met Kees Veelenturf).*

Samenstelling:

*Sanne Klaver (Monnickendam 1982) is freelance kunsthistoricus en geeft onder andere rondleidingen in het Allard Pierson Museum. Ze is afgestudeerd op vroegchristelijke kunst in Dura-Europos, waarover binnenkort een artikel van haar hand verschijnt. In september 2013 begint ze haar promotieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam getiteld *Women in Roman Syria. The social and public life of women in Syrian cities under Roman rule*.*

Coördinatie en redactie:

*Anne-Maria van Egmond (Amstelveen 1985) is promovendus aan de Universiteit van Amsterdam en doet onderzoek naar ambachtslieden aan het Hollandse hof (1350-1430). Tevens onderzoekt ze de muurschildering in de Avesnes kapel van de Utrechtse Dom en redigeert ze de bundel *Medieval Art in the Northern Netherlands. New facts and figures* (eind 2013). Van Egmond is VNK bestuurslid en verantwoordelijk voor de totstandkoming van de VNK bibliografie.*

Nog geen lid van de VNK?

De Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici wil kunst- en architectuurhistorici in Nederland bij elkaar brengen en kennisoverdracht, ontmoeting en discussie binnen het vakgebied bevorderen. Dat doen we onder andere door het organiseren van bijeenkomsten, door het uitgeven van een bulletin *Kunsthistorici* en door een actieve website en social media.

Meer dan 1000 kunst- en architectuurhistorici in Nederland en daarbuiten zijn al lid van de VNK. Als lid blijf je op de hoogte van het laatste nieuws uit het vakgebied en krijg je de mogelijkheid regelmatig collega's te ontmoeten en je netwerk uit te breiden. Studenten en mensen zonder baan kunnen bovendien voor een lager tarief lid worden.

Aanmelden?

Stuur een email naar de ledenadministratie: M.L.M.deRidder@uu.nl en vermeld hierin achternaam, voorletters en titel, priv. adres, postcode + woonplaats, geslacht, afstudeerrichting en e-mailadres.

De kosten van het lidmaatschap, inclusief het abonnement op *Kunsthistorici*, zijn € 30 per jaar of € 23 (zonder betaalde baan en studenten).

www.kunsthistorici.nl

Colofon

De Bibliografie Middeleeuwse kunst en kunstnijverheid tot 1550 (2008-2012) is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (V NK)
2013

Samenstelling: Sanne Klaver

Inleiding: Johann-Christian Klamt

Coördinatie en redactie: Anne-Maria van Egmond, V NK

Opmaak: Annemiek Rens, V NK

Vormgeving

Janna & Hilde Meeus, www.meeusontwerpt.nl

Redactieadres

Anne-Maria van Egmond, vnkbibliografie@hotmail.com

Bestuur V NK

prof. dr. Claudine Chavannes-Mazel, voorzitter

Renske Cohen Tervaert MA, secretaris

Ellis Dullaart MA, penningmeester

prof. dr. Lex Bosman

Terry van Druten MA

Anne-Maria van Egmond MA

dr. Merlijn Hurx

drs. Judith Niessen

Postadres secretaris

V NK

Postbus 1410

3500 BK Utrecht

info@kunsthistorici.nl

Secretariaat & Ledenadministratie

Marie-Louise de Ridder

Postbus 1410

3500 BK Utrecht

M.L.M.deRidder@uu.nl

(030) 253 64 37 (vrijdag 10-14 uur)

www.kunsthistorici.nl

© Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de afbeeldingen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht zich tot de redactie te wenden.

[nr. 136]